

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3 1001 00474364 8

พระพุทธรชินราช

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พิษณุโลก

PHRA BUDDHA CHINNARAJ

WAT PHRA SRI RATTANA MAHATHAT VORA MAHAVIHARN

PHITSANULOK PROVINCE

โครงการห้องสมุดดิจิทัลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและข้อมูลพื้นถิ่นพิษณุโลก

สำนักหอสมุด

28 ก.พ. 2552

.....
.....
.....
.....
.....

อภินันทนาการ

โครงการห้องสมุดดิจิทัลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และห้องสมุดประชาชนไทย

สมุด

สถานที่
วันลงทะเบียน
เลขทะเบียน
เลขเรียก

ชมพระพุทธรชินราช

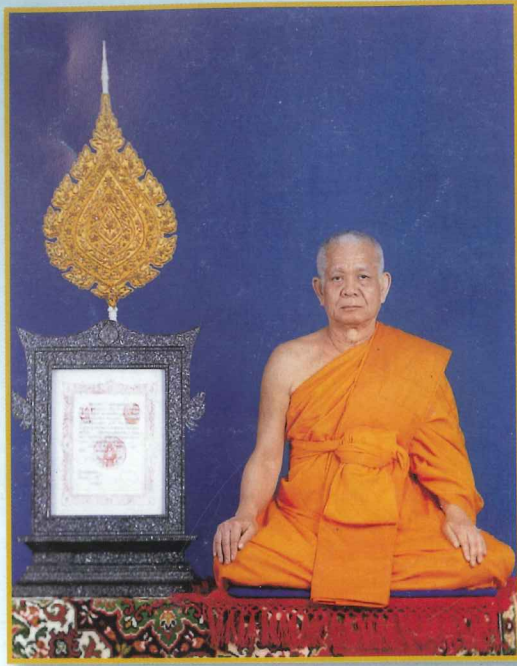
พระเอยพระพุทธรชินราช
 เป็นพุทธรูปงามค่าทวี
 ศิลปะสุโขทัยได้ปรากฏ
 ศิลปะประเสริฐเลิศวิไล
 ประหนึ่งว่าเทวามาสร้างสรรค์
 เนรมิตสิ่งประเสริฐล้ำเลิศดี
 พระพุทธรชินราชจึงงามเด่น
 สุกสกาวเรืองรองต้องนภา
 องค์หลวงพ่พุทธรชินราช
 ทุกสัดส่วนบรรจงลงพอดี
 พุทธศิลป์ชั้นเลิศประเสริฐสุนทร
 งามเป็นหนึ่งกว่าที่ใดในโลกา
 ตั้งแต่ยุคสุโขทัยหลายร้อยปี
 ถึงกรุงเทพฯ อันรุ่งเรืองศรีวิไล
 แต่หลวงพ่พุทธรชินราช
 ถึงวันกาลผ่านไปหลายร้อยปี
 ถึงจะมีเภทภัยหลายร้อยครั้ง
 สถิตอยู่คู่ไทยตลอดมา
 ถึงผู้ใดใจกล้าใคร่สามารถ
 มีวิชาศึกษามากมายแผ่นดิน
 ต่างคิดมุ่งอาฆาตมาดทำร้าย
 แต่ด้วยเดชบารมีศรีพุทธา
 จึงขอเชิญสาธุชนทุกถ้วนหน้า
 กราบหลวงพ่ชินราชปราศไพร

งามโอภาสประจักษ์เป็นศักดิ์ศรี
 งามเหลือที่จะเสกสรรพรำบรรยาย
 ดูนามนต์เหนือยิ่งกว่าสิ่งไหน
 ทาที่ใดมาเปรียบเทียบไม่มี
 ประหนึ่งดั่งเทพสวรรค์มาถึงที่
 สถิตเหนือปฐมพิภพสุธา
 ดุจจันทร์เพ็ญส่องสว่างกระจ่างฟ้า
 สูดเย็นตาเย็นใจในฤดี
 งามทั้งศาสตร์ทั้งศิลป์สิ้นเหลือที่
 ครบถ้วนที่พุทธลักษณะประจักษ์ตา
 ดูละมุนละไมสมคุณค่า
 สูงคุณค่าเลิศล้ำแสนอำไพ
 ผ่านกรุงศรีฯ กรุงธนฯ หลายสมัย
 นับดูได้ทร้อยกว่าวัสสาปี
 ยังประกาศความงามเป็นศักดิ์ศรี
 หลวงพ่อนี้ก็ยังคงอยู่คู่โลกา
 หลวงพ่อย่างผ่านพ้นทุกครั้งหนา
 เป็นสมบัติล้ำค่าของแผ่นดิน
 แต่มีอาจทำลายให้สูญสิ้น
 ทั่วธานีทรหลายครั้งและหลายครา
 คิดที่จะทำลายหลวงพ่หนา
 สิ่งที่ร้ายกลับมาเป็นสิ่งดี
 ผู้ศรัทธาแต่องค์พระทรงศรี
 ชั่วชีวิตมีสุขพ้นทุกข์เทอญ ฯ

ประพันธ์โดย...พระมหาธนศักดิ์ จินตกวี

คำปรารภ

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์คู่ชาติไทย มีปฏิมากรรมและศิลปกรรมที่วิจิตรงดงามทรงคุณค่าของชาติ บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองของประเพณีวัฒนธรรมในอดีตเป็นอย่างดี โดยเฉพาะพระพุทธรชินราชที่พุทธลักษณะงดงามเป็นหนึ่งในแผ่นดิน เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองคู่ชาติไทย เป็นที่เคารพสักการะเลื่อมใสของพระมหากษัตริย์ไทยและเหล่าชนทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่ยุคสุโขทัยถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังทรงความศักดิ์สิทธิ์อัศจรรย์ อันปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ตลอดมา

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ได้จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันเป็นศิลปะล้ำค่าของชาติที่มีอยู่ในวัด ในโอกาสจัดงานฉลองสมโภชพระพุทธรชินราชที่ได้ทำการบูรณะอนุรักษ์ปิดทอง พระพุทธรชินราชใหม่ทั้งองค์ เมื่อ ๑-๙ ธันวาคม ๒๕๔๗ ปรากฏว่าหนังสือได้รับความสนใจจากประชาชนชาวไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้หนังสือที่จัดพิมพ์ครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ไม่เพียงพอจำหน่าย คณะกรรมการจึงได้จัดพิมพ์ครั้งที่ ๓ ขึ้น โดยมีการปรับปรุงข้อมูล รูปเล่ม ตลอดจนรูปภาพให้สวยงาม ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการแนะนำสิ่งสำคัญที่มีอยู่ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อีกทั้งเป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมของผู้สนใจในการศึกษาสืบไป

(พระธรรมเสนานูวัตร)

เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

รองเจ้าคณะภาค ๕

๑ มกราคม ๒๕๕๐

สารบัญ

หน้า

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

๗

พระพุทธชินราช

๙

* พระอุณาโลม

๑๒

* ชุ่มเรือนแก้ว

๑๓

* อาฬวกยักษ์/ท้าวเวสสุวรรณ

๑๔

* พระสารีบุตร/พระมหาโมคคัลลานะ

๑๕

* ประตูลีลาวาท

๑๕

* ทศนียภาพภายในพระวิหารพระพุทธชินราช

๑๖

* ดาวเพดานพระวิหารพระพุทธชินราช

๑๗

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

๒๐

* เทพชุมนุม

๒๑

* พระเวสสันดร

๒๒

* พุทธประวัติ

๓๔

โบราณสถาน/โบราณวัตถุ

๓๗

* บานประตูประดับมุก

๓๘

* หน้าบันพระวิหาร

๔๑

* ระเบียบวิหารคด

๔๖

* พระพุทธชินสีห์

๔๘

* พระศรีศาสดา

๔๙

* พระลัทธารถ/พระทศพลญาณ

๕๐

* พระสังกัจจายน์

๕๑

* หลวงพ่อดำหรือหลวงพ่อกินเนร

๕๒

* พระปรางค์องค์น้อยและพระเจดีย์ ๓ องค์

๕๓

* พระวิหารปฏิมาพระหรือพระวิหารกลับ

๕๔

* ธรรมาสน์สวด

๕๕

สารบัญ

* ธรรมาสันเทศน์	๕๖
* ธรรมาสัน รัชกาลที่ ๕	๕๗
* ตราสารพรัตน์ราชวราภรณ์	๕๘
* วิหารพระเหลือ	๕๙
* หอกลองอินทเกรี	๖๐
* พระปรารค์และพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ	๖๑
* พระอุโบสถและพระประธาน	๖๔
* พระอัฐฐารส	๖๕
* พระวิหารพระเจ้าเข้านิพพานและหีบพระบรมศพ	๖๘
* หลวงพ่อคง	๗๐
* หลวงพ่อขาว	๗๐
* มณฑปรอยพระพุทธรบาทและรอยพระพุทธรบาท	๗๑
* ภาพถ่ายทางอากาศเขตพุทธาวาส	๗๒
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระพุทธรชินราช	๗๓
ภาพพระพุทธรชินราชและวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารในอดีต	๘๓
กรุพระเครื่องวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร	๑๐๓
พระพุทธรชินราชกับพระมหากษัตริย์ไทย	๑๐๗
* สมัยกรุงสุโขทัย	๑๐๘
* สมัยกรุงศรีอยุธยา	๑๐๙
* สมัยกรุงธนบุรี	๑๑๕
* สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	๑๑๖
เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร	๑๒๙
บรรณานุกรม	๑๓๑

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

WAT PHRA SRI RATTANA MAHATHAT PHITSANULOK

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เรียกกันทั่วไปว่าวัดใหญ่หรือวัดหลวง พ่อพระพุทธรชินราช เป็นพระอารามหลวงมาแต่เดิมสร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย ต่อมาเมื่อ ปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ปัจจุบันจึงมีชื่อเต็มว่า **วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร** เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญยิ่งทั้งทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันออกตรงข้ามกับศาลากลางจังหวัดพิษณุโลก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงกล่าวถึงวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารไว้ว่า **“เป็นวัดใหญ่และเป็นวัดที่สำคัญกว่าวัดอื่นในเมืองพิษณุโลก มีพระมหาธาตุอยู่กลางเห็นจะสร้างตั้งแต่สุโขทัยเป็นราชธานี**

หากแต่ซ่อมแซมมาหลายครั้งหลายสมัย” วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยตอนต้น แต่ในพงศาวดารเหนือกล่าวไว้ว่า “ในราวพุทธศักราช ๑๙๐๐ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก (พระมหาธรรมราชาลิไท) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในบวรพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังได้ทรงศึกษาพระไตรปิฎกและคัมภีร์ศาสนาอื่น ๆ จนเข้าใจแตกฉาน หาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยาก พระองค์ได้ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน มีพระปรางค์อยู่กลาง มีพระวิหาร ๔ ทิศ มีพระระเบียง ๒ ชั้น และทรงรับสั่งให้ปั้นหุ่นหล่อพระพุทธรูปขึ้น ๓ องค์ เพื่อประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารทั้ง ๓ หลัง นอกจากนี้วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ยังมีโบราณสถานและโบราณวัตถุล้ำค่าอีกมากมาย ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้

ทรงนิพนธ์ไว้ว่า “นมัสการพระพุทธชินราชแล้วดูธรรมมาสน์เทศน์ ธรรมมาสน์สวด ดูเรือนแก้ว แลสิ่งทั้งปวงเหล่านี้ล้วนเป็นของดีอย่างเอก ไม่เคยพบไม่เคยเห็น” การวางผังของวัด มีพระปราสาทเป็นองค์ประธานของวัด รอบองค์พระปราสาทมีระเบียงคดแลมีวิหารทิศ พระวิหารทางทิศตะวันออกเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐจรัส ที่เรียกกันว่าวิหารแก้วห้อง ปัจจุบันคงเหลือพระอัฐจรัส เสาและเนินพระ

วิหารบางส่วน พระวิหารทางด้านทิศตะวันตก เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช พระวิหารทางด้านทิศเหนือเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินสีห์ พระวิหารด้านทิศใต้เป็นที่ประดิษฐานพระศรีศาสดา ซึ่งปัจจุบันพระพุทธชินสีห์และพระศรีศาสดาได้ถูกอันเชิญไปประดิษฐานที่วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ทางวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารจึงได้สร้างองค์จำลองขึ้นแทน.

WAT PHRA SRI RATTANA MAHATHAT PHITSANULOK

This temple is called by general people as WAT YAI or WAT LUANG POR PHRA BUDDHA CHINNARAJ Phrabat Somdej Phra Mongkutklao (King Rama VI) classified as Vora Maha Viharn or the first grade of Royal Temple in the year of 1915 (B.E.2458). At the present , Wat Yai is named Wat Phra Sri Rattana Mahathat. Wat Phra Sri or Wat Yai situates on the east bank of Nan River opposite the Phitsanulok City Hall. Prince Damrong Rajanupab said about Wat Phra Sri Rattana Mahathat. : The temple is a big and more important than other temples in Phitsanulok and is believed that was built in the Sukhothai period being renovated from time to time. The temple was built in the time of Phra Maha Dhamma Raja (King Li Thai) alias Phra Chao Sri Dhamma Tri Pidok when the town of Songkwai(Phitsanulok) was built in 1357 (B.E.1900). The Northern history stated that. : In the year of 1357 Phra Chao Sri Dhamma Tri Pidok (Phra Maha Dhamma Raja ,King Li Thai) was a pious king, a true believer in the Buddhism. He studied the Tri-Pidok and teachings of other religions fluently. He built up Wat Phra Sri Mahathat on the east side with a Pagoda in the middle compounds, 4 Viharns in the 4 corners with 2 terraces and casted 3 Buddha images as Main Buddha in the temple. There are many antiques and valuable of unestimated value in the temple. Somdej Phra Chao Boromwong Ther Krom Phraya Narissara(Prince Naris) wrote: After paying homage to Phra Buddha Chinnaraj, I took notice of pulpits, the pavilion and others, I found them to be of an exquisitely designs I have never met before.

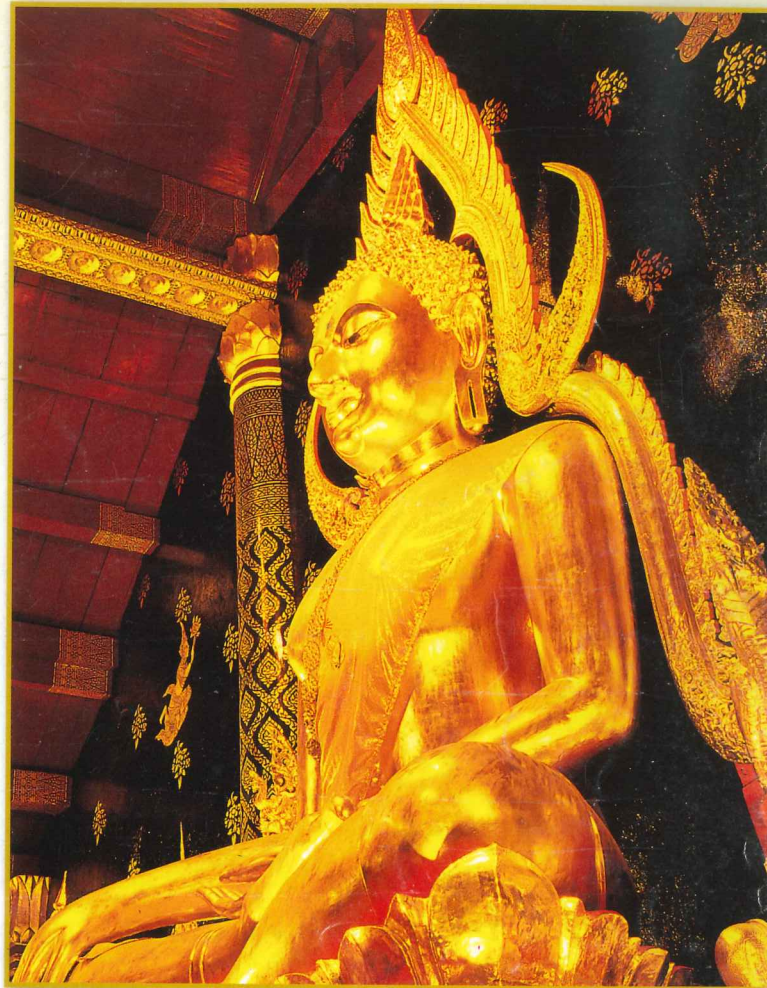
ประวัติพระพุทธชินราช

History of Phra Buddha Chinnaraj

พ ระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวต่างประเทศรู้จักกันดี เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะสวยงามเด่นสง่าที่สุดของประเทศไทย นับว่าเป็นประติมากรรมชิ้นสูงสุดแห่งพุทธศิลป์ ช่างผู้สร้างพระพุทธรูปขึ้นมาด้วยจินตนาการอันบริสุทธิ์โดยไม่มีต้นแบบจากที่ใดๆ

พระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปศิลปะสมัยสุโขทัยหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย มีหน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว (๒.๘๕ เมตร) สูง ๗ ศอก ๑ คืบ (๓.๗๒ เมตร) ตั้งประดิษฐานบนฐานชุกชี มีลายปูนปั้น เป็นรูปบัวคว่ำบัวหงาย ในการสร้างพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา มีหลักฐานจากหนังสือ พงศาวดารเหนือ กล่าวไว้ว่า “ในปีพุทธศักราช ๑๕๐๐ และบางฉบับกล่าวว่า ในปีพุทธศักราช ๑๙๐๐ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก หรือพระมหาธรรมราชาลิไท หลังจากได้ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ได้ทรงรับสั่งให้ช่างที่มีฝีมือดีคือ บาอินทร์ บาพราหมณ์ บาพิษณุ บาราชสิงห์ และบาราชกุศล และช่างจากเมืองศรีสัชชนาลัย เมืองสวรรคโลก เมืองเชียงใหม่ และเมืองหริภุญชัย ช่วยกันหล่อพระพุทธรูปขึ้น ๓ องค์ คือพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา เพื่อประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารที่พระองค์ได้จัดสร้างขึ้น

แต่การหล่อในคราวนั้นตามพงศาวดารเหนือกล่าวว่า เมื่อแกะเทาะหุ่นออกมาแล้วทองหล่อแน่นติดเป็นองค์พระบริบูรณ์เพียง ๒ องค์เท่านั้น คือพระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา ส่วนพระพุทธชินราชนั้นทองหล่อไม่เต็มองค์เป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก จึงทำการหล่ออีก ๒ ครั้งแต่ก็เป็นเช่นเดิม พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกจึงทรงตั้งจิตอธิษฐานขอให้เทพดาจงช่วยดลใจให้สร้างพระพุทธรูปสำเร็จตาม

พระประสงค์ด้วยเถิด และพอถึงวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง นพศก จุลศักราช ๓๑๙ (พ.ศ.๑๕๐๐) จึงได้ทำพิธีเททองอีกครั้งหนึ่ง ครั่งนี้ปรากฏว่ามีตาปะขาวผู้หนึ่งที่ไม่มีความทราบว่ามีมาจากไหน ได้เข้ามาช่วยปั้นหุ่นและเททองด้วยตนเอง เมื่อแกะเทาะหุ่นออกมาเป็นที่ประหลาดใจมาก เพราะทองหล่อแน่นเต็มองค์พระ เนื้อทองสัมฤทธิ์สุกสกาสดใสงามหาที่ติมิได้

การปิดทองครั้งที่ ๑ แต่เดิมพระพุทธรูปชินราชมิได้มีการลงรักปิดทองดังเช่นปัจจุบันนี้ มีหลักฐานการปิดทองครั้งแรกในสมัย สมเด็จพระเอกาทศรถ คราวเสด็จมา

นมัสการพระพุทธชินราช ดังปรากฏหลักฐานในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชเลขา สมเด็จพระบรมมานุชิตชินโนรส ว่า “พ.ศ. ๒๑๕๖ สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จมาทรงนมัสการพระพุทธชินราช ตรัสให้เอาทองนพคุณ เครื่องราชูปโภค ทำเป็นทองปะทาลี แล้วทรงปิดพระพุทธชินราชด้วยพระองค์เอง เสร็จสมบูรณ ก็แต่งการฉลองเล่นมหรสพ บูชาสักการะ ๗ วัน ๗ คืน เป็นมโหฬารหนักหนา...”

การปิดทองครั้งที่ ๒ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จมาเททองหล่อพระพุทธชินราชจำลอง ดังปรากฏหลักฐานใน พระราชหัตถเลขาคราวเสด็จ มณฑลฝ่ายเหนือในรัชกาลที่ ๕ ความตอนหนึ่งว่า วันที่ ๑๗ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐ (พ.ศ.๒๔๔๔) วันนี้ย่างรุ่ง ๕๒ นาฬิกา ปิดทองพระชินราช ฉันทได้ปิดทองตลอดทั่วทั้งพระพักตร์ ตามอย่างสมเด็จพระเอกาทศรถทรงปิดทองพระพุทธชินราช พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปิดทองพระพุทธชินสีห์... ส่วนการปิดทองนั้น พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการและกรมช่างรักปิดต่อไปแล้วสำเร็จในเวลาบ่าย ๒ โมง..”

การปิดทองครั้งที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงปิดทองที่พระพักตร์พระพุทธชินราชเป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๗ และช่างกรมศิลปากรได้ดำเนินการปิดทองต่อมาจนเสร็จสมบูรณ์ มีการจัดงานฉลองสมโภชพระพุทธชินราชตามพระราชประเพณีที่ได้เคยปฏิบัติมา ในวันที่ ๑ - ๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๗ รวม ๙ วัน ๙ คืน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธาน

สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท

สมโภชพระพุทธชินราช ในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๗ พระพุทธชินราช มีซุ้มเรือนแก้วแกะสลักด้วยไม้สักลงรักปิดทอง มีความประณีตอ่อนช้อยงดงาม ช่วยเน้นให้องค์ของพระพุทธชินราชงดงามเด่นชัดเจเน่มากยิ่งขึ้น สันนิษฐานว่า ซุ้มเรือนแก้วได้สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ปัจจุบัน พระพุทธชินราช ประดิษฐานในพระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร นับเป็นพระพุทธรูปที่มีพระพุทธรูปลักษณะงดงามและศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

History of Phra Buddha Chinnaraj

Phra Buddha Chinnaraj image is well known to Thai Buddhists as well as to foreign buddhists. This is due to the beautiful Buddha Characteristic and the classical magnificent sculpture. Phra Buddha Chinnaraj image made from the bronze metals, Marn Vichai model episode of 2.85 meters measuring from end of laps in sitting posture and height of 3.72 meters.

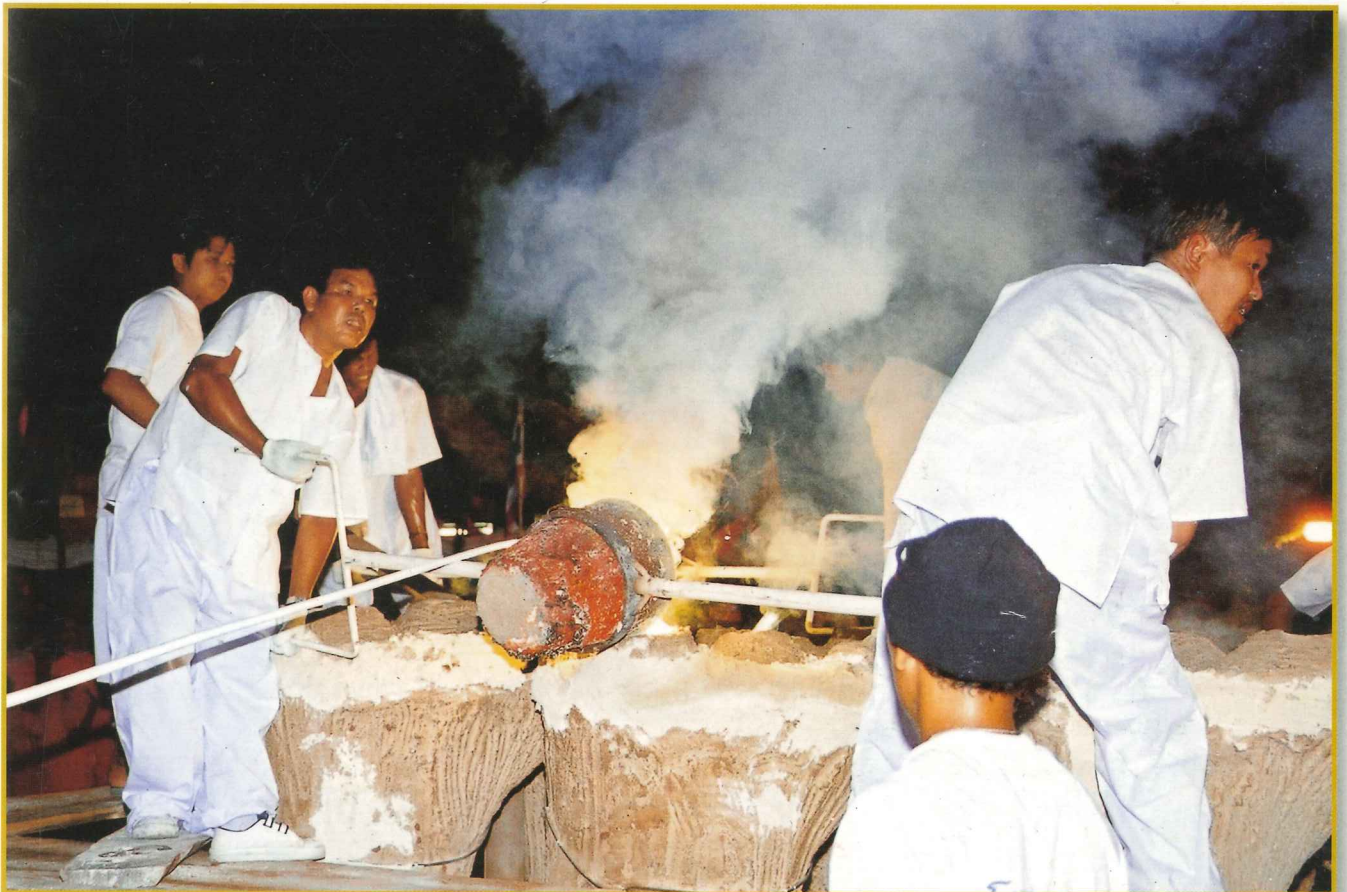
The casting of Phra buddha Chinnaraj image, Phra Buddha Chinnasi image and Phra Sri Sardasada image had been registered “in the Northern History viz:- In the year 1447 (B.E.1990)

Phra Chao Sri Dhamma Tri Pidok or Phra Maha Dhamma Raja Li Thai, after the completion of building of Wat Phra Sri Rattana Mahathat wanted to cast 3 Buddha images as the Principal image in the Viharn. The king got 5 Brahmans named Ba Indra, Ba Brahm, Ba Phissanu, Ba Raja Singh and Ba Raja Kusol. The king asked for renowned sculptors from Sri Sachanalai town, Sawankhalok together with first class artisans from Chiang Saen and Hari Phun Chai to assist in the casting of the 3 Buddha images.

รูปหล่อตาปะขาว วัดตาปะขาวหาย

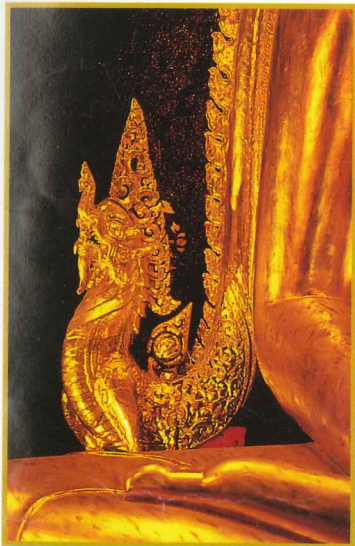
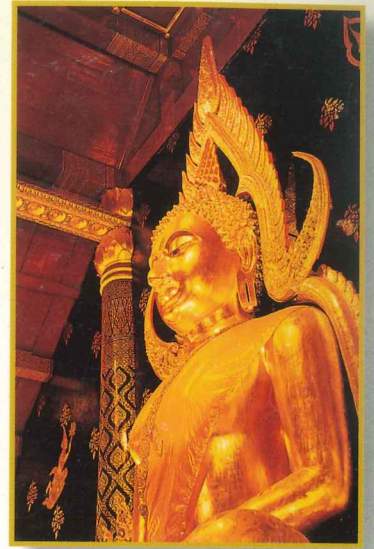

พระอุณาโลมประดับเพชรที่พระนลาฏ (หน้าผาก) พระพุทธชินราช

Phra Unalome (Insignia) with the diamonds

พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ซุ้มเรือนแก้วพระพุทธรชินราช

(Sculpturing with the teak composition of Phra Buddha Chinnaraj)

พระพุทธรชินราช มีซุ้มเรือนแก้วแกะสลักด้วยไม้สักลงรักปิดทอง สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีความประณีตอ่อนช้อยงดงาม แกะสลักเป็นรูปมกรและตัวเทรา คือ นาค มังกร สิงห์ ช้าง รวมกัน ช่วยเน้นให้องค์พระพุทธรชินราชให้งดงามเด่นชัดยิ่งขึ้น

อาฬวักยักษ์
Arawakayaka

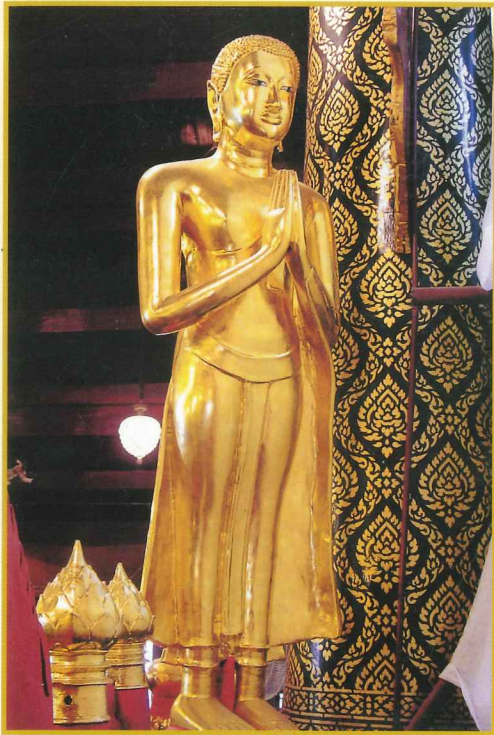
อาฬวักยักษ์ แแบกหรือรองรับเรือนแก้วพระพุทธชินราช หล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์ลงรักปิดทอง มีผ้าโพกศีรษะเป็นอาวุธ อยู่ทางด้านขวาของพระพุทธชินราช

ท้าวเวสสุวรรณ
Thao Wessuwan

ท้าวเวสสุวรรณ แแบกหรือรองรับเรือนแก้วพระพุทธชินราช หล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์ลงรักปิดทอง มีกระบองเป็นอาวุธ อยู่ทางด้านซ้ายของพระพุทธชินราช

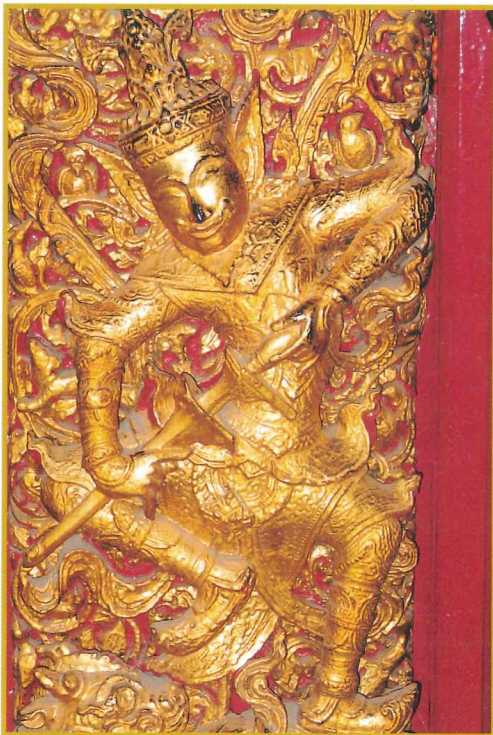
พระสารีบุตร
Phra Sari Boot

พระสารีบุตร เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้า ประดิษฐานอยู่ด้านขวาของ พระพุทธชินราช สร้างด้วยไม้ลงรักปิดทอง

พระมหาโมคคัลลานะ
Phra Maha Mokkallana

พระมหาโมคคัลลานะ เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้า ประดิษฐานอยู่ด้านซ้ายของ พระพุทธชินราช ปั้นด้วยปูนลงรักปิดทอง

ประตูเสี้ยวกาง
Seow Kang Door

บริเวณด้านหน้าพระพุทธชินราชมีประตูหูช้าง สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย สลักเป็นภาพพญานาคราช รูปทวารบาล แบบจีนผสมไทย เขี้ยวบลิ้งท์ เรียกว่าเสี้ยวกาง

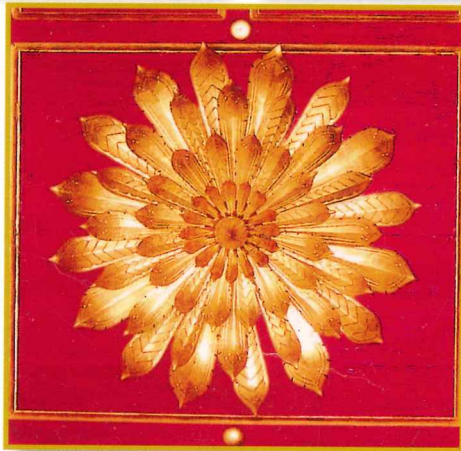
ทัศนียภาพภายในพระวิหารพระพุทธชินราช (ในภาพกำลังลงรัก)

Scenery in temple.

พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

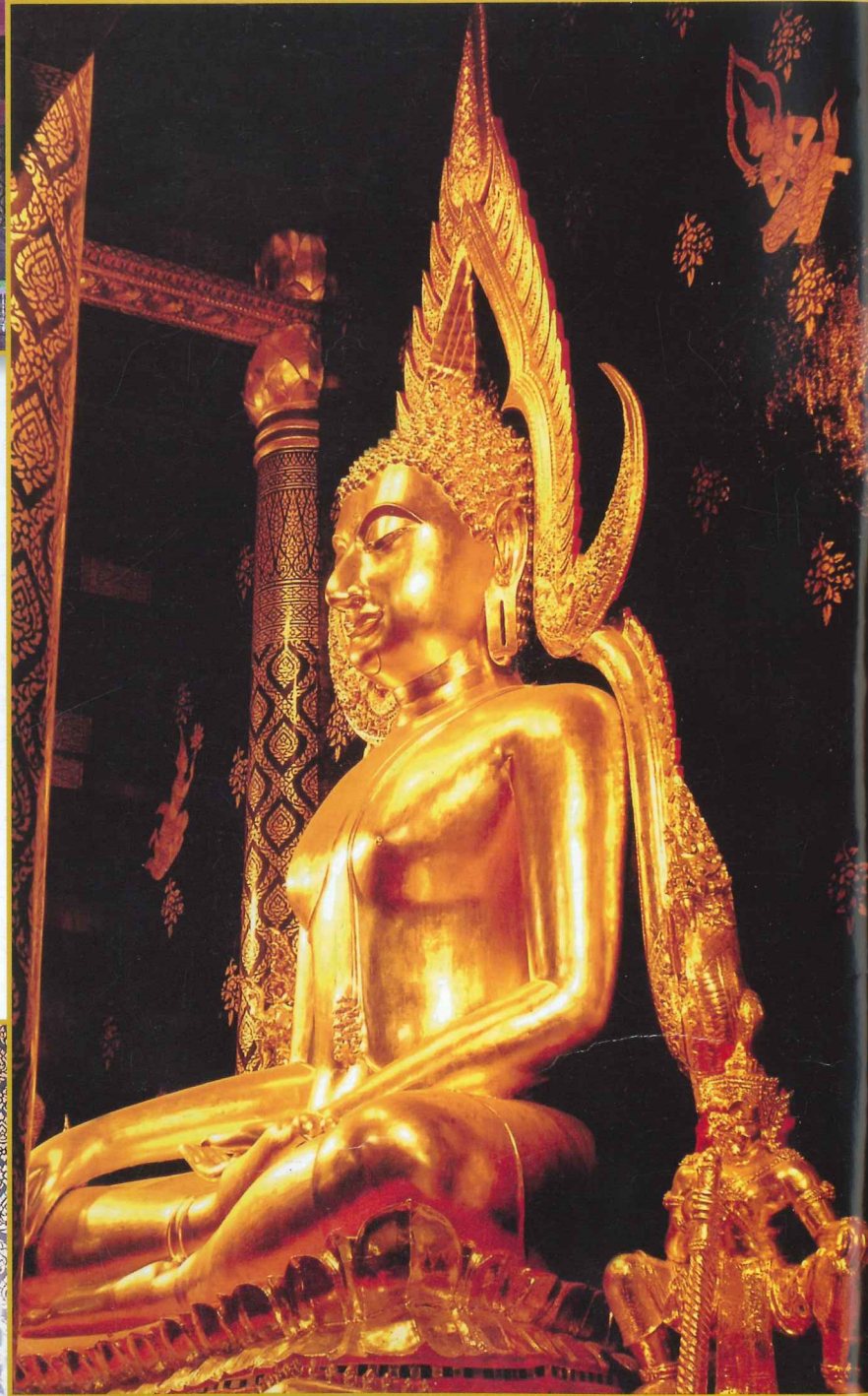

ดาวเพดานพระวิหารพระพุทธชินราช

(Ceiling decorated with star's shape in Phra Viharn Buddha Chinnaraj)

เพดานพระวิหารพระพุทธชินราช ทาด้วยสีแดงชาดทั้งหมด โดยเฉาะแนวเพดานตรงกลางตามแนวยาว พระวิหารแบ่งเป็นช่องลูกฟัก ประดับด้วยลายจำหลักดอกบัว ทรงดาวล้อมเดือนซึ่งเป็นช่องใหญ่อยู่ตรงกลาง มีทั้งหมด ๔ ดวง

พระพุทธชินราชในมุมมองต่างๆ

พระพุทธรชินราชขณะลงรักก่อนปิดทองครั้งที่ ๓ ในปี พ.ศ.๒๕๔๗

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

Murals in the wall

ภาพจิตรกรรมของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก นอกเหนือไปจากพระวิหารพระพุทธชินราชแล้วไม่มีที่ใดอีกเลย แม้ในพระอุโบสถก็ไม่มี คาดว่าจะลบเลื่อนไปตามกาลเวลาหรือมีการบูรณะแต่ช่างไม่เห็นคุณค่าจึงลบออกเสียก็ว่าได้ แต่ที่มีปรากฏหลงเหลืออยู่ที่บ้านประตูพระอุโบสถซึ่งเหลือเพียงแต่ขอบด้านบนเท่านั้นลบเลื่อนจางเต็มที่แล้ว

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ยังปรากฏอยู่เห็นมีเฉพาะภายในพระวิหารพระพุทธชินราชเท่านั้น ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๕ ส่วนคือ

๑. ส่วนที่ติดกับองค์พระพุทธชินราช เขียนเป็นลายรดน้ำ รูปเทวดาพนมกรถือดอกบัวมีทั้งหมด ๔ องค์ ด้านซ้ายและขวาข้างละ ๒ องค์และภาพดอกไม้ร่วง (ดอกมณฑาทิพย์) ซึ่งทั้งหมดได้ลงรักปิดทอง

๒. ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศเหนือและใต้ เขียนเป็นรูปเทวดานั่งประณมมือถือดอกบัว เทวดา

ทั้งหมดทรงเครื่องอาภรณ์หลากหลายสีไม่เหมือนกัน ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยสุโขทัย แต่มีการบูรณะใหม่สมัยรัชกาลที่ ๕ และ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

๓. ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระเวสสันดร ซึ่งอยู่บริเวณประตูทางออกด้านซ้ายมือ เขียนเป็นภาพเรื่องราวชาดก เรื่องพระเวสสันดร เขียนไว้ได้ละเอียด ครบทั้ง ๑๓ กัณฑ์ เป็นภาพจิตรกรรมที่สวยงามมีคุณค่ามาก

๔. ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติ ซึ่งอยู่บริเวณประตูทางออกด้านขวามือ เขียนเป็นภาพเรื่องพุทธประวัติ เริ่มตั้งแต่ประสูติจนถึงปรินิพพานเป็นภาพจิตรกรรมที่สวยงามมีคุณค่ามาก

๕. ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกด้านซ้ายและขวาของประตูชั้นในบริเวณระเบียงหน้าประตูทางเข้า เขียนเป็นภาพดอกไม้ร่วงและภาพลายไทยเป็นรูปข้าวหลามตัด

ภาพจิตรกรรมทั้งหมดเขียนขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย แต่มีการบูรณะซ่อมแซมมาตลอด ภาพจึงอยู่ในลักษณะที่สมบูรณ่เด่นชัด (บูรณะครั้งสุดท้าย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗)

จิตรกรรมฝาผนังเขียนเป็นรูปเทวดานั่งประณมมือถือดอกบัว และภาพดอกไม้ร่วง

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องเทพชุมนุม

(Murals in the wall "Story of the god meeting")

เป็นรูปเทวดาทรงเครื่องนั่งพับเพียบ พนมกร นมัสการพระพุทธชินราช ทุกห้องระหว่างช่องลมซึ่ง
แทนหน้าต่าง ห้องละหกช่อง ด้านซีกองค์พระพุทธชินราช มีอยู่หนึ่งห้องที่มีเทวดาสององค์ ตอนกลางสี่
ห้องๆละสามองค์ และท้ายพระวิหารหนึ่งห้องมีเทวดาหกองค์ ผนังฝาผนังหลังภาพเทวดาเขียนลายดอกไม้ร่วง

ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง "พระเวสสันดร"

Mural in The wall "Story of Phra Wessandorn"

พระอินทร์ประทานพร ๑๐ ประการแก่พระนางผุสดีเทพธิดา

พระเวสสันดรทรงบริจาคช้าง ปัจจยนาค แก่พราหมณ์ เมืองกลิงคราช

DS
๕๘๙
พ.ศ. ๒๕๖๑
๑๖๕๖
๒๕๕๐

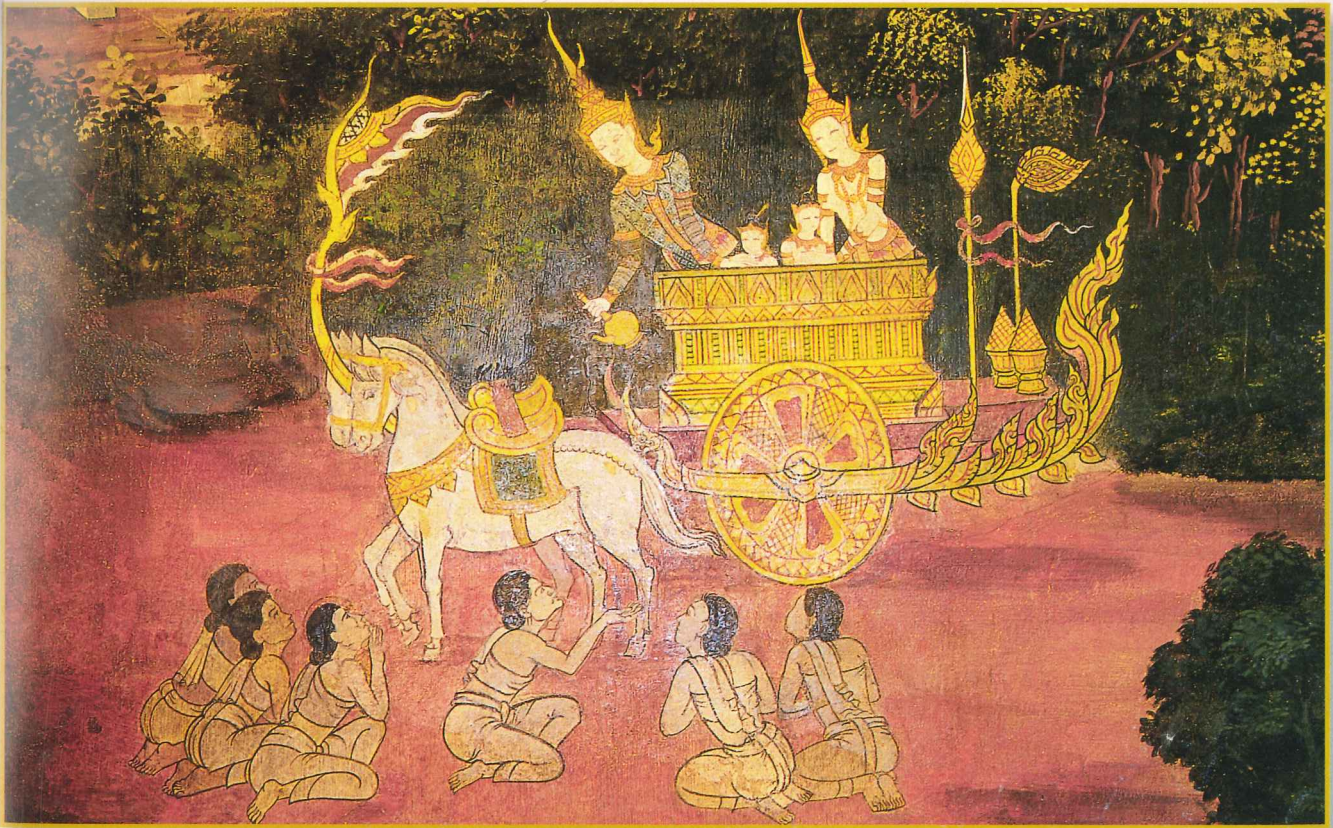
1: 1591690

สมุด
๒๕๕๒

ชาวเมืองสีพี โกรธแค้นที่พระเวสสันดรทรงบริจาคช้างปัจจัยนาคร
จึงเข้ากราบทูลพระเจ้ากรุงสมุทัย ให้ขับไล่พระเวสสันดรออกจากเมือง

พระเวสสันดรทรงบริจาคราชรถให้แก่พราหมณ์ที่มาทูลขอระหว่างทาง

พระเวสสันดร พระนางมัทรี พร้อมพระโอรสธิดา ซาลี กัณหา เสด็จไปยังเขาวงกต

ชูชกกำลังเดินทางไปขอพระซาลี กัณหา

พรานเจตบุตร กำลังจะให้สุนัขไล่กัดชุก

ชุกเข้าเฝ้าจตุทัษี ถามทางไปยังเขาวงกต

พระเวสสันดรทรงหลังอุทก ยกขาลี กัณหา ให้แก่ชูชก

พระนางมัทรีเข้าป่าหาผลไม้ ขณะเดินทางกลับ พบสองเสือสามสัตว์มานอนสกัดหน้า

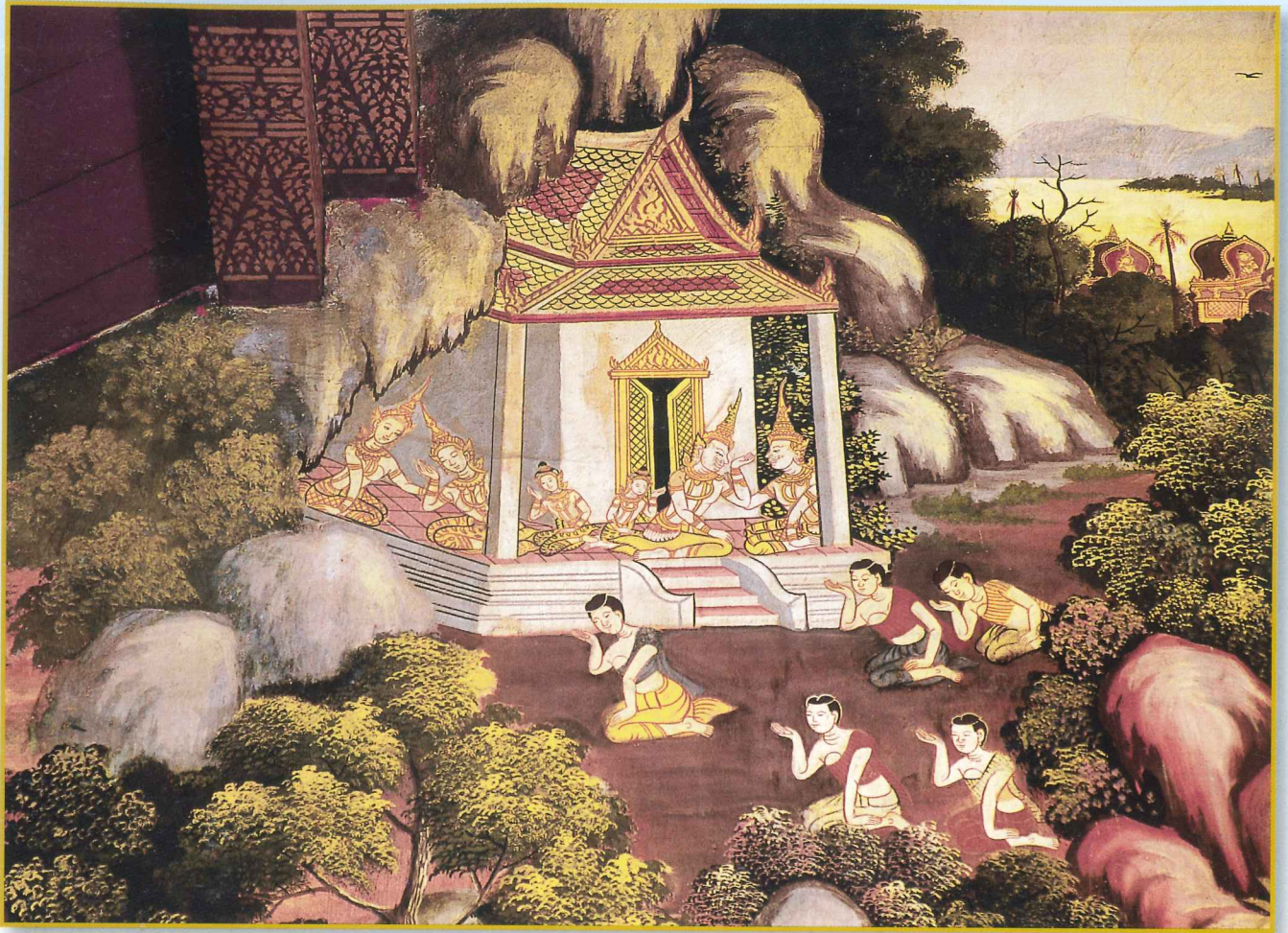

เทพยดาแปลงกายเป็นพระเวสสันดรและพระนางมัทรี มาดูแลสองกุมาร

พระเวสสันดรหลังอุทกยกพระนางมัทรีให้แก่พระอินทร์ ซึ่งแปลงกายมาเป็นพรหมณ์เฒ่า

เมื่อภษตรีย์ทั้งหกพบกันเกิดความโศกศัลย์ สลบลง ฝนโบกขรพรรษ ได้ตกลงมา

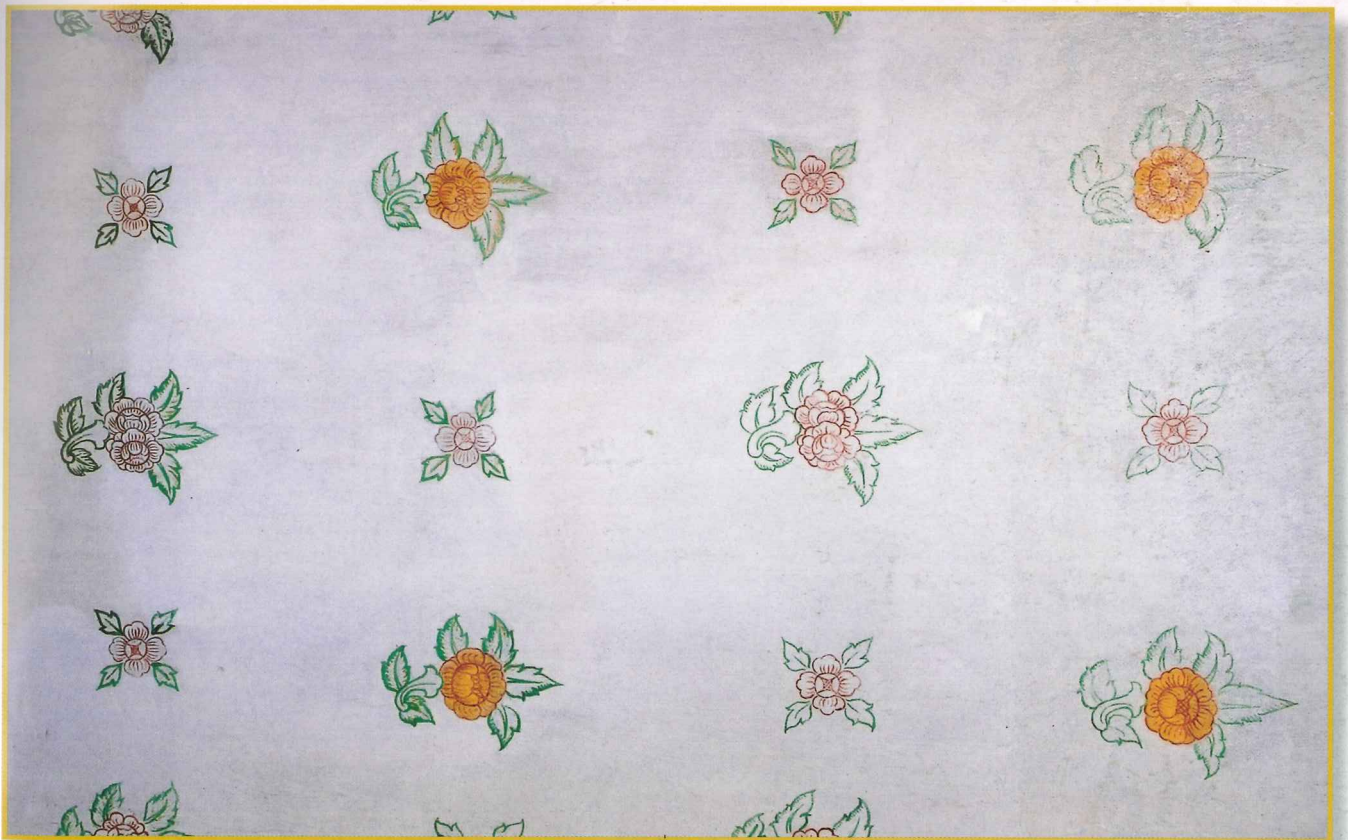

พระเวสสันดร เสด็จกลับไปเป็นภษตรีย์ครองเมืองสีพี

ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกของประตูชั้นใน เป็นภาพลายไทยรูปข้าวทกลมตัด

ภาพจิตรกรรมฝาผนังข้างประตูชั้นใน เป็นภาพดอกไม้ร่วง

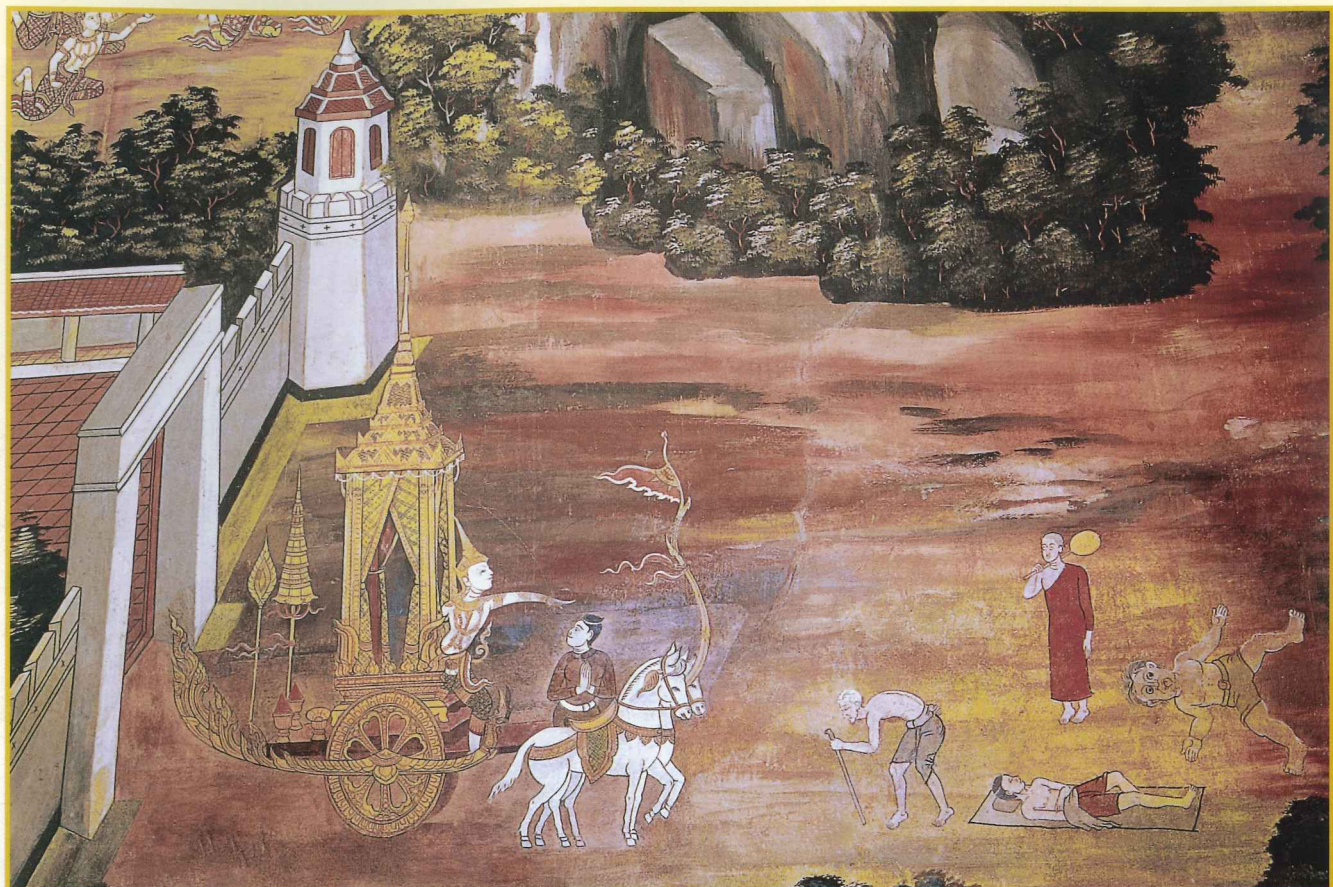

จิตรกรรมฝาผนังเรื่อง พุทธประวัติ

Mural in The wall "History of Buddha"

ทรงทอดพระเนตรเห็นท้าวทูตทั้ง ๔

เสด็จออกผนวช

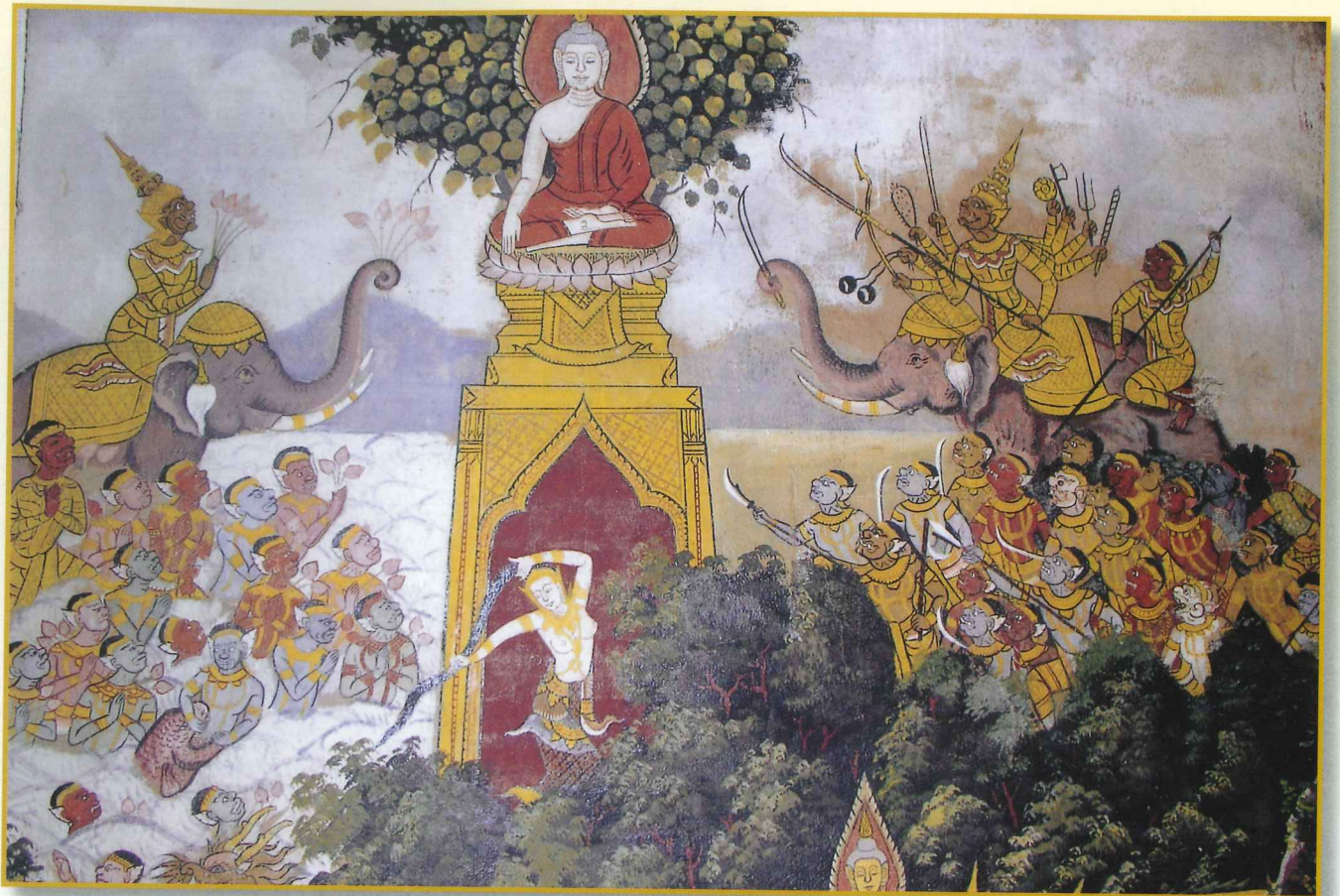

เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์

เหตุการณ์ก่อนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

ทรงชนะมารด้วยบารมี ๑๐ ทัศ

ทรงโปรดปัญจวัคคีย์

โบราณสถานและโบราณวัตถุ

Ruins - Antiques

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นวัดที่มีความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ดังนั้น ภายในวัดจึงมีโบราณสถานและโบราณวัตถุมากมาย ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า “นมัสการพระพุทธชินราชแล้ว แลดูธรรมาสน์เทศน์ ธรรมาสน์สวด ดูเรือนแก้ว แลสิ่งทั้งปวงเหล่านี้ล้วนเป็นของดีอย่างเอก ไม่เคยพบไม่เคยเห็น”

โบราณสถานและโบราณวัตถุในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร มีดังนี้

๑. โบราณสถาน

- พระปรางค์เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
- พระวิหารพระพุทธชินราช
- พระวิหารพระพุทธชินสีห์
- พระวิหารพระศรีศาสดา
- พระวิหารเก้าห้อง (พระวิหารพระอัญญาสูร)
- ปัจจุบันเหลือแต่เสา
- พระวิหารพระเสถียรปฏิมากร (พระเหลือ)
- พระอุโบสถ
- พระวิหารพระเจ้าเข้านิพพาน
- พระวิหารแกลบ หรือหอกรรมฐาน
- พระวิหารหลวงพ่อคง
- พระวิหารหลวงพ่อขาว

- พระวิหารพระสังกัจจายน์
- พระมณฑปรอยพระพุทธบาท
- พระเจดีย์หลังพระอุโบสถ
- พระเจดีย์ ๓ องค์ ภายในวิหารคด
- พระปรางค์องค์น้อย
- หอกกลอง
- หอระฆัง

๒. โบราณวัตถุที่สำคัญ

- พระบรมสารีริกธาตุ
- พระพุทธชินราช
- พระพุทธชินสีห์ (จำลอง)
- พระศรีศาสดา (จำลอง)
- พระเสถียรปฏิมากร (พระเหลือ)
- หีบพระบรมศพพระพุทธเจ้าเข้านิพพาน
- พระพุทธรูปสามพี่น้อง ภายในพระวิหารพระเจ้าเข้านิพพาน
- พระอัญญาสูร
- หลวงพ่อโต พระประธานในพระอุโบสถ
- พระสังกัจจายน์
- หลวงพ่อดำหรือพระกินเนร
- หลวงพ่อคง
- หลวงพ่อขาว
- รอยพระพุทธบาทจำลอง
- ธรรมาสน์สวด
- ธรรมาสน์เทศน์
- บานประตูประดับมุก
- ระฆังสมัยกรุงศรีอยุธยา
- กลองอินทเกรี

ฯลฯ

บานประตูประดับมุก พระวิหารพระพุทธชินราช ชั้นนอก
เป็นบานประตูมุกที่ทำขึ้นเป็นครั้งแรกและสวยงามที่สุดในประเทศไทย

Mother of pearl inlaid doors of Phra Buddha Chinnaraj temple

อกเลาประตูพระวิหารพระพุทธชินราช

ลายประดับมุกที่บานประตู

บานประตูประดับมุกพระวิหารพระพุทธชินราช

(Mother of pearl inlaid doors of Phra Buddha Chinnaraj temple)

บานประตูประดับมุก เป็นบานประตูพระวิหารพระพุทธชินราช มีขนาดใหญ่สองบานคู่ บานประตูคู่นี้ นักโบราณคดีได้ยกย่องว่า **เป็นบานประตูประดับมุกโบราณที่งดงามที่สุดในประเทศไทย** ลายประดับมุกบานนี้เป็นลายกนกที่มีความงดงาม มีภาพสัตว์หิมพานต์ เช่น ราชสีห์ คชสีห์ เหมราช ครุฑ กิณนร และอื่นๆ บรรจุอยู่ในวงกลมหรือ ลายอีแปะ ด้านละเก้าวง มีกนกหูช้างประกอบช่องโพระหว่างวงกลม เหนือลายวงกลมเป็นลายกราบเชิง มีลายประจำยามก้ามปูประดับรอบของบานประตูทั้งหมด ตรงกลางบานประตูมีนมอกเลาทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนเป็นภาพหนุมานแบกบุษบก ในบุษบกมีพระอุณาโลม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จมาทรงนมัสการพระพุทธชินราช ได้ตรัสถึงอกเลาว่า “นี่แหละ ของวิเศษมีอยู่ที่นี้” บานประตูประดับมุกนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ โปรดฯ ให้สร้างบานประตูมุกสำหรับพระวิหารพระพุทธชินราช ดังคำจารึกที่บานประตูด้านขวามีว่า **“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ช่าง ๑๓๐ คน เขียนลายประดับมุกที่บานประตูเมื่อวันจันทร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ พ.ศ.๒๒๙๙ ลงมือประดับมุกเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ รวมเป็นเวลา ๕ เดือน ๒๐ วัน จึงแล้วเสร็จ”**

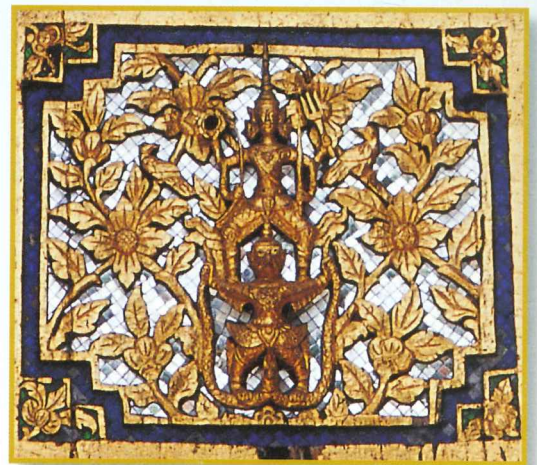

๑ ความทุกข์พระเชษฐภคินีราช ๗๗๕ พระเวรรษา ๗ ^{๑๓} ๑๐ คำปฏิญาณชคค
 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่
 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
 เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ ๖๐ ปี เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒
 จำนวนเงิน ๕ ล้านบาท และเงินรางวัล ๕๐๐,๐๐๐ บาท
 จำนวนเงิน ๕ ล้านบาท และเงินรางวัล ๕๐๐,๐๐๐ บาท
 ผู้ได้ทำการมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปกรรม ของเงินแลกเปลี่ยนตรา
 เช่นอันขาดเหลือเงินแล ๗ เวลา ค่าเลี้ยงมีได้คิดเขาในของพระบาทสมเด็จพระ
 แห่งบ้านประตูประดับมุกพระวิหารพระพุทธรชินราช

คำจารึกที่บานประตูประดับมุกพระวิหารพระพุทธรชินราช

หน้าบันพระวิหารพระพุทธชินราช

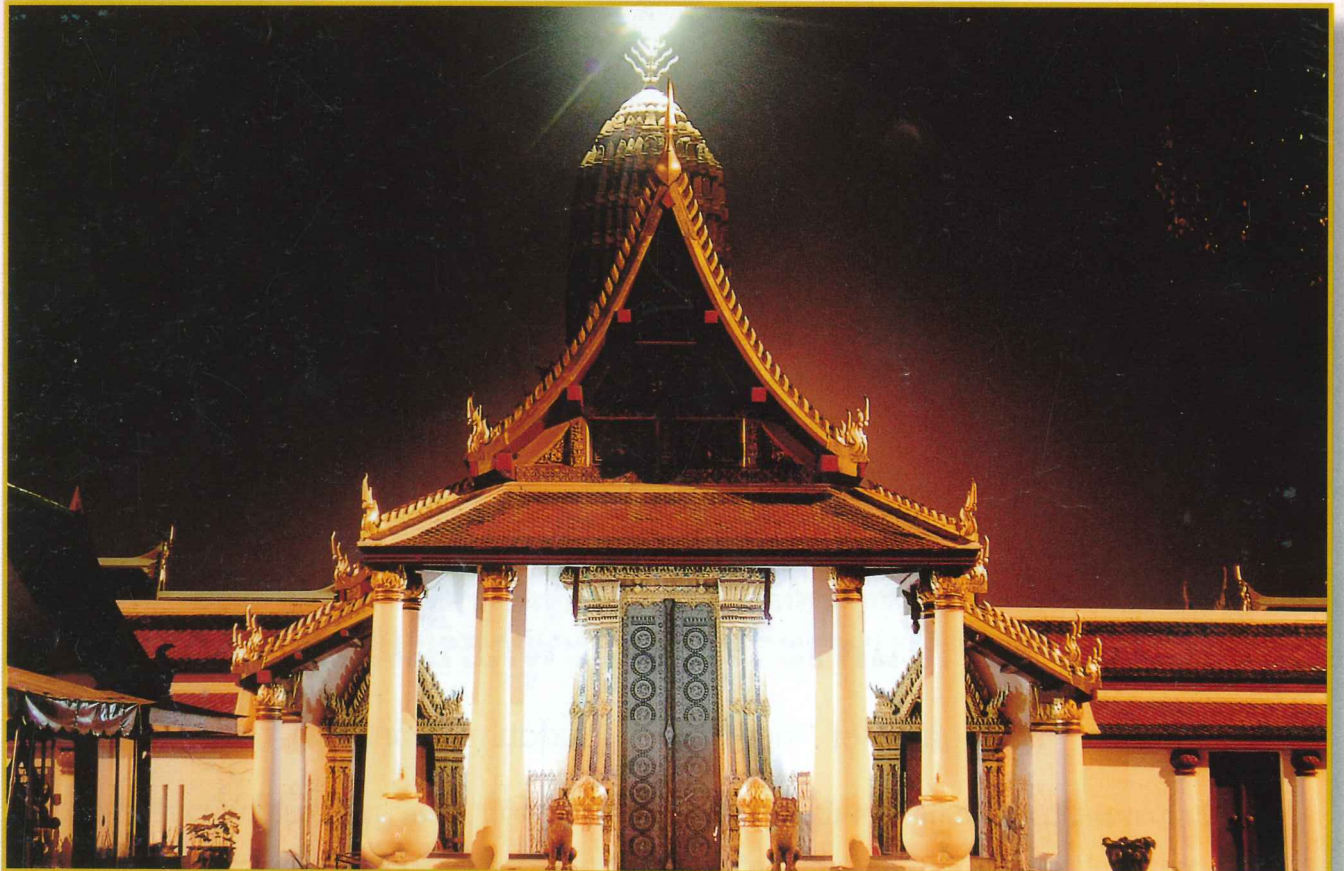
(The gable of Phra Viharn Buddha Chinnaraj)

หน้าบันของมุขโถงเป็นแบบลูกฟักหน้าพรหมหรือเรียกว่า “จั่วกควม” ชั้นล่างสุดจำหลักไม้เป็นรูปเทพพนมช่องละองค์ล้อมรอบด้วยลายดอกไม้ ชั้นที่สองสลักรูปพระนารายณ์ทรงสุบรรณมีลวดลายดอกไม้ประกอบ และชั้นบนสุดตรงหน้าพรหมแกะสลักเป็นรูปแจกันดอกไม้มีเทพดาขึ้นประนมอยู่ทั้งสองข้าง หน้าบันลวดลายลงรักปิดทองทั้งหมด

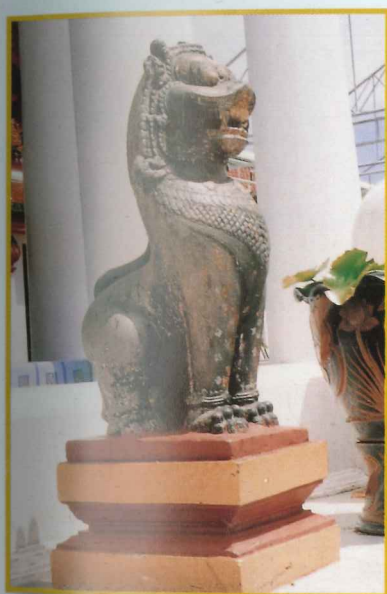

พระวิหารพระพุทธชินราช ยามราตรี

ด้านหน้า พระวิหารพระพุทธชินราช ยามราตรี
Phra Viharn of Phra Buddha Chinnaraj in the night

สิงห์ศิลาคู่

(Two Lion Stones)

ประดิษฐานอยู่ด้านหน้าพระวิหาร
พระพุทธรชินราช สันนิษฐานว่าสมเด็จพระเจ้า
สามพระยา พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา
ทรงนำมาถวาย เป็นพุทธบูชา

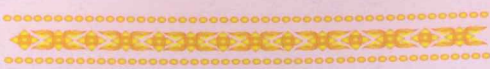

บาตรน้ำมนต์

(Holy water within the bowls)

ประดิษฐานอยู่หน้าพระวิหารพระพุทธรชินราช
สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย เพื่อให้ประชาชนที่มาสักการะ
พระพุทธรชินราชได้ดื่มเพื่อเป็นสิริมงคล

สถาปัตยกรรมหลังคาพระวิหารพระพุทธชินราช สมัยสุโขทัย ที่เหลืออยู่สมบูรณ์เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

บริเวณด้านหน้าพระวิหารพระพุทธชินราช
In front of Phra Viharn Buddha Chinnaraj

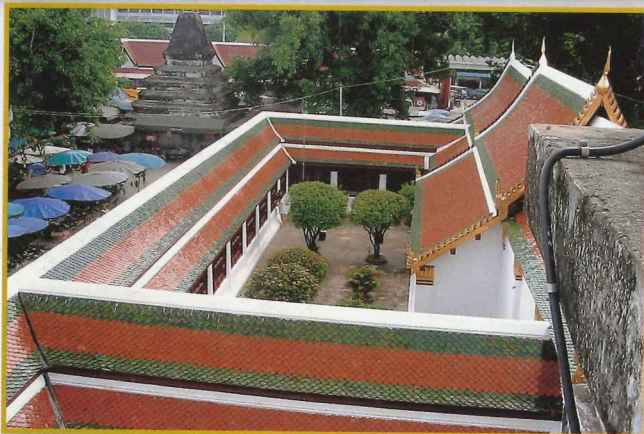

ด้านหน้าพระวิหารพระพุทธชินราช

ภาพถ่ายทางอากาศมองจากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

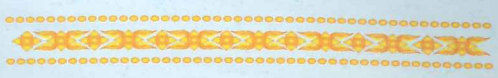

ระเบียงวิหารคต

(Viharnkot terraces)

พระวิหารทิศมีสี่ทิศ นอกนั้นเป็นพระระเบียงวิหารคต มีสองชั้น คือ ชั้นนอกเป็นแนวเดียวกับวิหารทิศ ส่วนวิหารคตชั้นในนั้นอยู่รอบองค์พระปรารค์ ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ จำนวนมาก

พระพุทธรูปในระเบียงวิหารคต

(Buddha images within Viharnkot terrace)

ระเบียงพระวิหารคตพระพุทธรูปชั้นนอก เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางต่าง ๆ เช่น ปางมารวิชัย ปางไสยาสน์และปางประทับยืน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศิลปะสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนระเบียงชั้นในของพระวิหารใช้เป็นที่เก็บพระพุทธรูปปางต่างๆ หลายขนาดหลายสมัย ตั้งเรียงรายรวมกับโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ชิ้นส่วนประติมากรรมแตกหักของโบราณสถาน เป็นต้น พระพุทธรูปปางต่างๆ ที่ประดิษฐานอยู่ตามระเบียงพระวิหารคต มีทั้งหมด ๑๔๔ องค์

พระพุทธรชินสีห์

Phra Buddha Chinna Si image (Wat Bovorn Nives Bangkok)

พระพุทธรชินสีห์ องค์จำลอง สร้างในสมัย รัชกาลที่ ๕

The new casting of Phra Buddha Chinna Si image in the reign of King Rama V

พระพุทธรชินสีห์

Phra Buddha Chinna Si image

พระพุทธรชินสีห์เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ศิลปะสมัยสุโขทัย สร้างคราวเดียวกับพระพุทธรชินราชและพระศรีศาสดา ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารด้านทิศเหนือของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ปัจจุบันได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ

พระศรีศาสดา

Phra Sri Sardsada image (Wat Bovorn Nives Bangkok)

พระศรีศาสดา องค์จำลองสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕

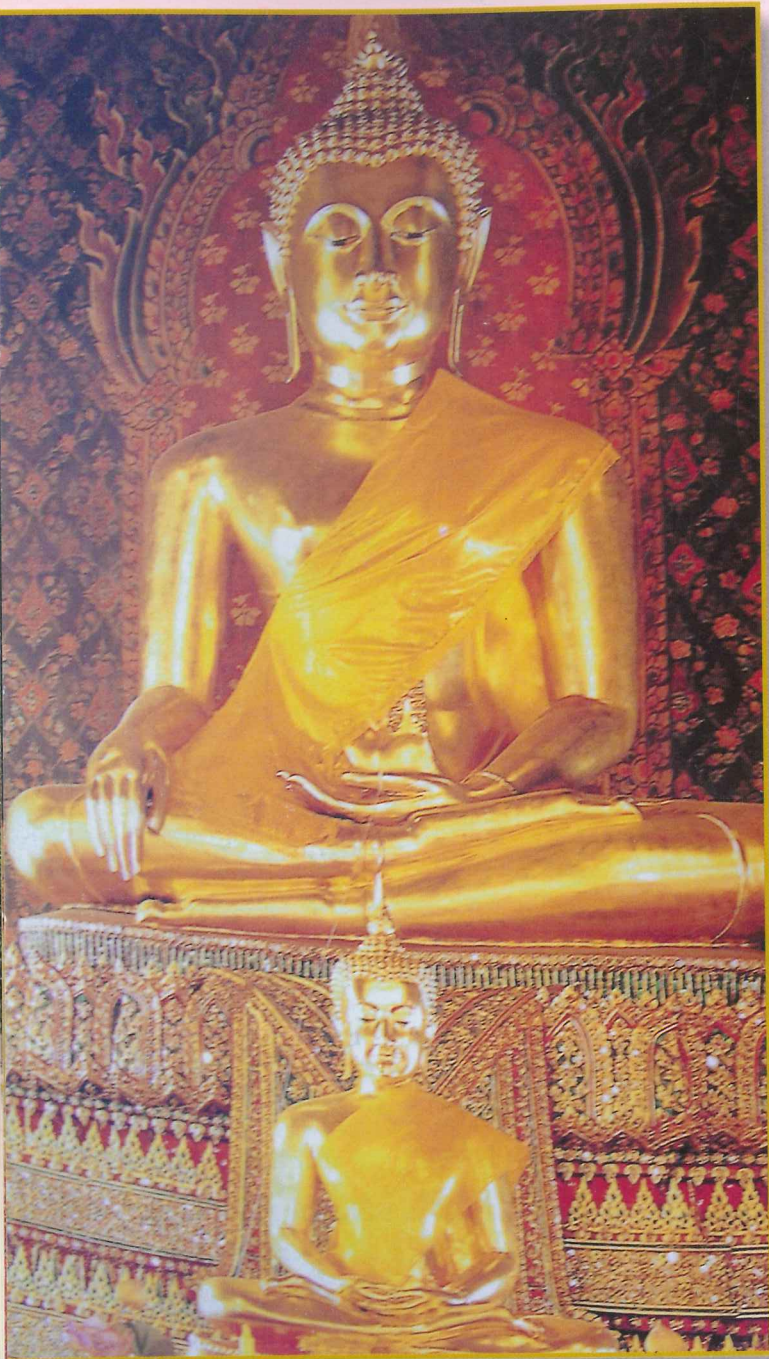
The new casting of Phra Sri Sardsada image in the reign of King Rama V (Wat Phra Sri Rattana Maha That Phitsanulok)

พระศรีศาสดา

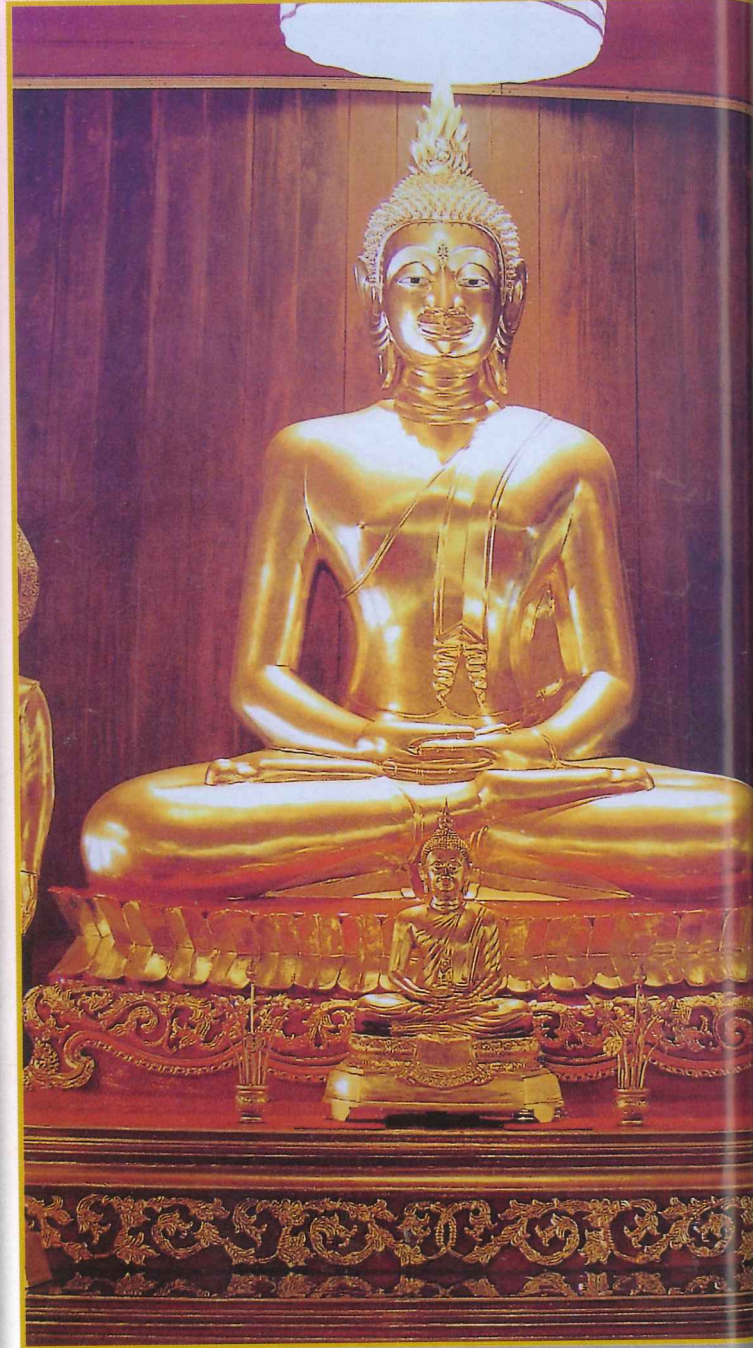
Phra Sri Sardsada image

พระศรีศาสดา เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ศิลปะสมัยสุโขทัย สร้างคราวเดียวกับ พระพุทธชินราช และพระพุทธชินสีห์ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารด้านทิศใต้ ปัจจุบันได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ

พระสีทธารถ
Phra Sittarot image

พระทศพลญาณ
Phra Thossaphonlayarn image.

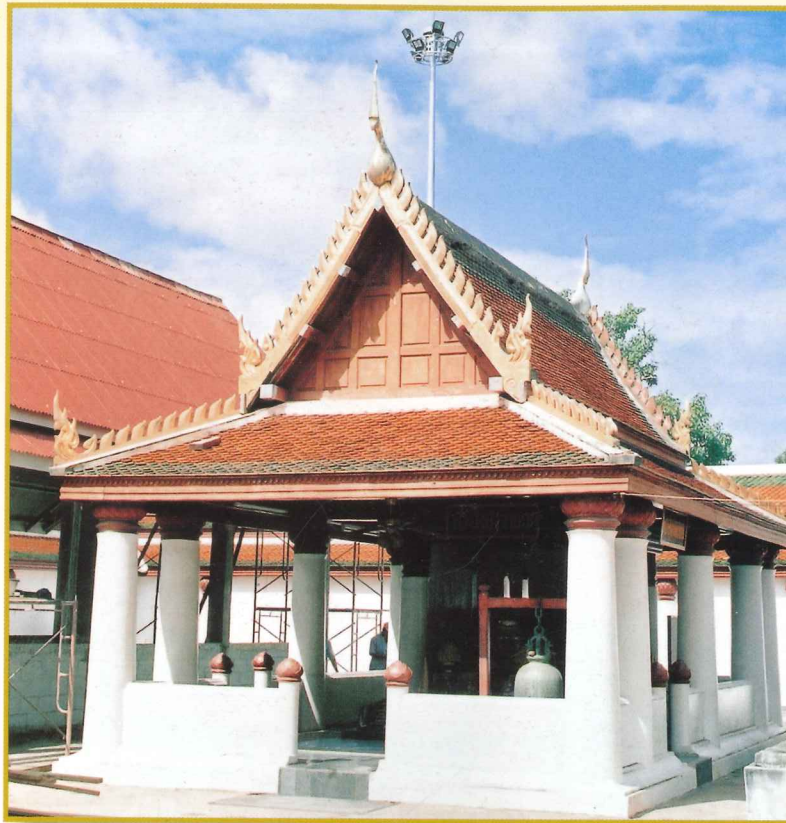
พระสีทธารถ

พระสีทธารถ แต่เดิมประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบันได้ถูกอัญเชิญไปเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดพิษณุภาคการาม กรุงเทพมหานคร

พระทศพลญาณ

พระทศพลญาณ แต่เดิมประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบันได้ถูกอัญเชิญไปเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร

พระสังกัจจายน์
(Phra Sungkatjai image)

หน้าตักกว้าง ๓ ศอก อยู่ในวิหารน้อย บริเวณลานวิหารพระพุทธชินราชด้านใต้ เป็นที่เคารพบูชาของสตรี ผู้ใคร่จะมีบุตร หรืออยากจะได้บุตรหญิงหรือชาย ก็มาอธิษฐานขอจากพระสังกัจจายน์ แล้วตีระฆังใบใหญ่ที่แขวนไว้ ๒ ใบ เป็นสัญญาณแห่งการร้องขออ่อนวอนนั้น มีหลายคนประสบความสำเร็จตามประสงค์

หลวงพ่อดำ หรือพระกินเนร (ปัจจุบันลกรักปิดทอง)

(Luang Phor Dam or Phra Kin Nen image)

หลวงพ่อดำหรือพระกินเนรเป็นพระพุทธรูปที่ใหญ่กว่าพระศรีศาสดา ประดิษฐานอยู่ตอนหน้าประตูพระวิหารพระศรีศาสดาตอนใต้ เล่ากันว่าสามเนรรูปหนึ่งจะลาลึกขา ถีอดอกไม้รูปเทียนไปสักการบูชาพระพุทธรูปองค์นี้แล้วสามเนรก็หายไป ญาติโยมสงสัยเข้าไปดูใกล้ ๆ พบรอยเลือดสด ๆ อยู่ทั่วบริเวณพระโอษฐ์ของพระพุทธรูป ก็ลงความเห็นว่าเป็นพระกินสามเนรเข้าไปแล้ว จึงใช้ตะปุดตอกพระโอษฐ์เพื่อมิให้กินใคร ๆ อีก

พระปราสาทองค์น้อย (Small stupa)

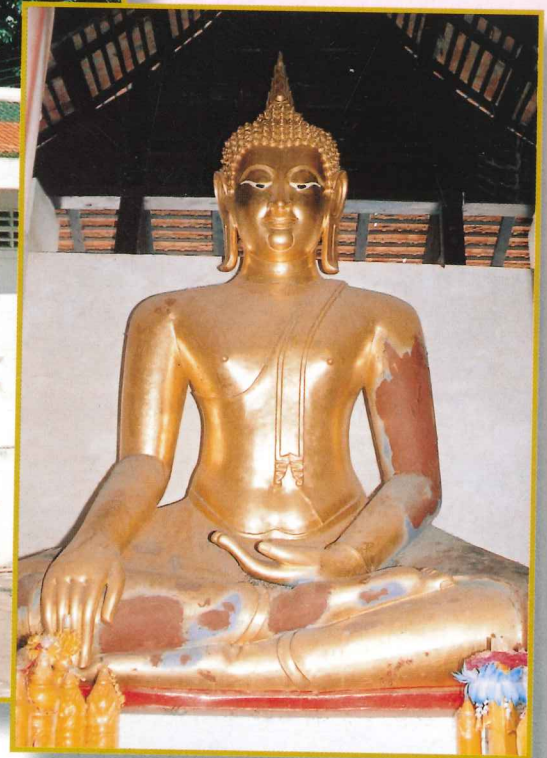
ประดิษฐานด้านหน้าวิหารพระสังกัจจายน์
สันนิษฐานว่า เป็นปราสาทต้นแบบในการสร้างพระปราสาท
องค์ใหญ่

เจดีย์ ๓ องค์ (The Three pagodas)

ประดิษฐานอยู่ข้างพระ
วิหารพระพุทธชินราชด้านทิศใต้
เป็นเจดีย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
แต่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดสร้าง
สันนิษฐานว่า คงจะเป็นเจดีย์ที่
บรรจุวัตถุสิ่งของที่สำคัญ ของ
เจ้านายชั้นผู้ใหญ่

วิหารพระปฏิมาพระ หรือ วิหารเกลบ

(The building of Phra Patima Kara image)

สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐาน พระพุทธปฏิมาในสมัยโบราณ มีวิหาร ๒ หลัง คือ ด้านเหนือและด้านใต้ของวิหาร พระพุทธชินราช

ธรรมาสน์สวด

(Pulpit for chanting)

เป็นธรรมาสน์ขนาดใหญ่สำหรับพระนั่งสวดได้ ๔ รูป มีลักษณะงดงามมาก เป็นฝีมือช่างอยุธยาตอนปลาย เจ้านายองค์หนึ่งองค์ใดคงจะนำมาถวายให้เป็นพุทธบูชา ธรรมาสน์สวดยังอยู่ในลักษณะสมบูรณ์ ลวดลายจำหลักลงรัก ปิดทองและล่องกระจกงดงาม หลังคาจัตุรมุขมียอดปราสาท มีมุขประเจิด สันหลังคาประดับบราลีเรียงราย ชายคามีรูป กระจเบื้องเชิงชาย เพดานจำหลักลวดลายเป็นรูปดาวล้อมเดือน และอื่นๆ ฐานและหลังคามีรูปทรงเป็นเส้นอ่อนโค้ง ท้องช้าง ธรรมาสน์สวดนี้ถือว่าเป็นศิลปกรรมชิ้นเอกในสมัยอยุธยาและงดงามที่สุดในประเทศ

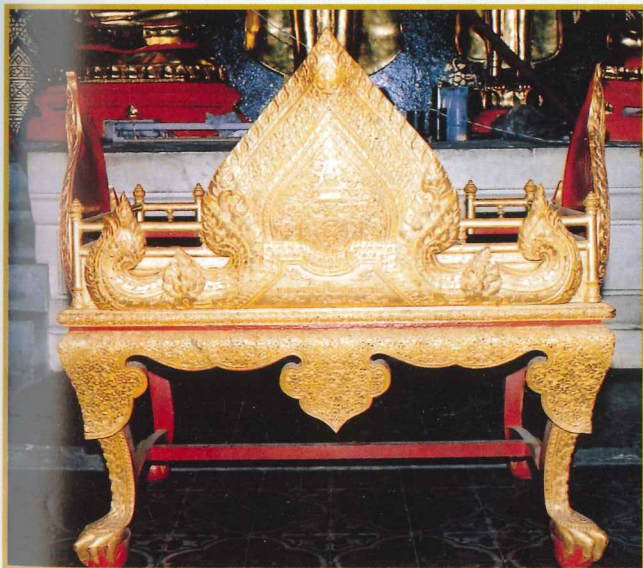
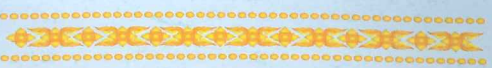

ธรรมาสน์เทศน์

(Pulpit for sermon)

เป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนกลาง ยังมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ มีบันไดทำเป็นรูปดอกบัวชูก้านทั้ง ๒ ดอก บันไดชั้นล่างสุดประดิษฐานเป็นรูปกวางหมอบ ตรงราวบันไดเป็นรูปพญานาค ธรรมาสน์เทศน์ เป็นงานพุทธศิลป์อันทรงคุณค่าของชาติอีกชิ้นหนึ่งและเป็นทานวัตถุที่มีผู้นำมาถวายพระสงฆ์เมื่อปลงศพ ธรรมาสน์เทศน์นี้ถือว่าเป็นศิลปกรรมชิ้นเอกในสมัยอยุธยาและงดงามที่สุดในประเทศ

ธรรมาสน์ รัชกาลที่ ๕

(Pulpit built for King Rama V's royal cremation)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานแก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อทรงพระราชอุทิศในงาน พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๕๓

ตราานปรัตนราชวรากภรณ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗
ทรงถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธชินราช วันที่ ๗ มกราคม ๒๔๖๙

วิหารพระเหลื่อและพระเหลื่อ

(Phra Lua's building and Phra Lua image)

เป็นพระวิหารขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางด้านหน้าพระวิหารพระพุทธชินราช พระวิหารมีขนาดกว้าง ๓ เมตร ยาว ๕ เมตร สูง ๓ เมตร หันหน้าไปทางทิศเหนือ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดเล็ก หน้าตักกว้าง ๒๐ นิ้ว สูง ๒๒ นิ้ว มีนามว่า “พระเหลื่อ” หรือ “พระเสลันตปฏิมา” มีตำนานกล่าวว่า สร้างขึ้นจากเศษทองสัมฤทธิ์ที่เหลือจากการหล่อพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา

พระวิหารในปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่ทรงผนวชเป็นสามเณร ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาให้บูรณะตั้งมีตราพระเกี่ยวประจำพระองค์ปรากฏอยู่ที่หน้าบัน

หอกลองอินทเกรี (Intapheree Drum Tower)

ตั้งอยู่ในศาลาทรงไทย ด้านขวาพระวิหารพระพุทธชินราช เป็นกลองขนาดใหญ่จำนวน ๒ ใบมีพนักงานคอยย่ำกลองบอกเวลาทุกชั่วโมงโดยเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๗.๐๐ น. จนถึง ๑๘.๐๐ น.ทุกวัน การย่ำกลองบอกเวลานี้ สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่ครั้งพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไท) เดิมย่ำกลองเพื่อบอกเวลาจนเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติกรทั่วไปตั้งแต่บัดนั้น ปัจจุบันยังคงรักษาประเพณีนี้อยู่

จากพระราชพงศาวดารเหนือกล่าวว่า ขณะที่มีการตั้งเตาหล่อพระพุทธชินราชนั้น พระอินทร์ได้เนรมิตกายมาช่วยปั้นรูปองค์พระพุทธชินราช กลองนี้มีชื่อว่า “อินทเกรี” หมายถึงกลองของพระอินทร์ กลองนี้ทำด้วยไม้มะเขือเป็นพันธุ์ไม้ป่าชนิดหนึ่ง แต่ได้สูญหายไปนานแล้ว ที่เห็นอยู่นี้เป็นกลองที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

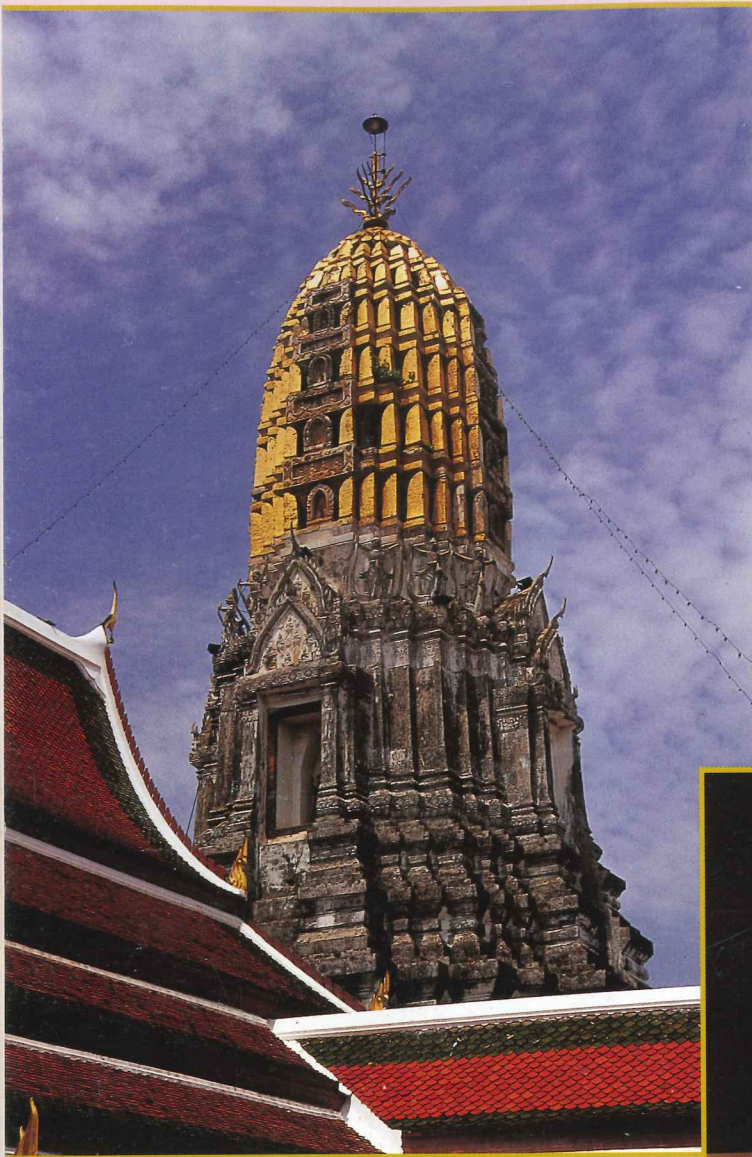
พระปรารค์และพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

(Grand Stupa and the pagoda contains Buddha's human bone)

พระปรารค์ตั้งอยู่ทางด้านหลังของพระวิหารพระพุทธชินราช เป็นโบราณสถานตั้งอยู่บนฐานทักษิณ ๓ ชั้น ย่อมุมไม้สิบสอง สูงประมาณ ๓๖ เมตร ทางด้านตะวันออกมีมุขและมีบันไดปูน ๒๕ ขั้น สูงตลอดยาว ๑๘ วา มีไว้สำหรับให้พุทธศาสนิกชนขึ้นไปนมัสการพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในคูหาภายในองค์พระปรารค์ ส่วนที่บันไดทางขึ้นองค์พระปรารค์ทำเป็นตัวพญานาคทอดตัวยาวลงมาจากข้างบนถึงข้างล่างมีเศียรพญานาค ๗ เศียรแผ่พังพานอยู่ที่หัวบันไดทั้ง ๒ ด้าน

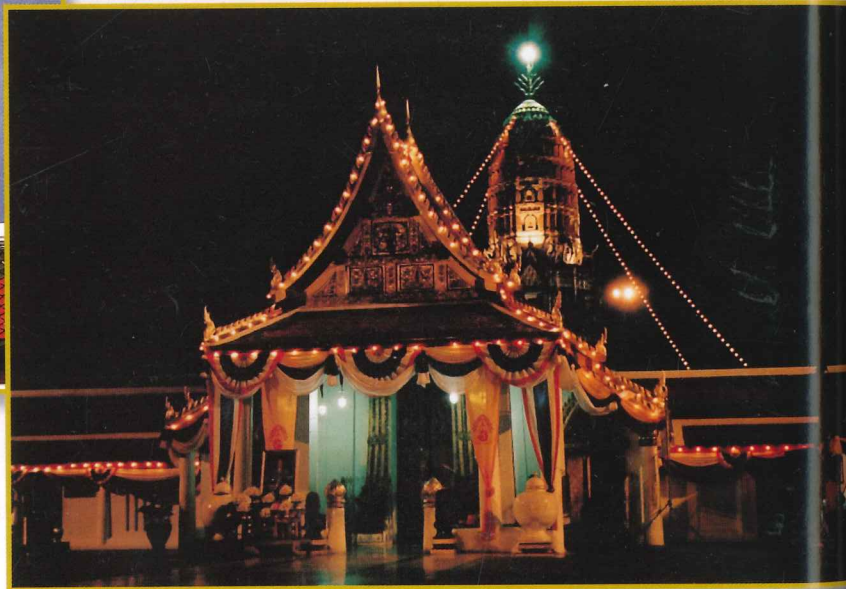
ส่วนยอดของพระปรารค์ตอนชั้นอัสดงหรือที่เรียกว่า บั้วกระดานของเรือนธาตุที่ตั้งรับรัตตะคตตอนที่เป็นยอดพระปรารค์ ทำเป็นรูปครุฑและรูปเทวดากำลังแบกพระปรารค์ ตรงชั้นอัสดงในอดีตเคยมีการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ใหม่ซึ่งฝีมือช่างซ่อมสู้ฝีมือช่างเก่าไม่ได้ องค์พระปรารค์คงจะสร้างมาตั้งแต่สมัยพญาลิไทเสด็จมาตั้งเมืองพิษณุโลกเป็นราชธานี โดยสร้างเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ (ดอกบัวตูม) ในสมัยอยุธยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงมาบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ให้มีรูปทรงแบบพระปรารค์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ คราวเสด็จมาหล่อพระพุทธชินราชจำลองได้มีการประดับกระเบื้องโมเสกทองตอนส่วนยอดของพระปรารค์เหนือชั้นครุฑแบกขึ้นไป

พระปรางค์ยามสนธยา

Stupa in the evening

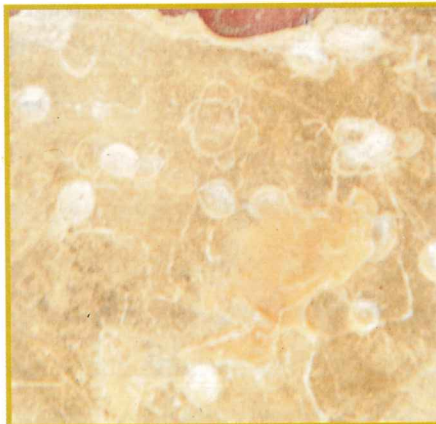
พระปรางค์ยามราตรี

Stupa in the night

นพเก้า

Noppakao Mosaic

กระเบื้องสีทองหรือทั่วไปเรียกว่าแผ่นนพเก้า ที่ปิดยอดพระปรางค์ที่มองดูเหลือองอร่าม มีขนาด ๑x๑ นิ้ว และถือว่าใครมีไว้ นับเป็นสิริมงคลยิ่ง

ด้านหน้า

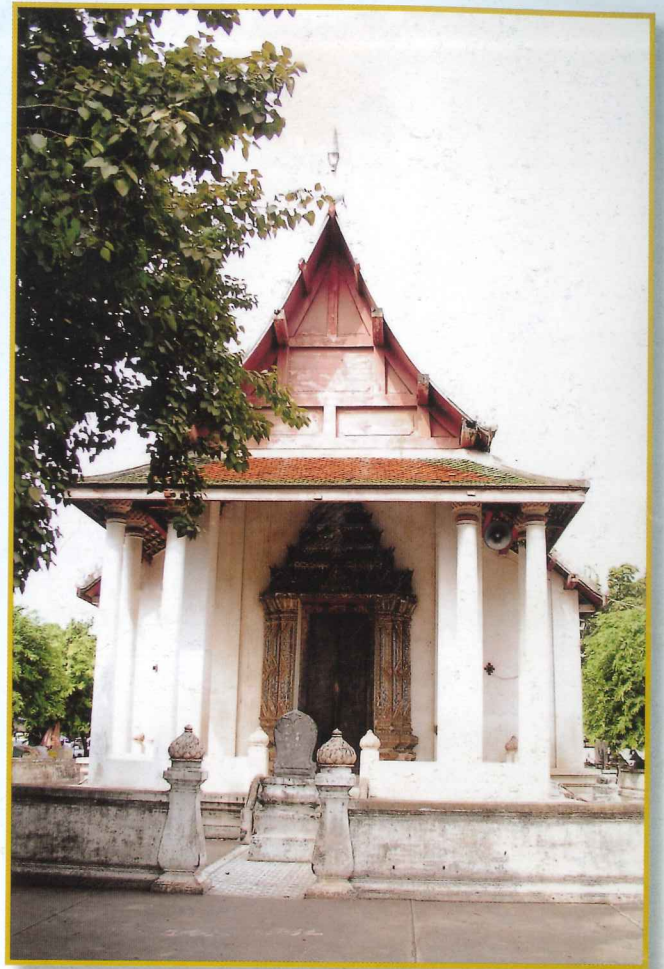

ด้านหลัง

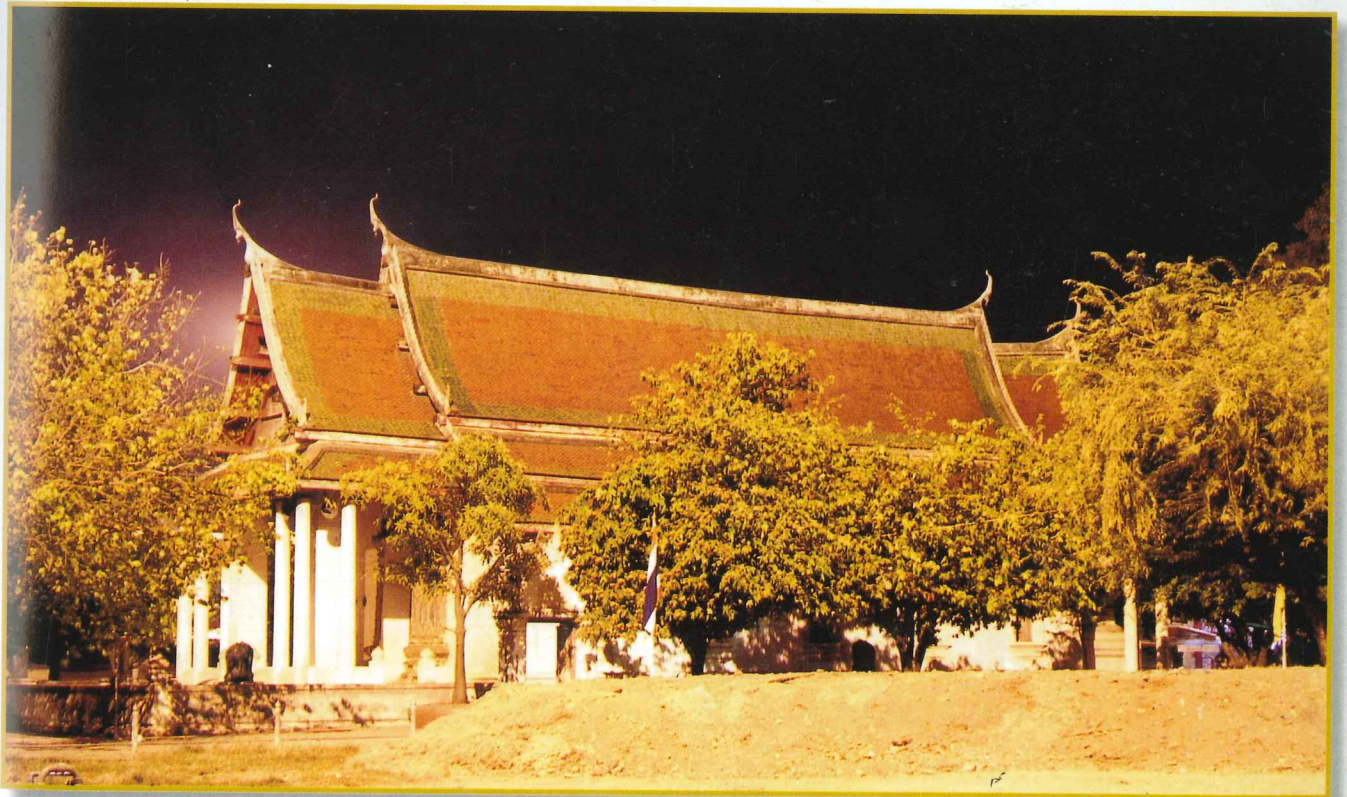

หอรระฆังดั้งเดิม คู่พระอุโบสถ

รอบพระอุโบสถ มีโอบีเสมาคู่ สร้างจากหินชนวน

พระอุโบสถในยามราตรี (The picture of Phra Ubosoth in the night)

พระอุโบสถและพระประธานหลวงพ่อดโต

(Buddhist temple hall and the main Buddha in the temple hall)

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระวิหารพระพุทธชินราช ลักษณะพระอุโบสถหันหน้าไปทางทิศตะวันออก สร้างในสมัยอยุธยา สันนิษฐานว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นผู้สร้างในขณะที่ประทับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลก แต่เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงสมเด็จพระญาณิโททรงเป็นผู้สร้างวัดนี้และประทับอยู่นี่ถึง๗ปีจะทรงไม่สร้างพระอุโบสถก็กระไรอยู่ ส่วนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอาจจะทรงซ่อมแซมพระอุโบสถซึ่งชำรุดทรุดโทรม สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงแก้ไขพระอุโบสถให้เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา พระประธานภายในเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางมารวิชัย มีชื่อเรียกว่า “หลวงพ่อดโต” หน้าตักกว้าง ๔ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว ศิลปะสมัยสุโขทัย รอบพระอุโบสถมีกำแพงแก้วโดยรอบ ภายในกำแพงแก้วมีใบเสมาคู่หินชนวนสมัยกรุงศรีอยุธยา

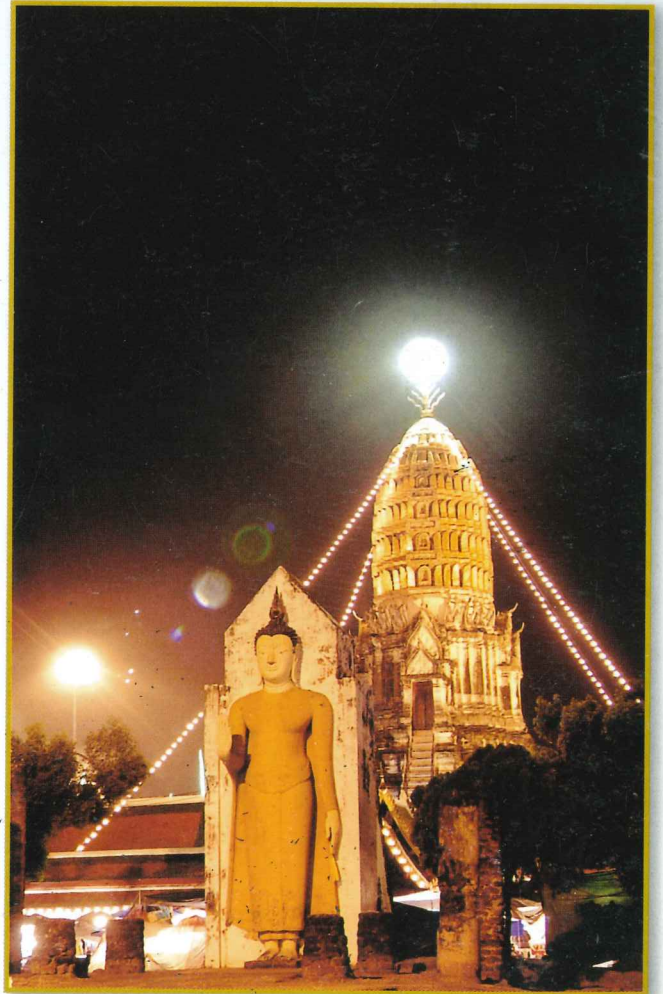

พระอัฐารส

(Phra Attaros image)

พระอัฐารส เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ
สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย โดยสมเด็จพระมหา
ธรรมราชาลิไท มีความสูง ๑๔ ศอก (๙ เมตร) ตั้งอยู่
ด้านหน้าของพระปรางค์ ประดิษฐานอยู่ภายในพระวิหาร
เก่าห้อง ซึ่งปัจจุบันกำลังได้รับการขุดตกแต่งใหม่ โดย
กรมศิลปากร

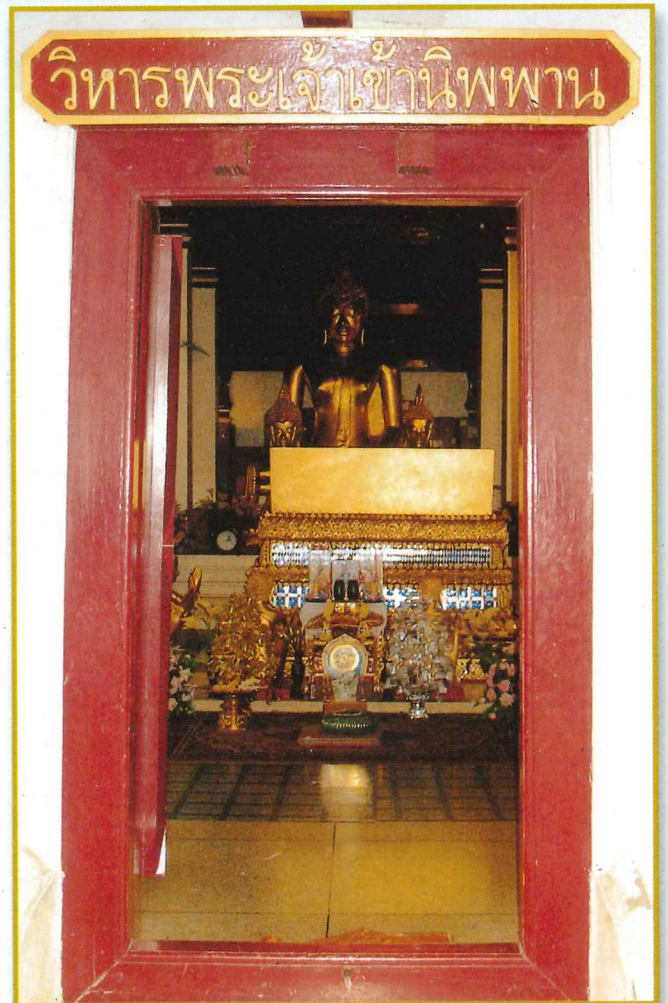

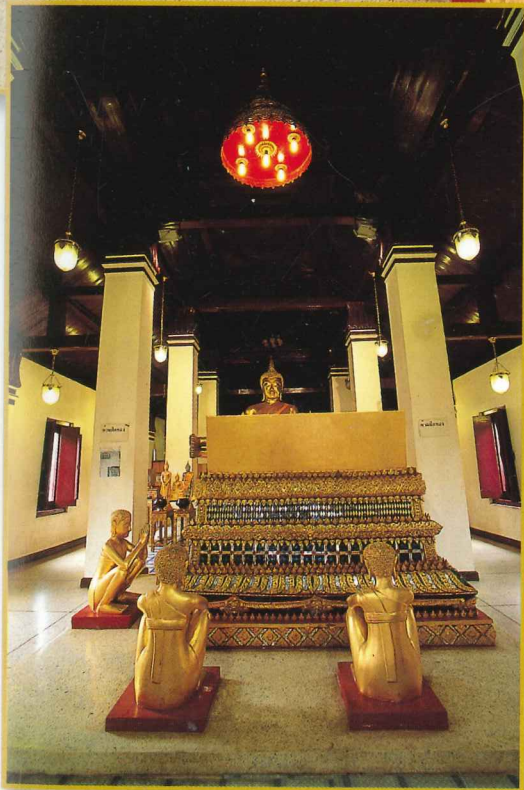

วิหารพระเจ้าเข้านิพพาน และหีบพระบรมศพ

(Phra Chao Khao Nippharn's building
and Buddha's coffin)

เป็นโบราณวัตถุชิ้นสำคัญของวัด ถือว่าเป็นการจำลองสังเวชนียสถานของพระพุทธเจ้า มีลักษณะเป็นหีบบรรจุพระบรมศพของพระพุทธเจ้า ทำด้วยศิลาตั้งอยู่บนจิตกาธารประดับด้วยลวดลายลงรักปิดทอง ที่ปลายหีบมีพระบาทจำลองทั้งสองของพระพุทธเจ้ายื่นออกมา มีพระสาวกคือ พระมหากัสสปเถระ นั่งอยู่ทางด้านพระบาทของพระพุทธเจ้าและพระสาวกอื่นๆนั่งนมัสการรอบพระบรมศพ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วิหารหลวงพ่อสามพี่น้อง” เนื่องจากมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายใน ๓ องค์ ไม่ทราบว่าจะสร้างในสมัยใด ใครเป็นผู้สร้าง แต่ผู้สร้างจักต้องไม่ใช่ราษฎรธรรมดาเป็นแน่ หากจักต้องเป็นเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ หรือ อาจเป็นพระราชโอรสก็เป็นได้ ซึ่งโบราณวัตถุศิลปะเช่นนี้ในประเทศไทยมีเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

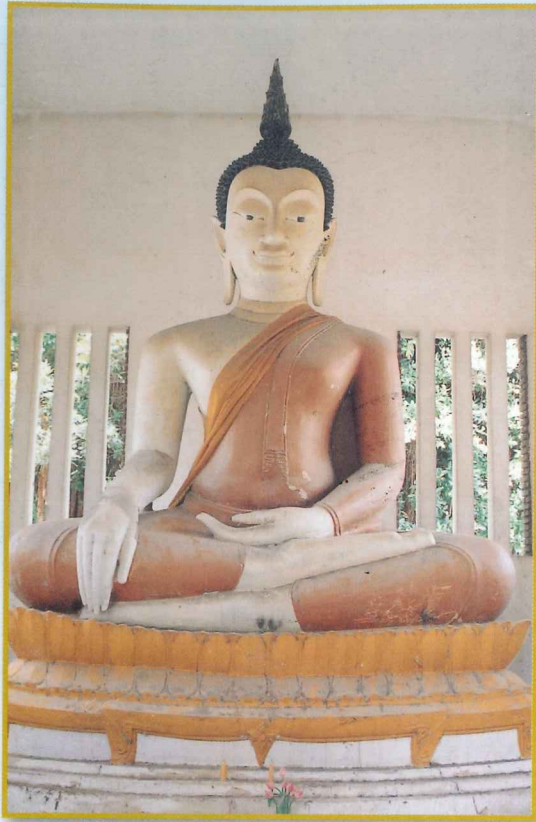

ที่บจำลองพระบรมศพพระพุทธเจ้า
มีแห่งเดียวในประเทศไทย

พระพุทธรูปสามองค์ หรือเรียกว่า
“หลวงพ่อสามพี่น้อง” อยู่ด้านหลังที่บพระบรมศพ

หลวงพ่อกง

(Luang Phor Kong)

ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารพระปฏิมาขระ ทางด้าน
ทิศเหนือของพระอุโบสถ และอยู่ด้านหน้าวิหารพระ
ปฏิมาขระ หลวงพ่อขาว

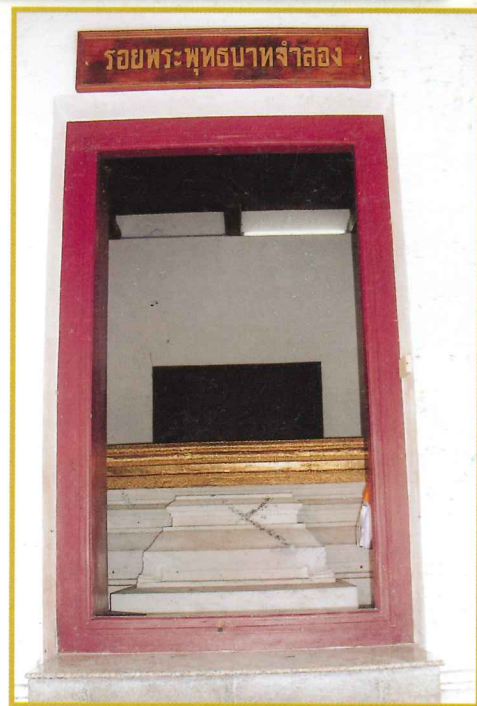

หลวงพ่อขาว (ปัจจุบันลงรักปิดทอง)

(Luang Phor Khao)

ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารพระปฏิมาขระ ทางด้าน
ทิศเหนือของพระอุโบสถ และอยู่ด้านหลังวิหารพระ
ปฏิมาขระ หลวงพ่อกง

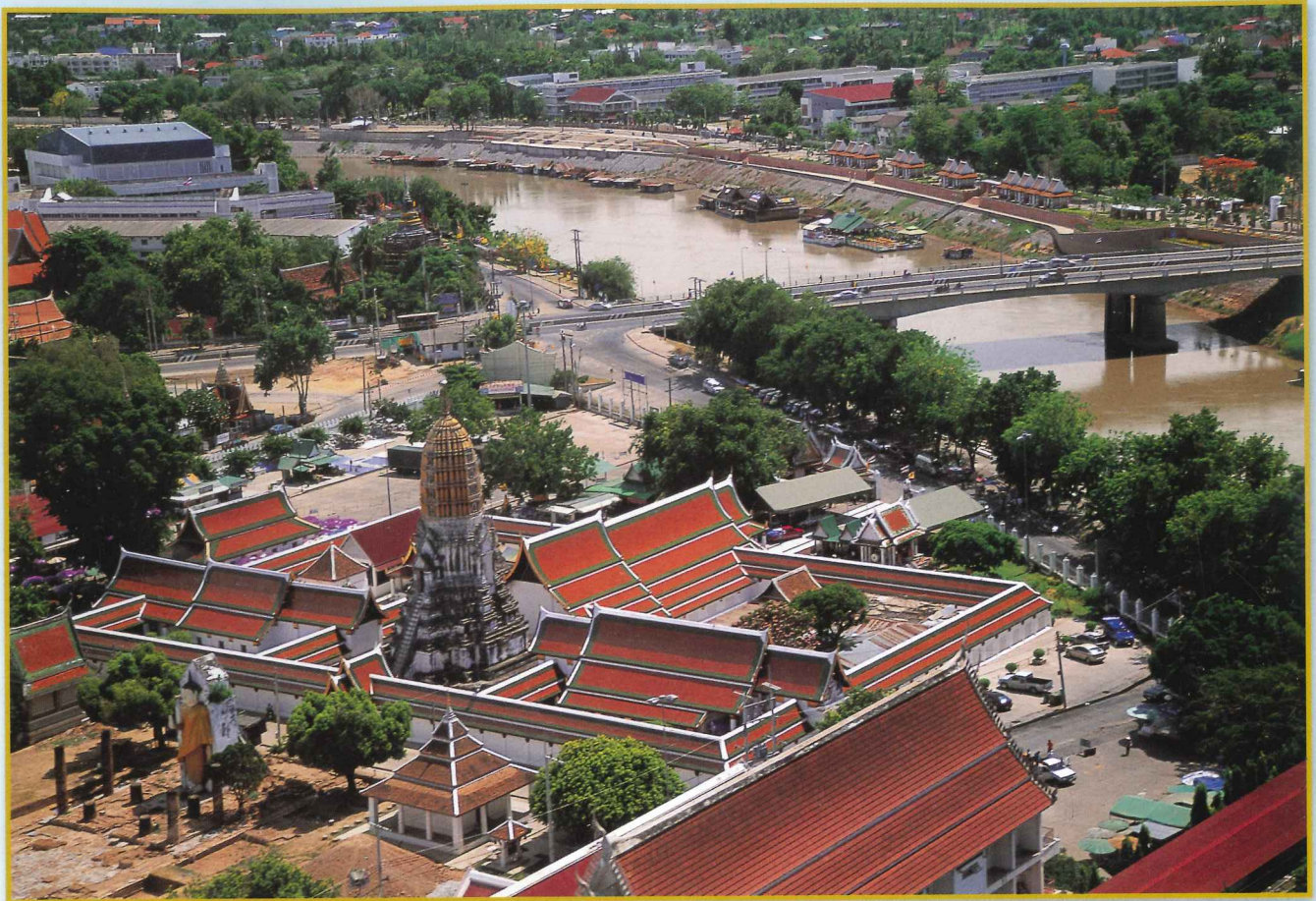

มณฑลปรอยพระพุทธรบาทและรอยพระพุทธรบาท

(Building of Buddha's footprints)

ประดิษฐานอยู่ทางเบื้องซ้ายของพระวิหารพระอัฐฐารส จากรูปแบบสถาปัตยกรรม น่าจะมีอายุไม่เกินกว่า รัชกาลที่ ๕ ส่วนรอยพระพุทธรบาทที่ประดิษฐานอยู่ในมณฑลปนั้น เป็น ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ อยู่บนฐานสูงประมาณ ๗๐ เซนติเมตร

ภาพถ่ายทางอากาศด้านหลังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระพุทธชินราช พิษณุโลก

Phra Buddha Chinnaraj national museum Phitsanulok

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระพุทธรชินราช ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ริมฝั่งแม่น้ำน่าน ด้านทิศตะวันออก ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก แต่เดิมนั้นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระพุทธรชินราชอยู่ในความดูแลของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ต่อมากรมศิลปากรได้สำรวจขึ้นทะเบียนเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๔ ปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระพุทธรชินราช ขึ้นตรงต่อสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ระฆังสมัยกรุงสุโขทัย
The bell in Sukhothai's period

ระฆังสมัยกรุงศรีอยุธยา
(The bell in Ayutthaya's period)

ระฆังสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
(The bell in Rattana Kosin's period)

หล่อในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ที่จุกระฆัง
ประดับด้วยรูปหล่อพญานาคทั้ง ๔ ทิศ และที่แขวน
ประดับด้วยครุฑสวยงามสองตัว มีจารึก พ.ศ.๒๒๗๕
ตรงกับรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

เป็นระฆังใบใหญ่มาก หนัก ประดิษฐานอยู่หน้า
พระวิหารพระศรีศาสดา ด้านซ้ายหลวงพ่อดำ

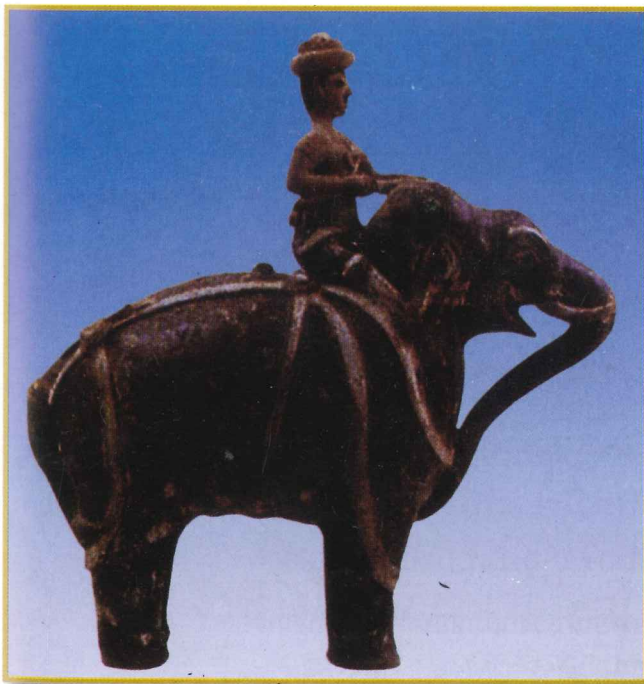

ปราสาทจตุรमुख

(The small castle with four gable walls)

ปราสาทจตุรमुखจำลองแบบขึ้นมาอย่างสวยงาม หลังคาจตุรมุขยอดปราสาทแต่ละด้านมีมุขประเจ็ดชั้นลดหลั่นกันลงมา ซ่อฟ้าแบบรูปนาค หลังคามุงด้วยกระเบื้องเชิงชายประดับหน้าต่าง อาคารเจาะเป็นลูกตั้งแบบสุโขทัย ส่วนที่ฐานอาคารเป็นฐานสิงห์ นับว่าเป็นตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมที่มีรูปร่างจำลองอย่างสมบูรณ์ นับว่าเป็นสมบัติเปี่ยมด้วยคุณค่าชิ้นหนึ่งของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ช้างพร้อมควานช้าง ศิลปะสมัยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐

(The small elephant , the art in Sukhothai's period)

แจกันหินอ่อน แกะสลักเป็นรูปพวงดอกไม้และนก
(Marble vases with sculpturing)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงถวายเป็นพุทธบูชา พ.ศ.๒๔๖๙

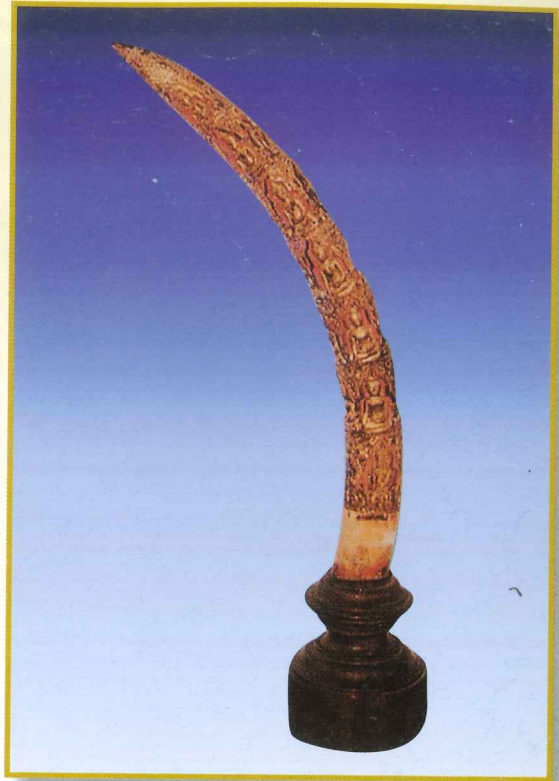
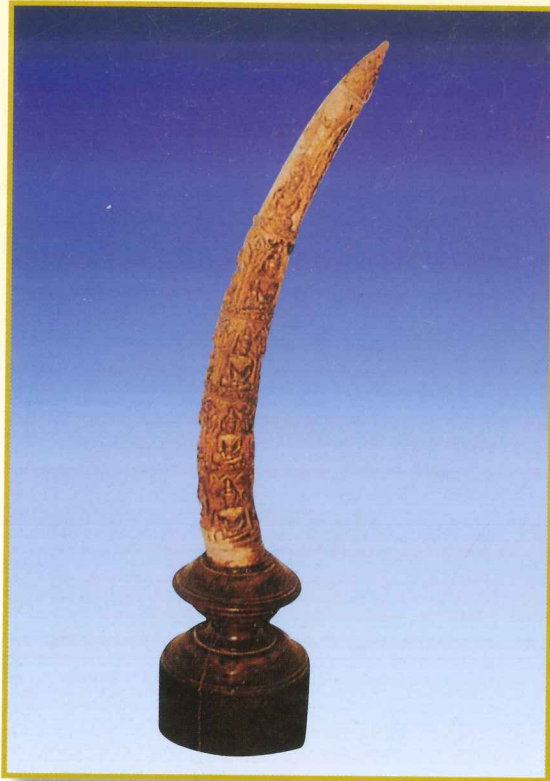

กลองมโหระทึกหล่อด้วยสัมฤทธิ์

The loudly drums made from the bronze metals

ตรงกลางมีรูปดาวหลายแฉก มีลวดลายเส้นวงกลมซ้อนกันเต็มหน้ากลอง มีรูปแบบซ้อนกันสองตัวอยู่ริมขอบกลองทั้งสี่ทิศ สร้างขึ้นในยุคก่อนประวัติศาสตร์

งาช้างแกะสลักเป็นรูปพระ สมัยรัตนโกสินทร์

The tusks sculptured Buddha images in Rattana Kosin's period

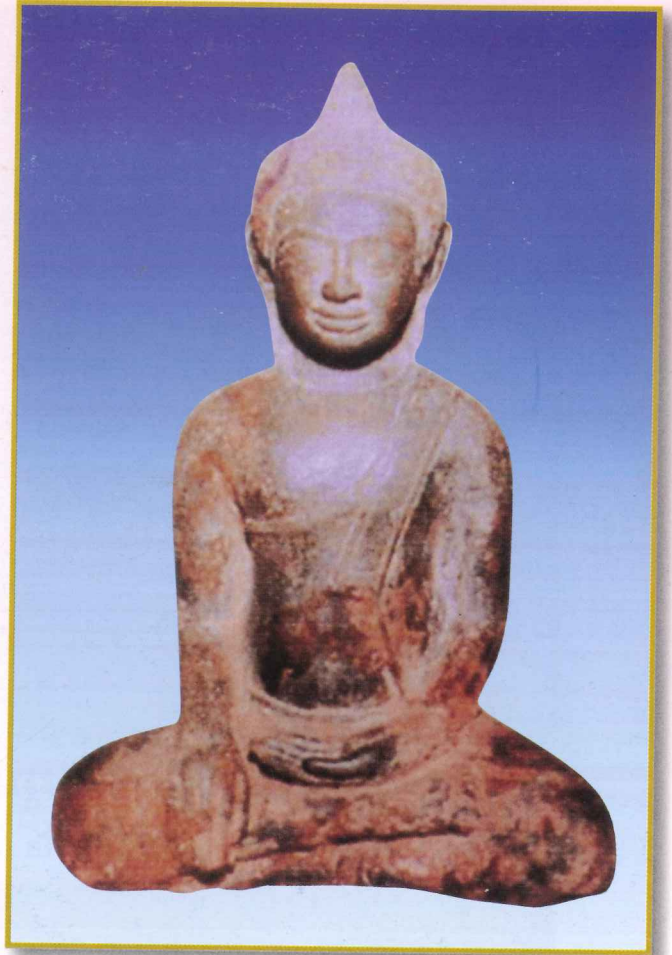
งาช้างโบราณขนาดใหญ่ สันนิษฐานว่า เป็นงาช้างศึก

The big busks in the old period.

พระพุทธรูปปางมารวิชัย
สมัยอู่ทอง
 ประทับนั่งขัดสมาธิราบ
 รัศมีรูปกรวยกลม ไม่มีพระเกศมาลา ✓

พระพุทธรูปทรงเครื่องน้อย ปางประทานอภัย
 สมัยอยุธยา พุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔ ✓

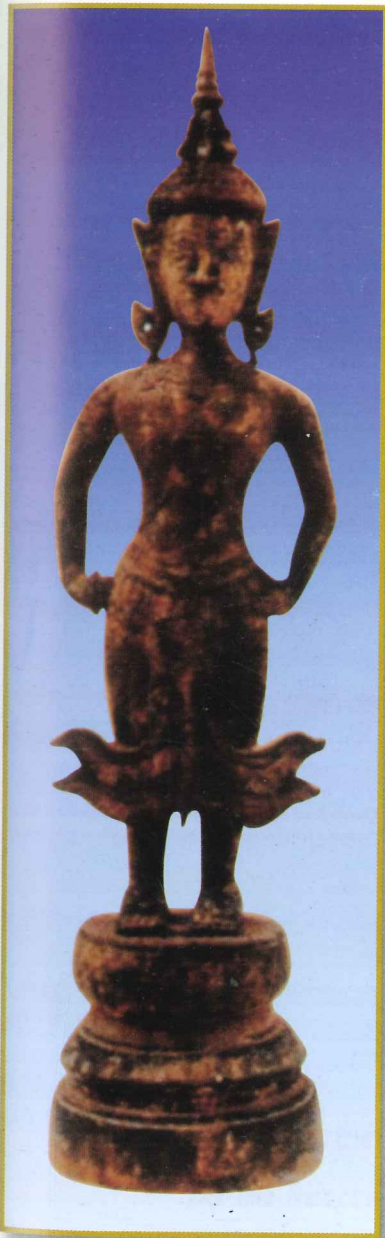

พระบุเงิน บุกทอง สมัยอยุธยา
 ขุดค้นได้จากกรุ วัดราชบูรณะ
 จังหวัดพิษณุโลก
 พุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔

ยานมาศไม้จำหลัก

สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา
ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๓

รูปแกะสลักไม้เทพารักษ์

เป็นเทพารักษ์เฝ้ากำแพงประจำเมืองพิษณุโลก สร้างด้วยไม้ ลงรักปิดทองยืนอยู่บนฐานกลม เดิมประดิษฐานอยู่ที่ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในพระราชวังจันทน์ บริเวณโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม (เก่า)

พัดรัตนากรณี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันถวาย
พระพุทธรชินราช คราวเสด็จมานมัสการ ปี พ.ศ.๒๕๐๑

ต้นไม้ทอง ต้นไม้เงิน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖
เมื่อครั้งทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร ทรงถวายเป็นพุทธรูชา

ฝาบาตรประดับมุก

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่
๕ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทำขึ้นเพื่อพระราชทานแด่พระ
ราชาคณะในคราวพระราชพิธีบรมราชาภิเษก จุลศักราช
๑๒๘๕ (พ.ศ.๒๔๑๖ จำนวน ๒ ฝา) ฝานี้ประดับมุกเป็น
ตราจุลมงกุฎ (พระเกี้ยว) ประดิษฐานเหนือช้างไอยราพรต
ซึ่งเป็นพระราชลัญจกร ประจำรัชกาลที่ ๕ อีกฝานี้
ประดับมุกเป็นตราราชสีห์

บาตรน้ำมนต์

พุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓

เครื่องถ้วยแก้วโบราณ

จัดแสดงอยู่ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระพุทธชินราช

เครื่องถ้วยแก้วโบราณ

จัดแสดงอยู่ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระพุทธชินราช

ภาพพระพุทธชินราช และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ในอดีต

The picture of Phra Buddha Chinnaraj
and Wat Phra Sri Ratana Mahathat in the old periods

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นวัดที่มีความสำคัญยิ่งทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี พระมหากษัตริย์ทุกยุคทุกสมัยทรงให้ความสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อทรงขึ้นครองราชย์แล้วก็จะเสด็จมาทรงนมัสการพระพุทธชินราช ตามราชประเพณี บางพระองค์ก็จะทรงสร้างถาวรวัตถุ หรือเครื่องสักการะหรือทรงบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานเป็นลำดับมา

ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ทางวัดจึงได้รวบรวมภาพเก่าของวัดในอดีต โดยเริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมา หนึ่ง เมื่อได้ค้นคว้าศึกษาจากภาพเก่า ๆ แล้ว จึงรู้ว่าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก มีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน

ภาพต่าง ๆ ที่ได้นำมาลงในหนังสือเล่มนี้ได้รับการอนุเคราะห์จากสำนักพระราชวัง หอจดหมายเหตุ และบางส่วนก็ได้จากการค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ และบางภาพก็มีความเก่ามากจนไม่สามารถระบุได้ว่าถ่ายขึ้นในสมัยใด จึงได้แต่ประมาณเอาไว้ แต่ก็พยายามนำภาพที่มีคุณค่ามาเผยแพร่ลงในหนังสือเล่มนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

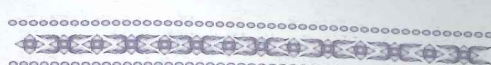

พระพุทธรชินราช ถ่ายภาพก่อน พ.ศ.๒๔๔๔
 โปรดสังเกตยังไม่มีอาฬวกยักษ์
 และท้าวเวสสุวรรณ

ภาพพระพุทธรชินราช
 ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ภาพพระพุทธรชินราช
ในสมัยรัชกาลที่ ๕

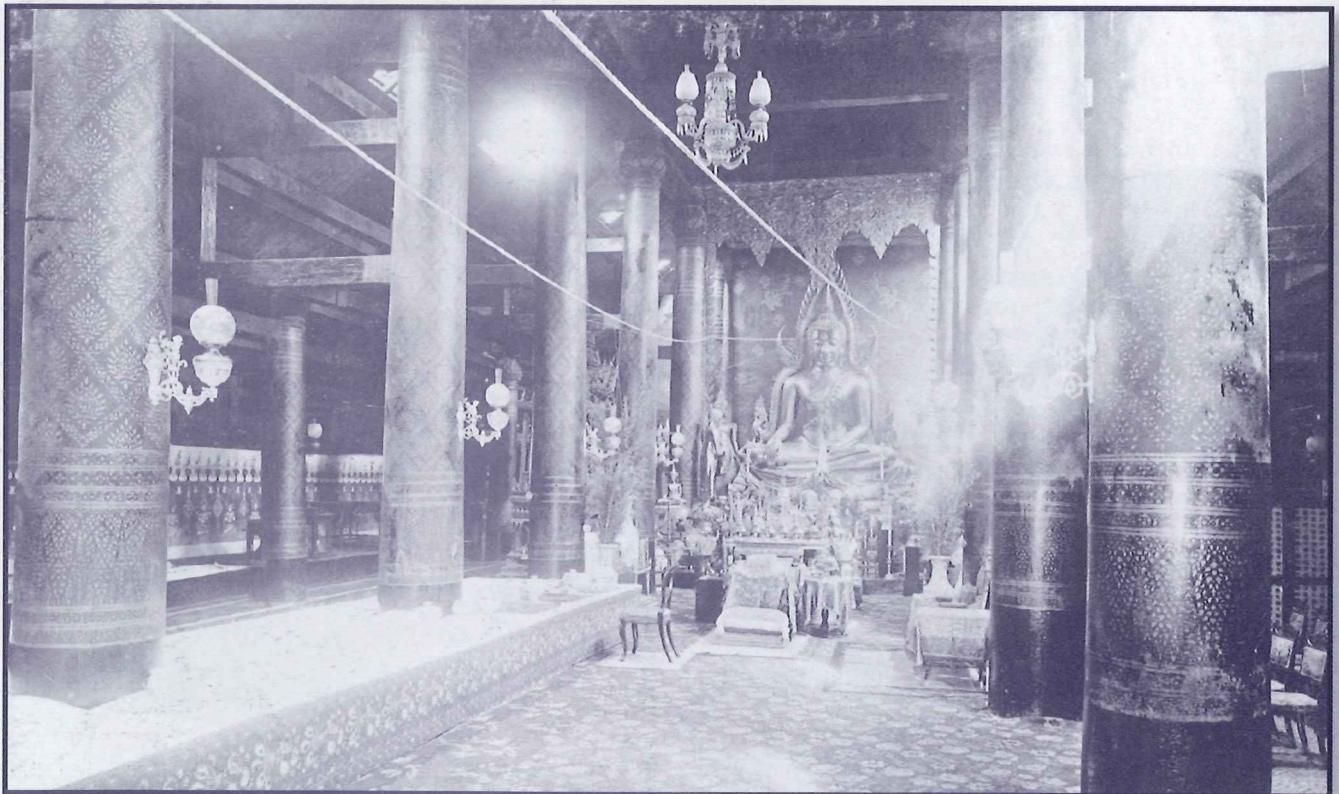

ภาพพระพุทธรชินราช
ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ภาพพระพุทธรชินราช
ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ภาพภายในพระวิหารพระพุทธรชินราช ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ภาพพระพุทธรชินราช
ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ภาพพระพุทธรชินราช
ถ่ายเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๓
(เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่ ถ่ายภาพ)

ภาพวิวทัศนแม่น้ำน่านด้านหน้าพระวิหารพระพุทธชินราช มองเห็นพระปรางค์กำลังบูรณปฏิสังขรณ์ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๔

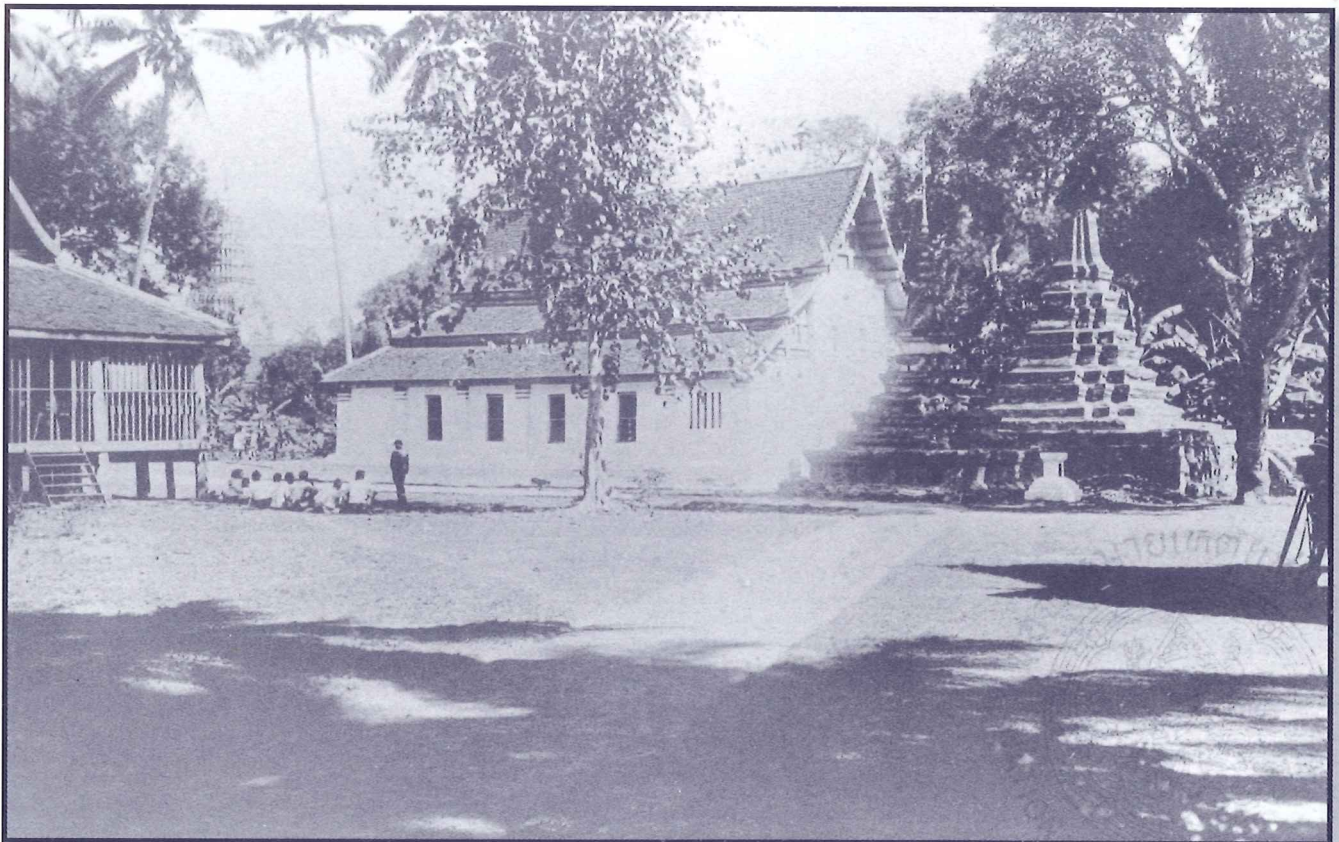

ภาพทัศนของเมืองพิษณุโลก ริมฝั่งแม่น้ำน่านด้านทิศตะวันตก เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ เสด็จมากระทำพิธีหล่อพระพุทธชินราชจำลอง เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๔ ในภาพมองเห็นเสารังและพลับพลาที่ประทับ

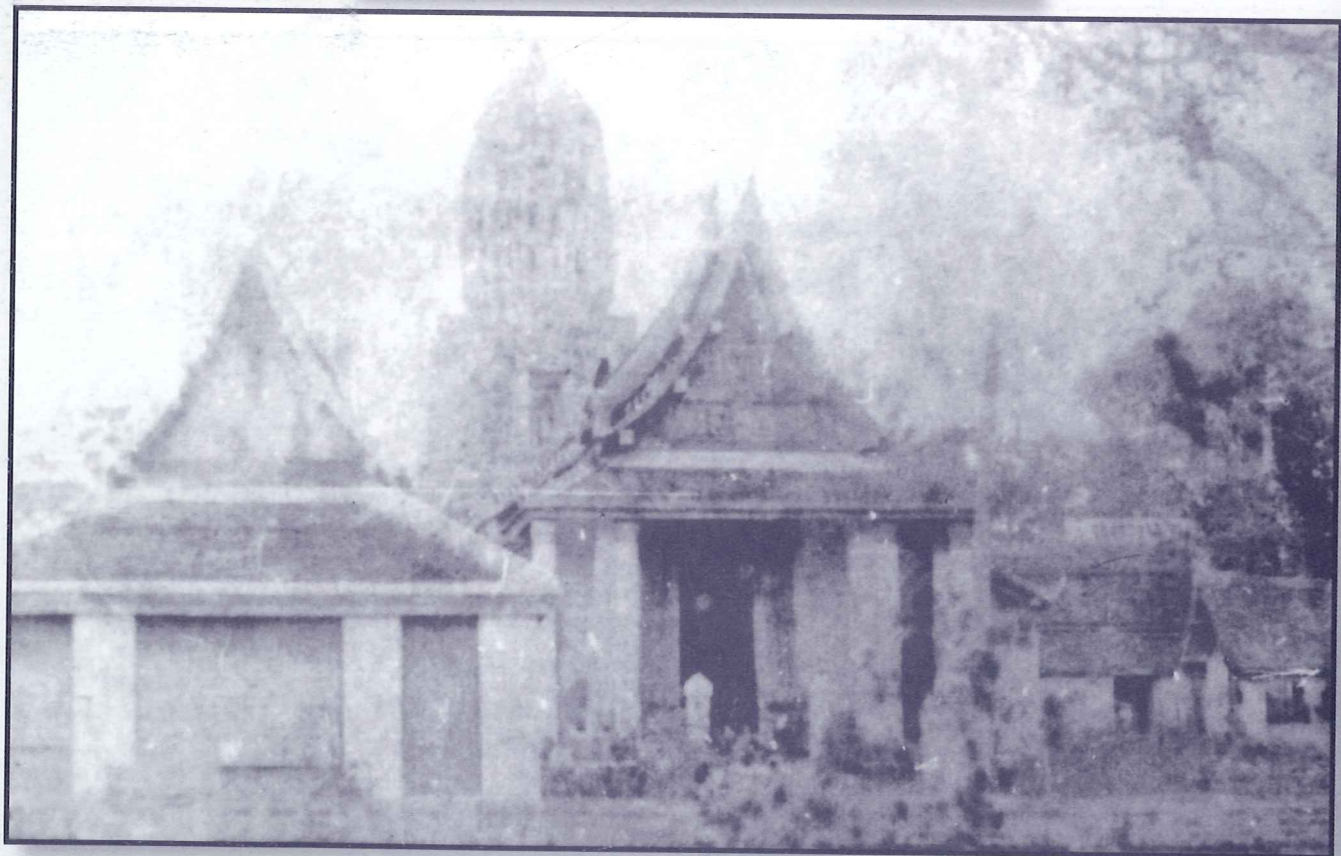

พิธีเคลื่อนย้ายพระพุทธรชินราชจำลอง จากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก
ไปประดิษฐานที่วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๔

พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ถ่ายเมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๙

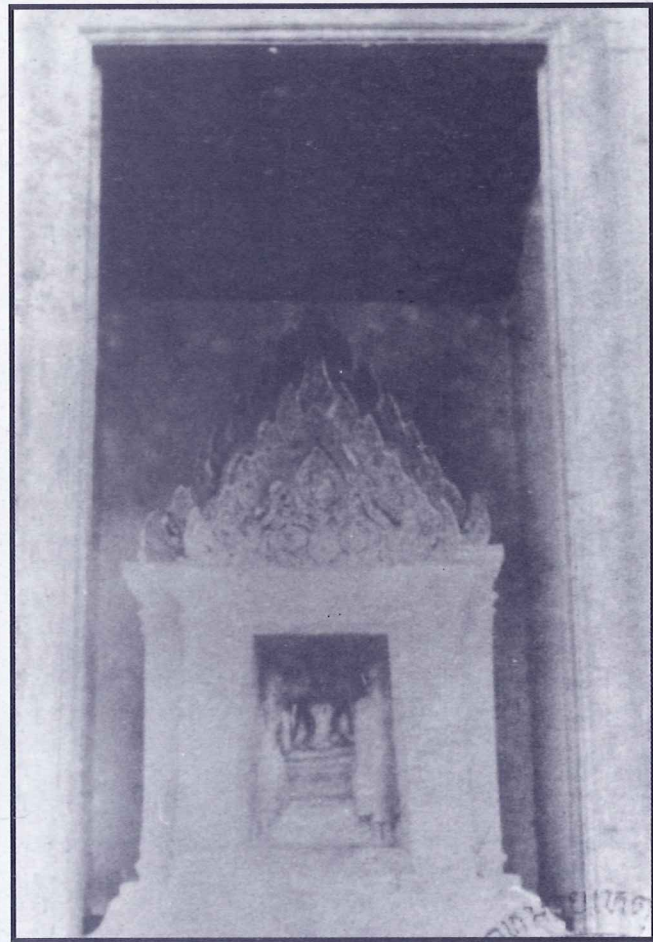
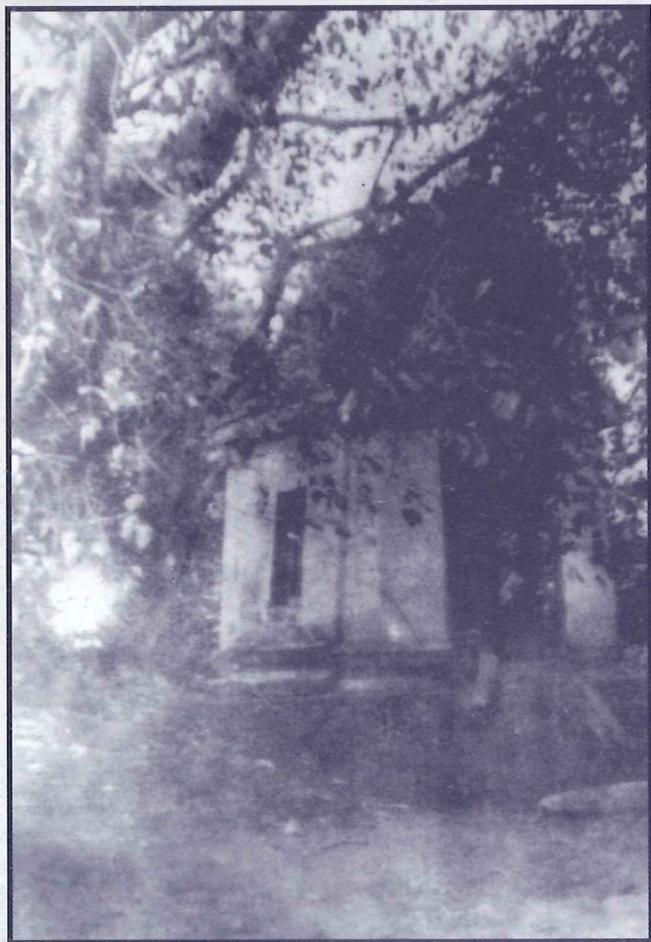
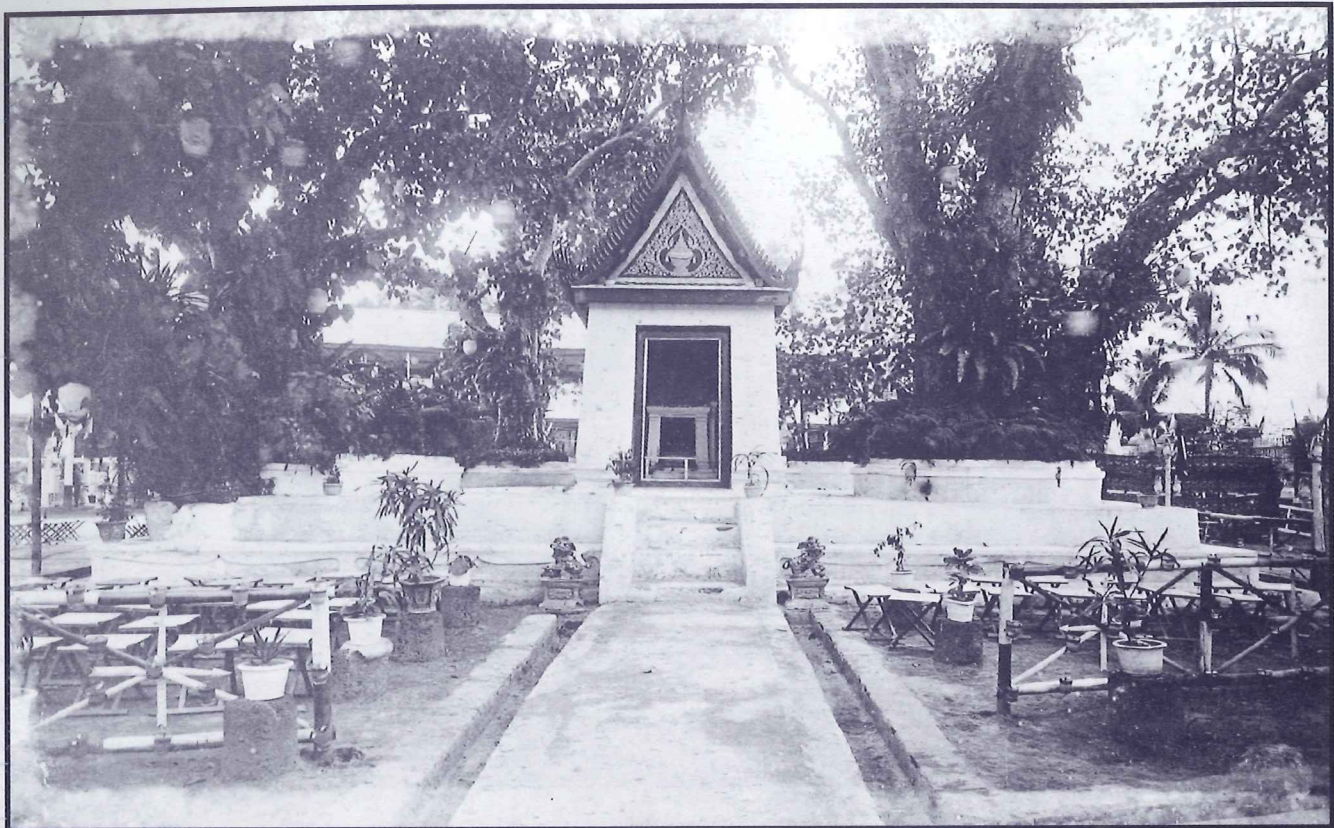
หน้าพระวิหารพระพุทธชินราช ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

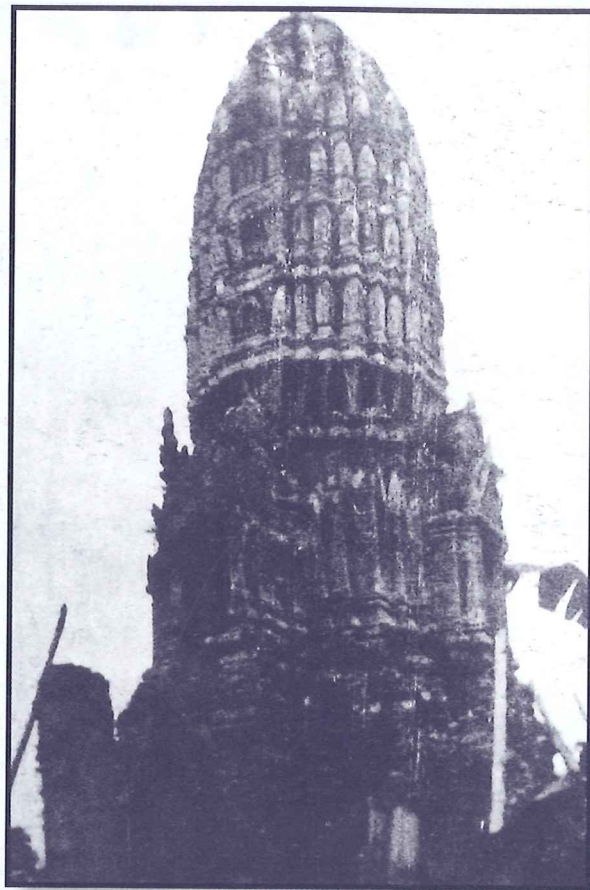
ภาพในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

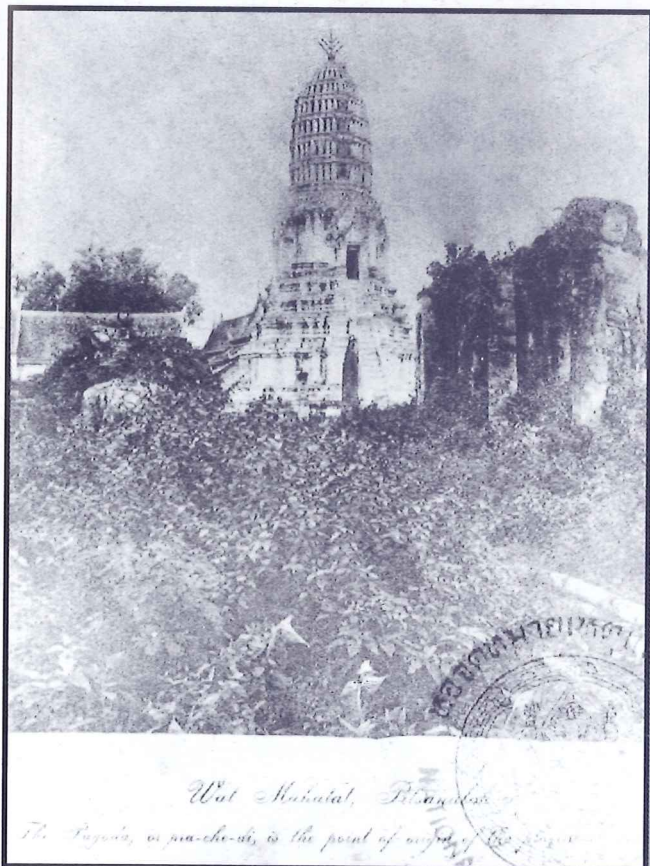

ภาพพระวิหารพระเหลือ ในสมัยรัชกาลที่ ๕

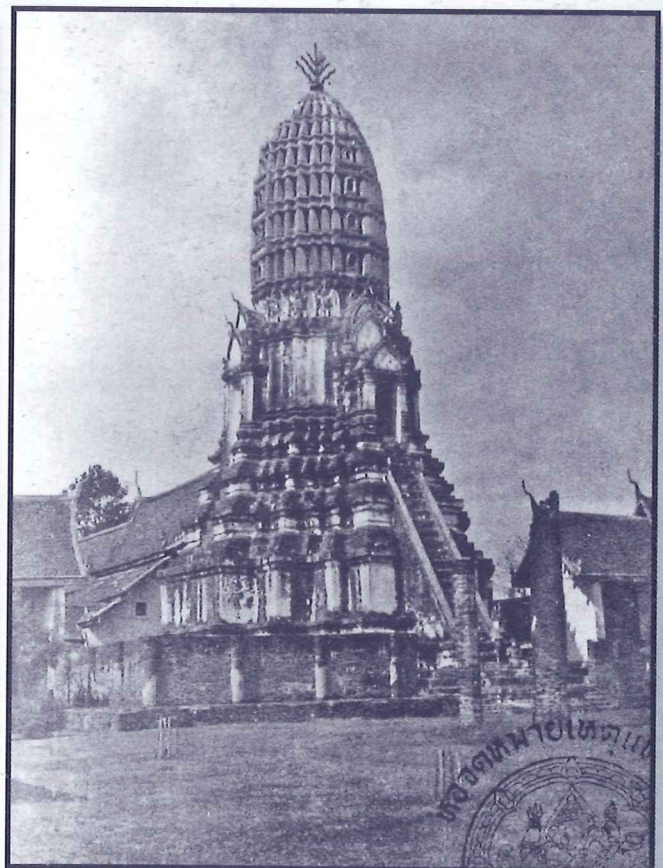

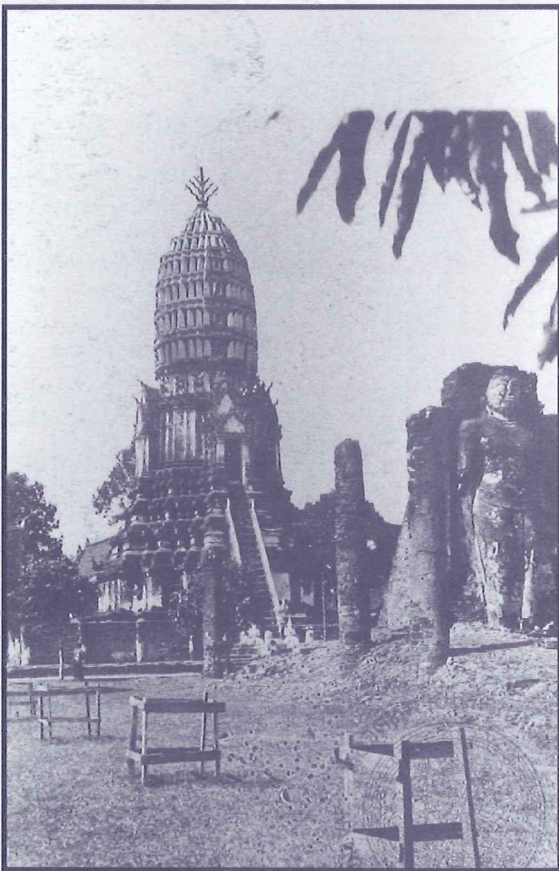
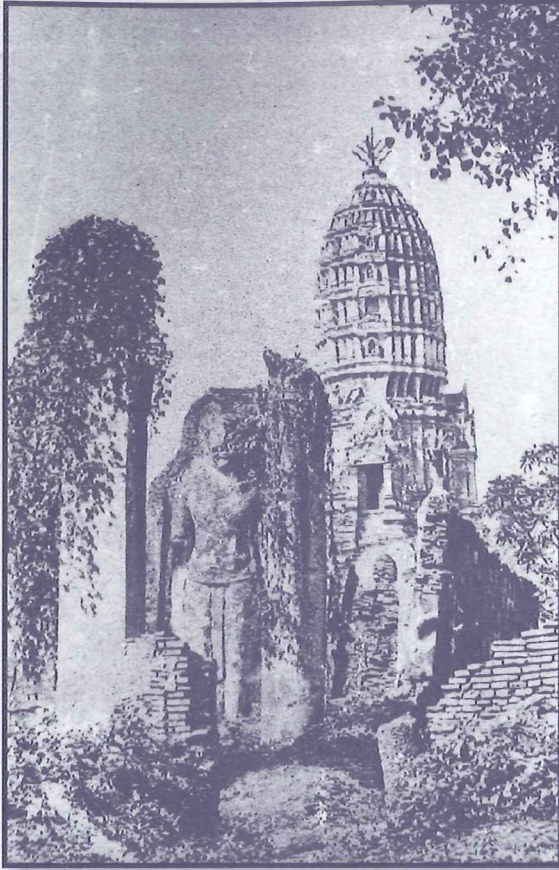
ภาพพระปรางค์ ในสมัยรัชกาลที่ ๔

ภาพพระปรางค์ ในสมัยรัชกาลที่ ๔

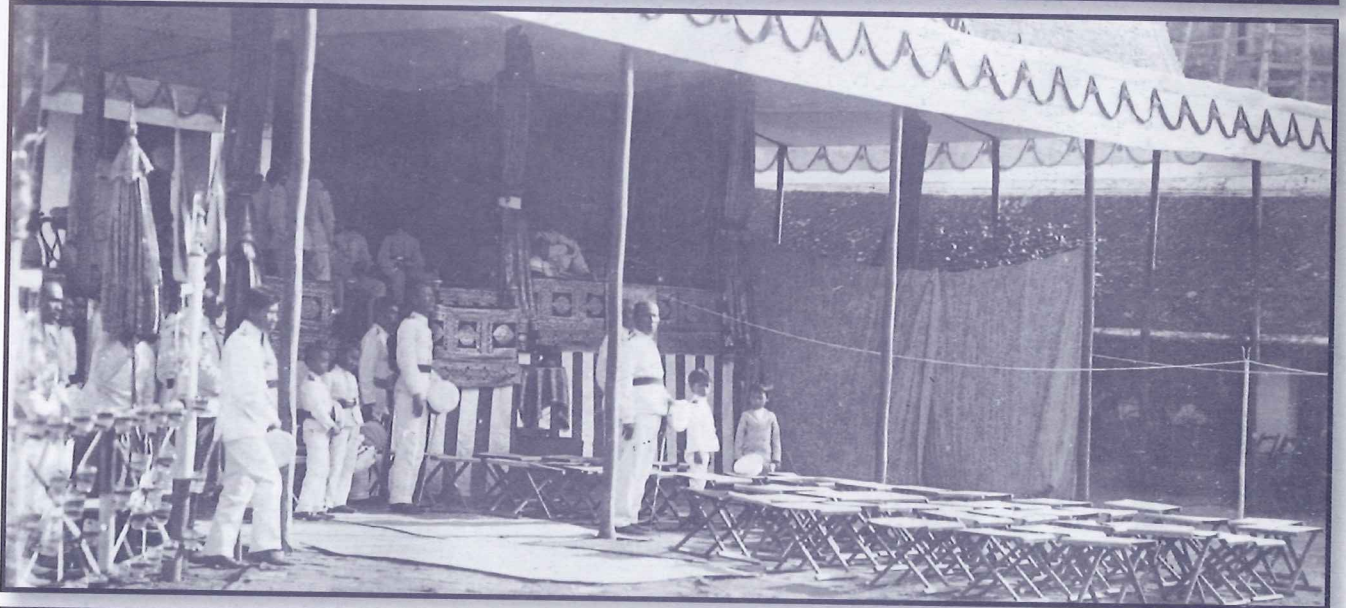
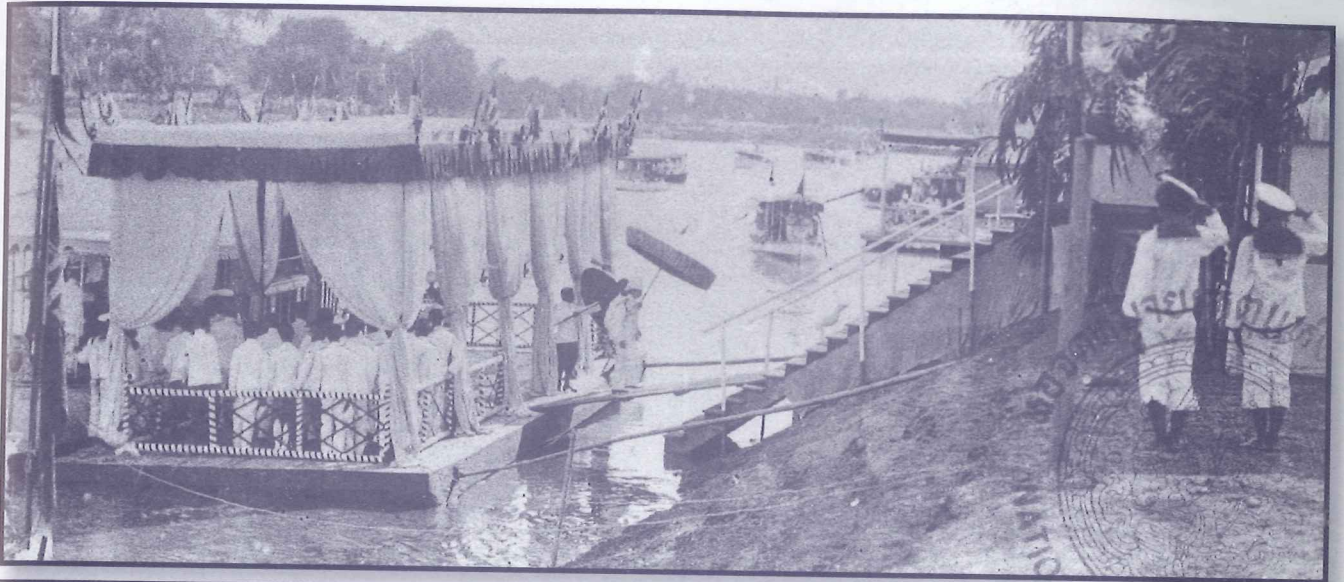
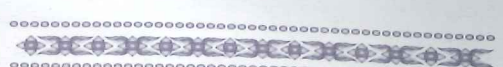

ภาพพระปรางค์ ในสมัยรัชกาลที่ ๗

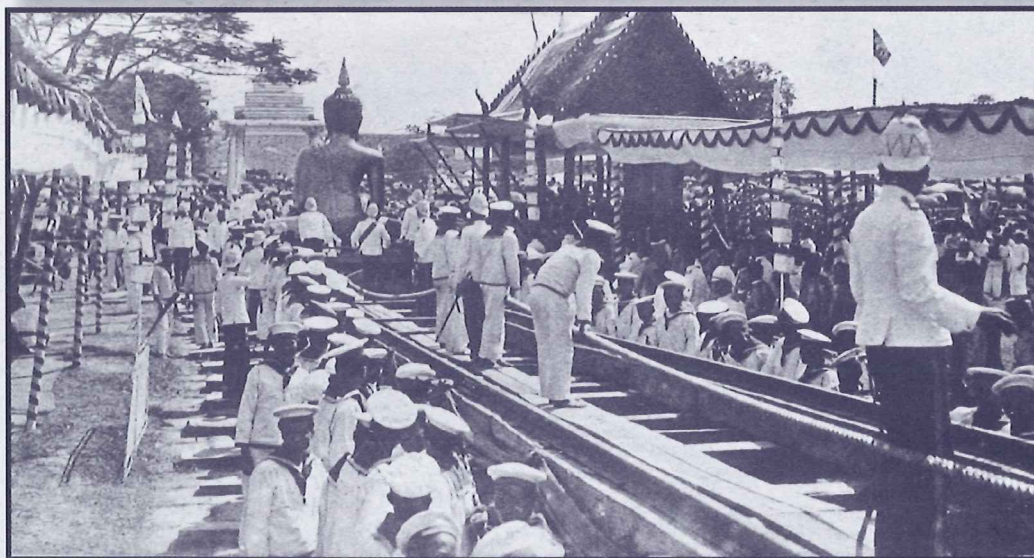
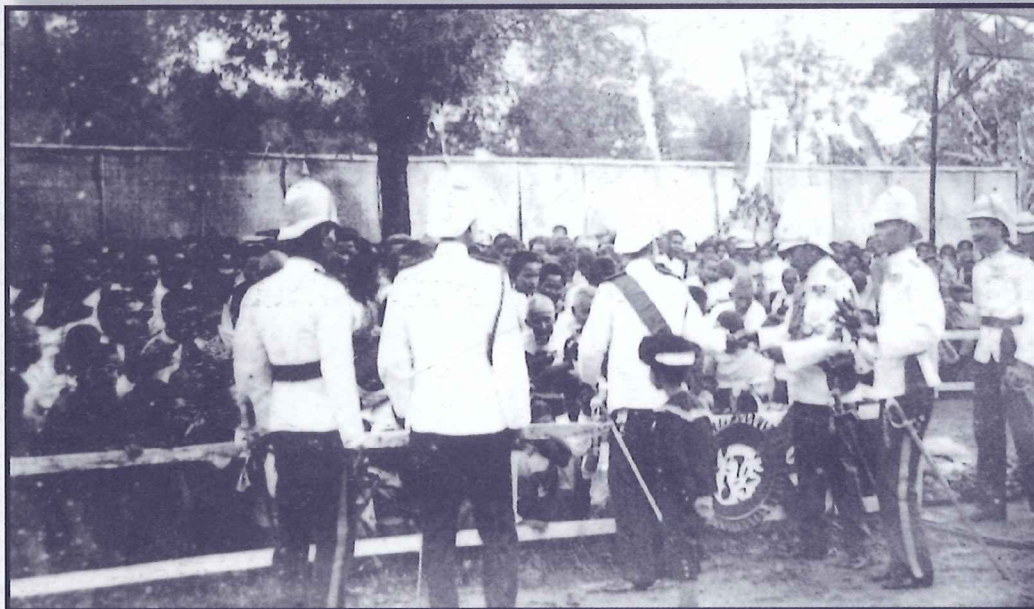
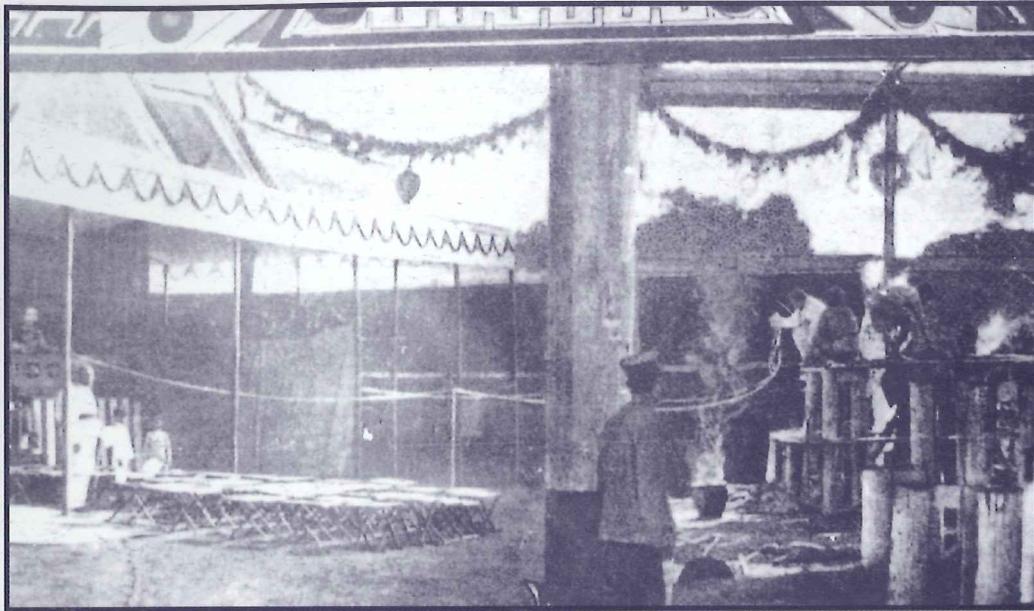
ภาพพระปรางค์และพระอัฐารส ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

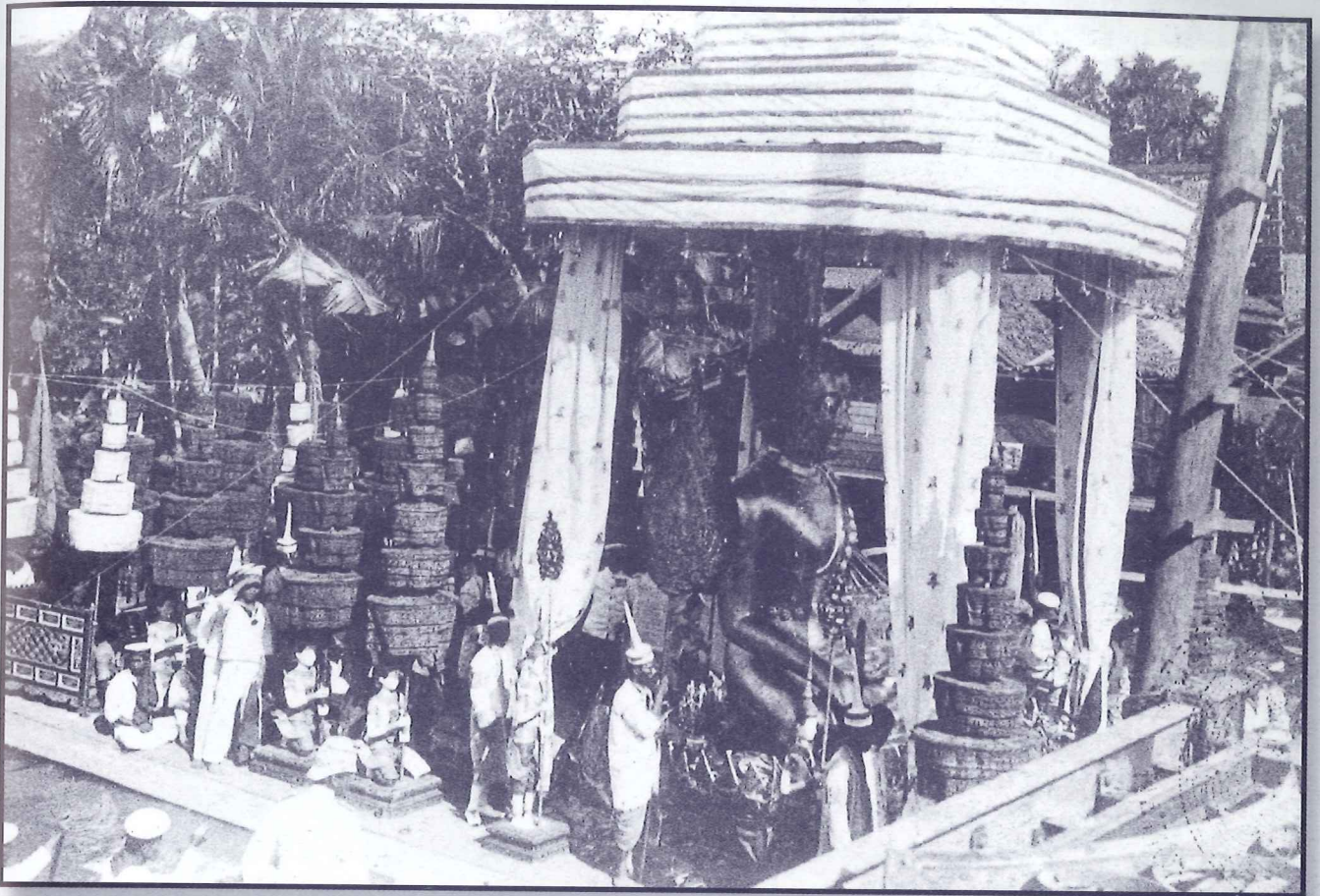
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมณฑลพิษณุโลก เพื่อทรงหล่อพระพุทธรชินราชจำลอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔

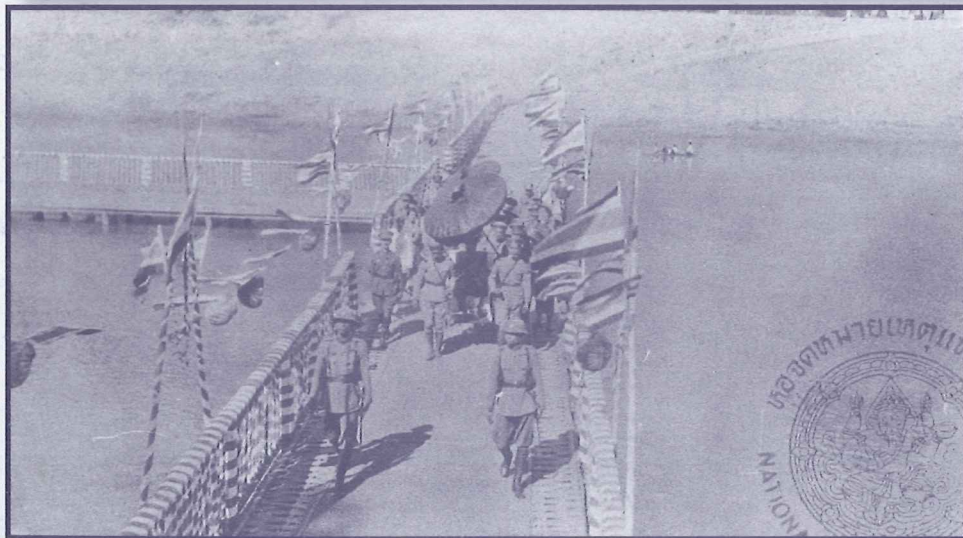
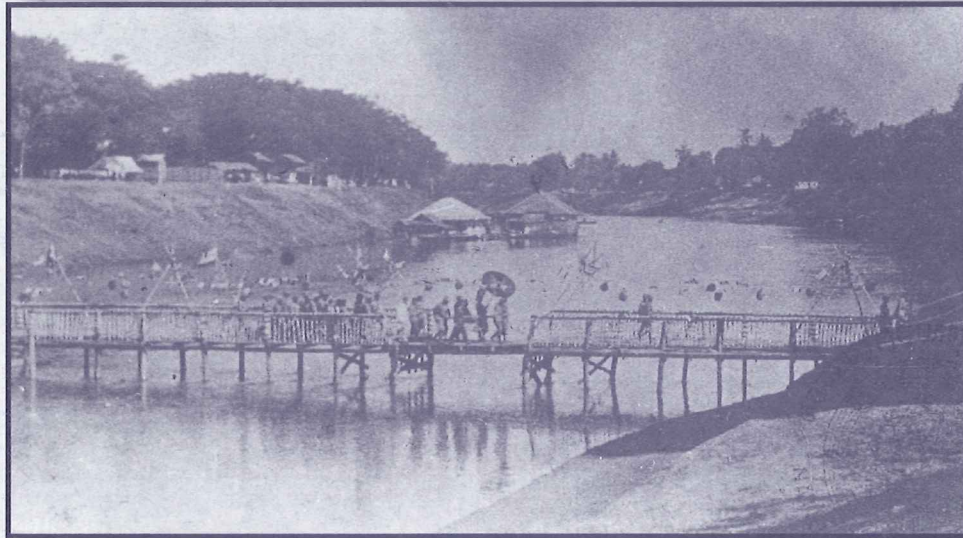
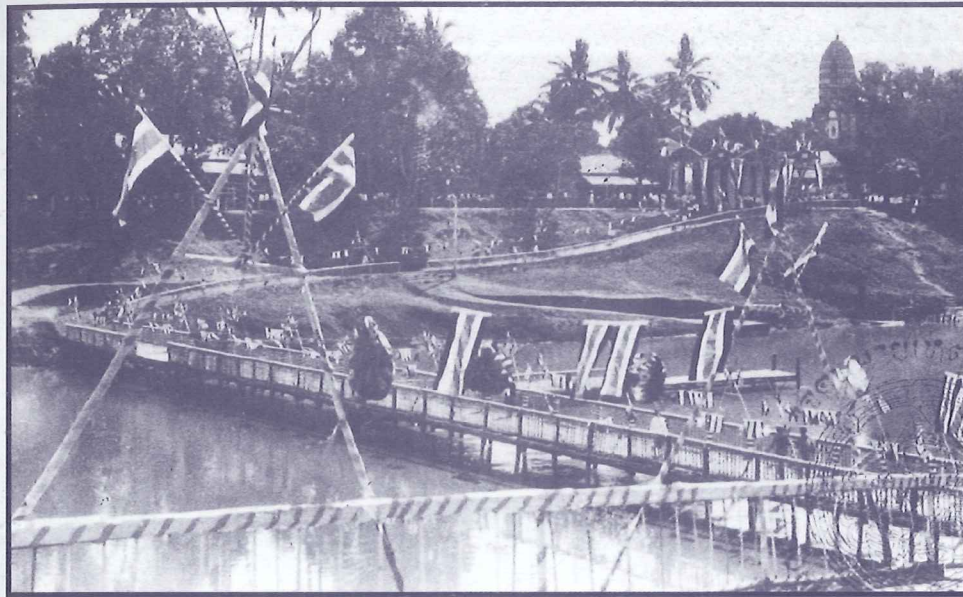

พระราชพิธีเททองหล่อและเคลื่อนย้ายพระพุทธรชินราช ในปีพ.ศ.๒๔๘๔

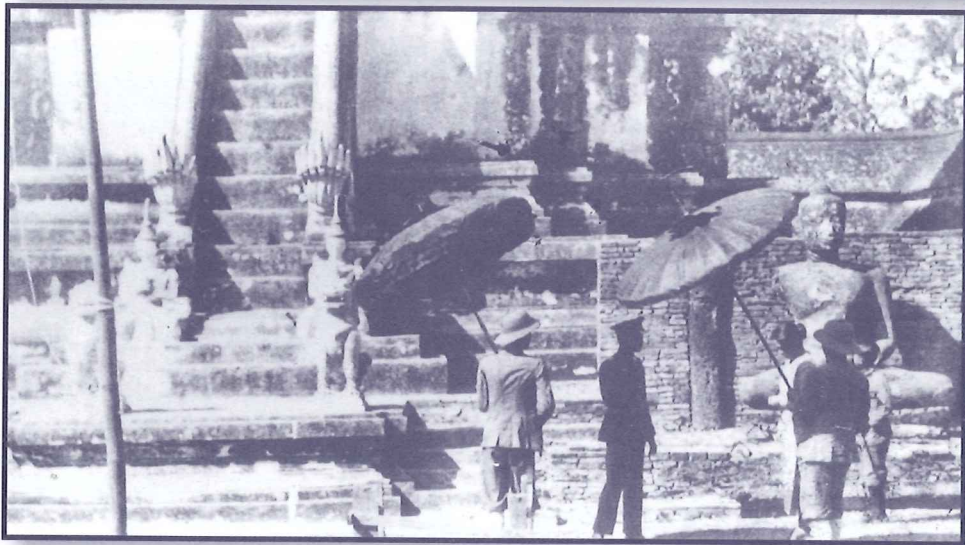

พระราชพิธีอัญเชิญพระพุทธรชินราชจำลองลงแพไปประดิษฐานที่วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร

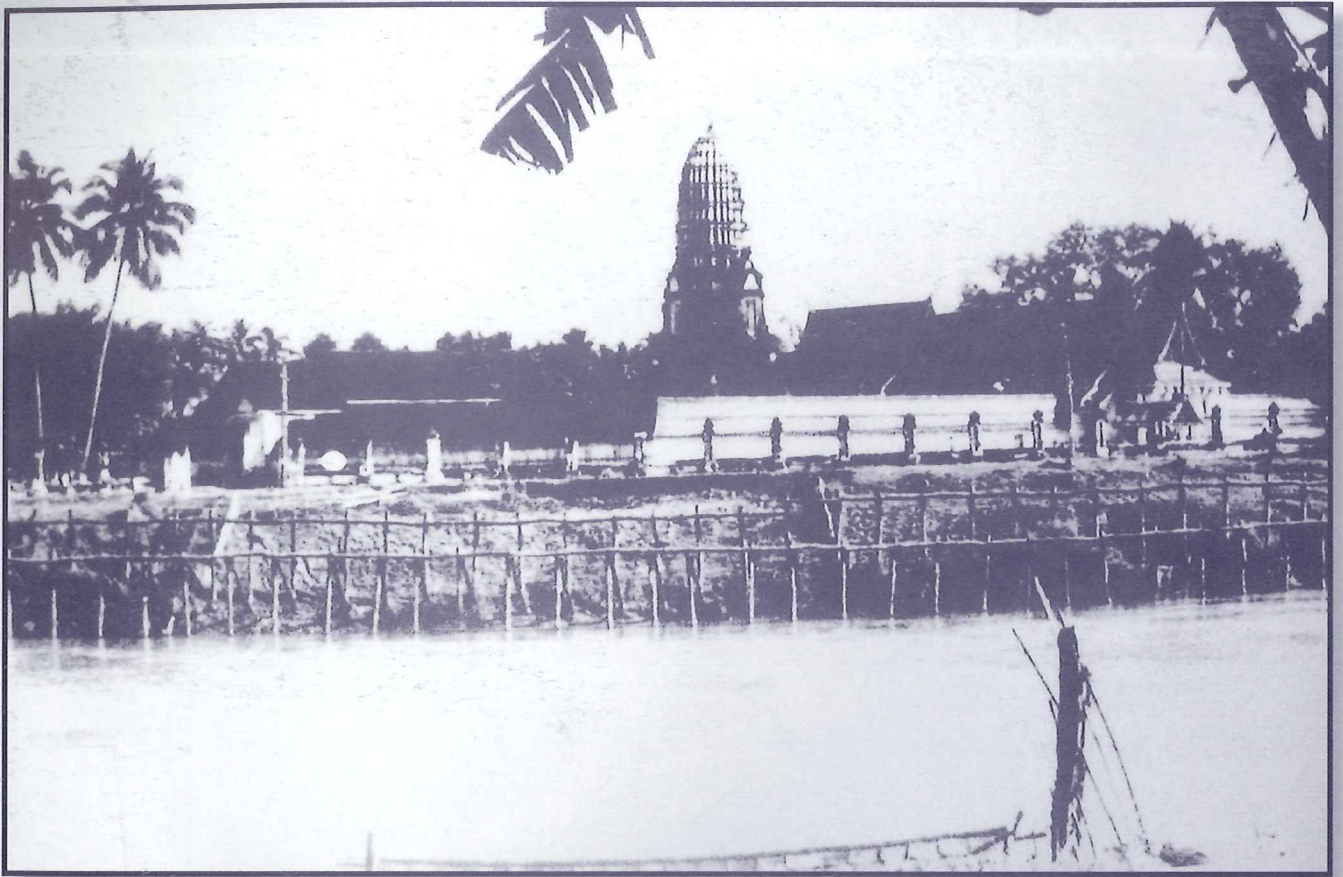
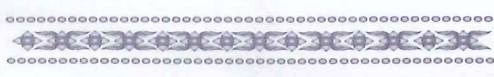
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่๗) เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จจนมัสการพระพุทธชินราช เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๙ และทรงถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตราณพรัตน์ราชวราภรณ์แด่พระพุทธชินราช

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่๗) เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จนมัสการพระพุทธชินราช เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๙ และเสด็จทอดพระเนตรโบราณสถาน โบราณวัตถุภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ทัศนียภาพของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร มองจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

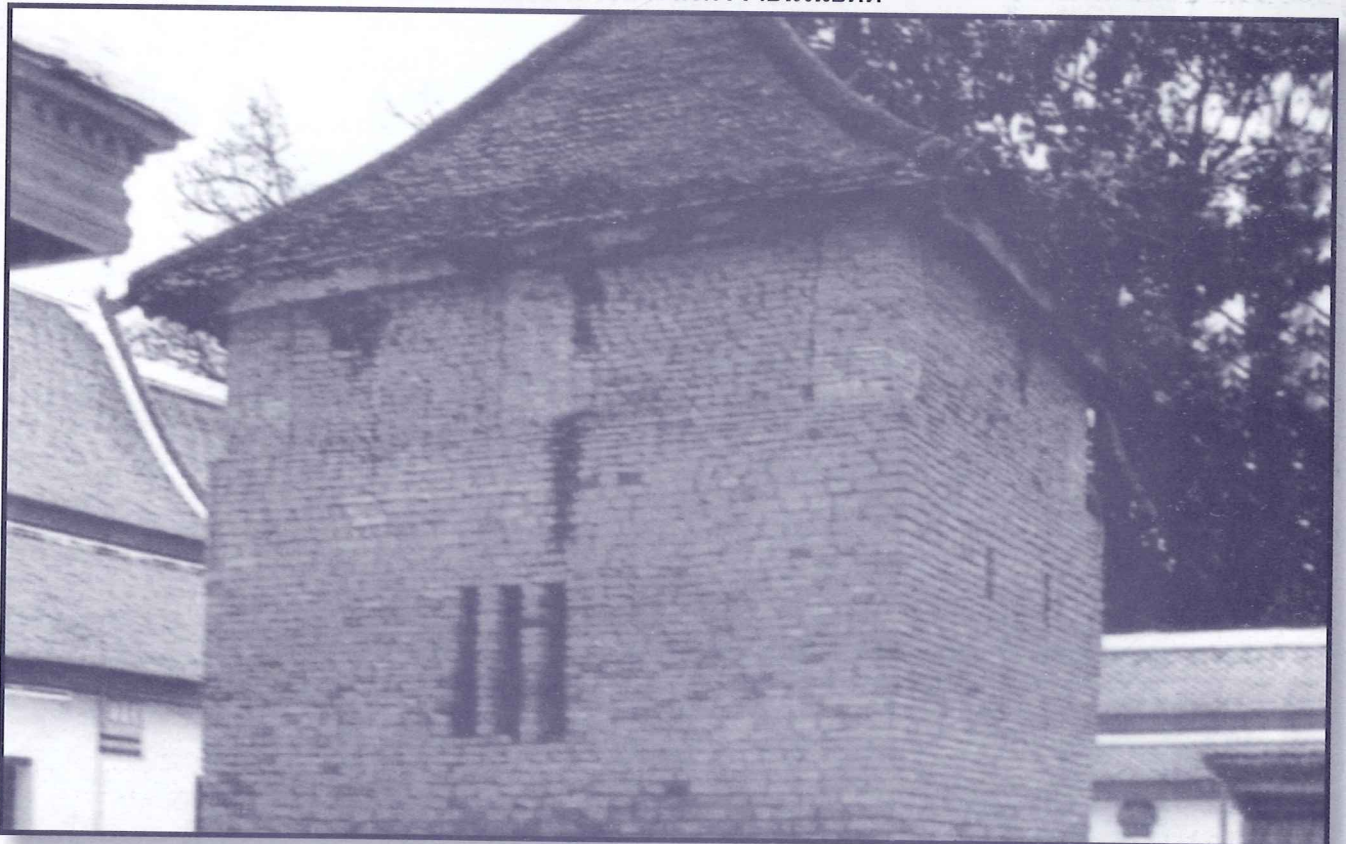

ทัศนียภาพของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร มองเห็นเจดีย์ของวัดราชบูรณะ

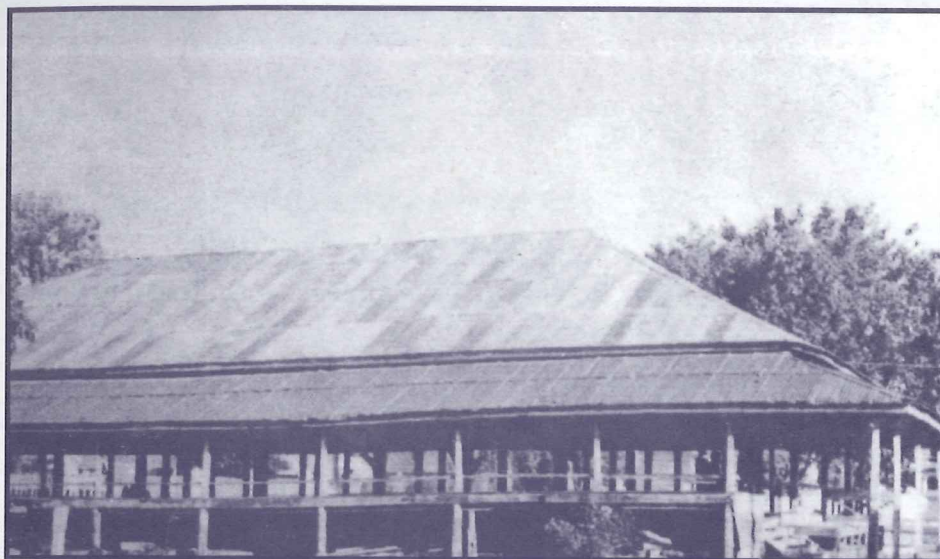

พระวิหารพระสังกัจจายน์ในอดีต

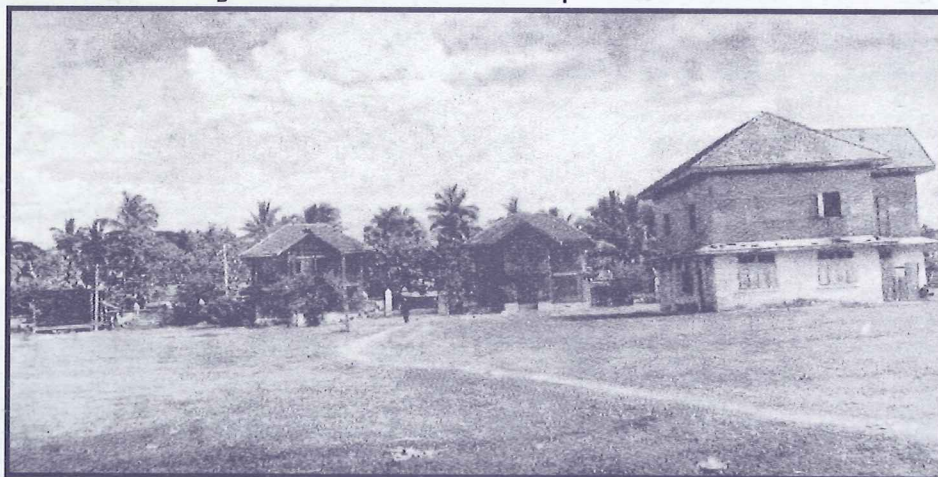

พระวิหารพระปฏิมาพระหรือวิหารกลมในอดีต

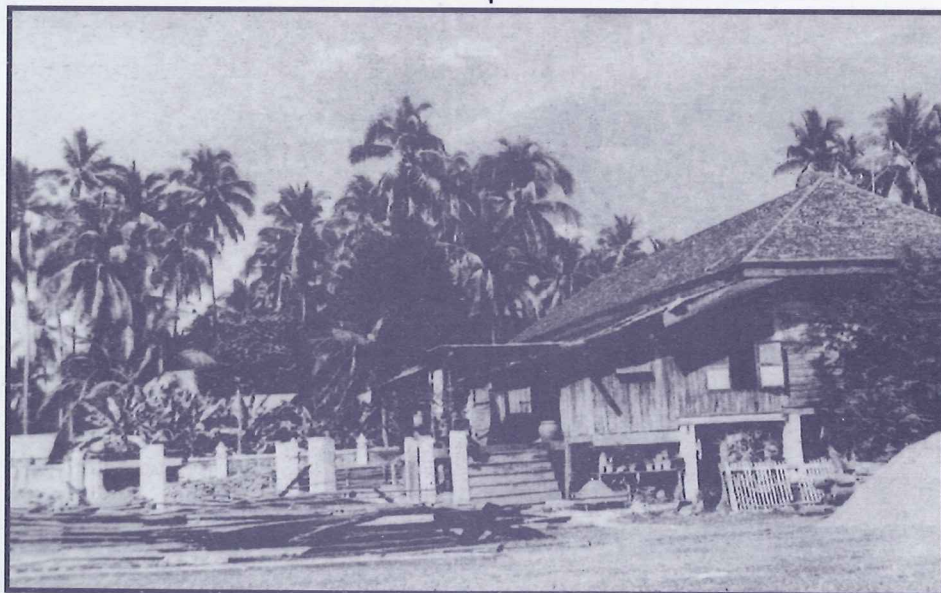

ศาลาโรงโขนสำหรับแสดงโขนหลวง สร้างในรัชสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
อยู่หลังพระวิหารพระเหลือ ปัจจุบันรื้อถอนไปแล้ว

บริเวณภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ มองจากหน้าวัดไปด้านหลังของวัด

บริเวณภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ มองไปทางด้านทิศใต้ของวัด

กรุพระเครื่อง

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) พิษณุโลก

PHRA KHREUANG OF WAT PHRA SRI MAHA THAT

มี การเปิดกรุพระในบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) เมื่อราว พ.ศ.๒๔๔๑-๒๔๔๓ เป็นพระกรุประตুষัย, กรุตันโพธิ์, กรุพระปรางค์ คราวต่อมาราว พ.ศ.๒๔๔๕, ๒๕๒๗ ส่วนใหญ่พบที่บริเวณต้นลำทม หน้าพระวิหารพระอัฐฐารส จึงนิยมเรียกพระชุดนี้ว่า “พระกรุลำทม” และเรียกรวมกรุทั้งหมดว่า “กรุวัดใหญ่” หรือ “กรุวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ”

พอสรูปกรุพระเครื่องวัดใหญ่ได้ ๓ แบบ

๑. พระพิมพ์เนื้อดินเผา มีประมาณ ๖ พิมพ์ ได้แก่ พระพุทธชินราชใบเสมา, พระพุทธชินสีห์, พระนางพญาวัดใหญ่, พระท่ามะปรางวัดใหญ่, พระพุทธไสยาสน์วัดใหญ่ และพระตรีกาย (พระสาม) วัดใหญ่

๒. พระพิมพ์เนื้อชิน พบหลายพิมพ์ มีทั้งชินตะกั่ว ชินเงิน ชินสัมฤทธิ์เงิน ชินสัมฤทธิ์ทอง อาทิ :-

๒.๑ พระพิมพ์หน้าเดียว

- พระพุทธชินราช แบบใบเสมาฐานสูง ใบเสมาฐานต่ำ (เตี้ย) ใบมะยมพิมพ์ใหญ่ ใบมะยมพิมพ์เล็ก
- พระพุทธชินสีห์, พระศรีศาสดา, พระอัฐฐารส และพระนางพญาวัดใหญ่

๒.๒ พระพิมพ์สองหน้า

- ด้านหน้าพระพุทธชินราชใบมะยม พิมพ์ใหญ่ ด้านหลังยันต์
- ด้านหน้าพระอัฐฐารส ด้านหลังพระพุทธชินราช

๓. พระพิมพ์เนื้อวาน พบเพียง ๒ พิมพ์ คือ:-

- พระพุทธชินราชใบเสมา เนื้อวานหน้าเงิน
- พระพุทธชินราช เนื้อวานหน้าทอง

มีเชื่อกันว่า พระพิมพ์กรุวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) มีมหาพุทธานุภาพด้านเมตตา มหานิยม อุดมลาภ ปราบศัตรู อยู่ยงคงกระพัน ลันตีสูข ดินักแล.

พระพุทธรชินราชใบเสมา
พิมพ์ฐานสูง

พระพุทธรชินราชใบเสมา
พิมพ์ฐานเตี้ย

พระตรีกาย
(พระสาม) วัดใหญ่

พระพุทธรชินสีห์

พระพุทธรชินราชใบเสมา
พิมพ์เนื้อดินเผา

พระพุทธรชินราชใบเสมา พิมพ์เล็ก

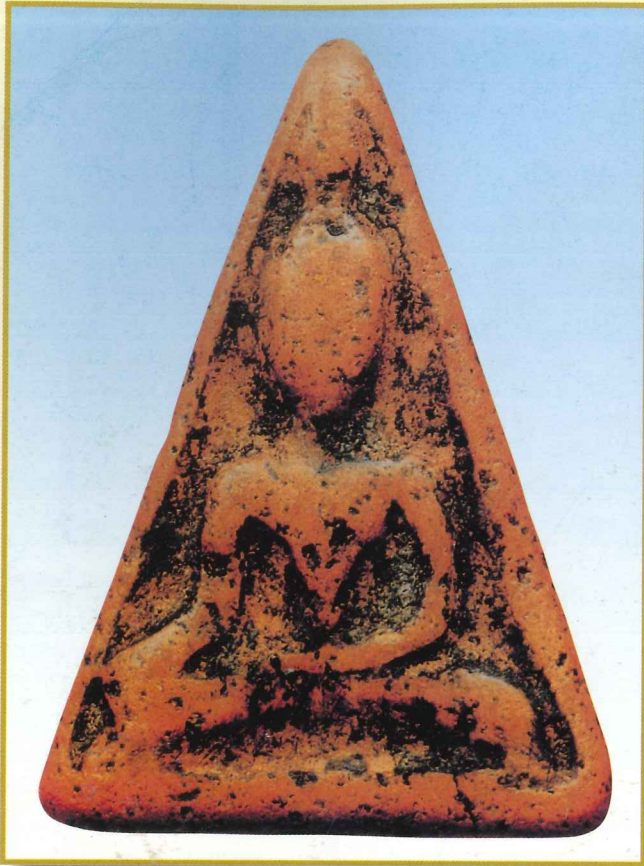

พระพุทธรชินราชใบมะยม พิมพ์เล็ก

พระอัญญาสารส พิมพ์กลาง

พระนางพญา วัดใหญ่ (เนื้อดิน)

พระนางพญา วัดใหญ่ (เนื้อชิน)

พระพุทธรชินราชไบเสมา วัดอรัญญิก เนื้อดิน

พระพุทธชินราชกับพระมหากษัตริย์ไทย

PHRA BUDDHA CHINNARAJ & THE KINGS OF THAILAND

พ ระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามที่สุด ยากที่จะหาพระพุทธรูปอื่นใด งดงามเสมอเหมือน ดังมีข้อความปรากฏในพระราชปรารภเรื่อง พระพุทธชินราช ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

“แลคนเป็นอันมากก็ลงใจเห็นว่า พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ ๒ องค์นี้งดงามนัก ไม่มีพระพุทธรูปน้อยใหญ่ที่ไหนๆ ใหม่แก่่างดงามดีไปกว่านี้ได้ เห็นจะเป็นของที่เทพยดาเข้าสิงช่าง ฤๅณฤๅมิตเป็นมนุษย์มาช่วยสร้างช่วยทำเป็นแน่”

จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่เทพคือเทวดา และสมมติเทพ คือ พระมหากษัตริย์เป็นผู้สร้างขึ้นด้วยพระราชศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาตั้งแต่โบราณกาลมา และ พระมหากษัตริย์แทบจะทุกพระองค์ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ให้ความสำคัญในพระพุทธชินราช ทรงเคารพนับถือทำการสักการบูชามาโดยตลอด และถือเป็นพระราชประเพณีว่า เมื่อขึ้นครองราชสมบัติแล้ว จะต้องเสด็จพระราชดำเนินมานมัสการพระพุทธชินราช

สมัยกรุงสุโขทัย

๑. สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท

สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท ครองกรุงสุโขทัยเป็นรัชกาลที่ ๕ ในราชวงศ์พระร่วง ได้ทรงสร้างเมืองพิษณุโลก สร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และทรงหล่อพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์ และพระศรีศาสดา ในปีพุทธศักราช ๑๙๐๐ ทรงเสด็จมาประทับอยู่ ณ เมืองสองแควในช่วงเวลาหนึ่ง

สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท

๒. สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๒

สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ขึ้นครองราชย์ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๑๙๑๑ ถึงพุทธศักราช ๑๙๔๒ พระองค์ได้ทรงสร้างเมืองสองแควเป็นราชธานีสำรอง และเสด็จประทับอยู่ที่เมืองสองแควนานถึง ๗ ปี ทรงปฏิบัติบูชา พระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์และพระศรีศาสดา อยู่เนื่องนิตย์

๓. สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๓

สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๓ (พระมหาธรรมราชาพิษณุโลก ไอรสของพญาไสยฤาไท) ขึ้นครองสิริราชสมบัติ ณ เมืองพิษณุโลก ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๑๙๒๑ ถึงพุทธศักราช ๑๙๕๔ ทรงเสวยราชย์ประทับอยู่เมืองสองแควระยะหนึ่ง ทรงปฏิบัติบูชาพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์ และพระศรีศาสดา อยู่เนื่องนิตย์

๔. สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๔

สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๔ (พระยาบาลเมือง) ขึ้นครองสิริราชสมบัติ ณ เมืองพิษณุโลก ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๑๙๖๒ ถึงปีพุทธศักราช ๑๙๘๑ ทรงปฏิบัติบูชาพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์ และพระศรีศาสดา อยู่เนื่องนิตย์

สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ช่วง พ.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๐๕ เข้ายึดเมืองพิษณุโลก ผนวกเข้ากับกรุงศรีอยุธยา

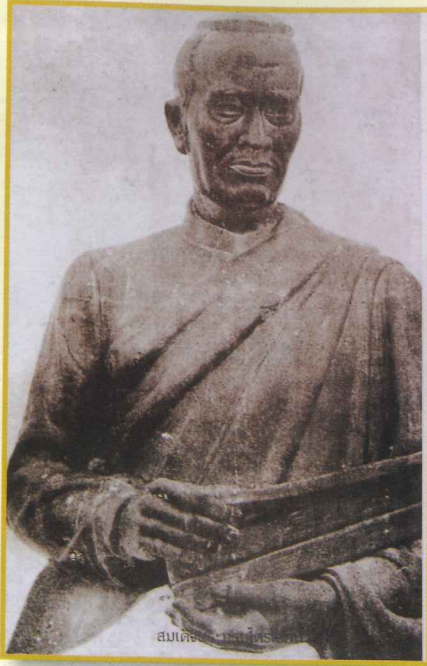

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ “เมื่อจุลศักราช ๗๔๖ (พ.ศ. ๑๙๒๗) ปีออกฉศก สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แห่งราชวงศ์อู่ทอง เสด็จขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ เสด็จกลับลงมาถึงเมืองพิษณุโลกนมัสการพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ ทรงเปลื้องเครื่องต้นทำสักการบูชาและมีมหรสพสมโภช ๗ วัน แล้วเสด็จกลับคืนยังพระนคร

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

สมเด็จพระนครอินทราธิราช (พ.ศ.๑๙๖๒) ครั้งยกทัพมาระงับศึก ระหว่างพระยาบาลเมืองกับพระยารามแห่งราชวงศ์พระร่วง รัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) ช่วง พ.ศ.๑๙๖๗-๑๙๙๑) หัวเมืองเหนือระส่ำระสายทรุดโทรมด้วยเหตุไม่มีเจ้านายในราชวงศ์พระร่วง ซึ่งไม่มีความสามารถปกครองเป็นประเทศราชดังแต่ก่อน จึงได้รวมหัวเมืองเหนือทั้งปวงเข้าเป็นมณฑลเดียวกัน ทรงตั้งพระรามศวร พระราชโอรสเป็นพระมหาอุปราชขึ้นครองเมืองพิษณุโลก สำเร็จราชการหัวเมืองเหนือทั้งปวง

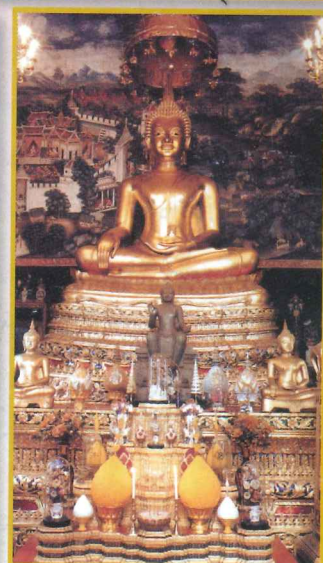
“จุลศักราช ๘๐๐ (พ.ศ.๑๙๔๑) มะเมียศก ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ สร้างวัดมะเหยงคณ์เสวยราชสมบัติ และสมเด็จพระรามศวร (เจ้าผู้เป็น) พระราชกุมารท่านเสด็จไปเมืองพิษณุโลกครั้งนั้น เห็นน้ำพระเนตรพระพุทธเจ้าพระชินราชตกออกมาเป็นโลหิต” สมเด็จพระรามศวรเป็นราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ต่อมาปี พ.ศ.๑๙๙๑

เสวยราชสมบัติทรงพระนามว่า **“สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ”**

จุลศักราช ๘๒๕ (พ.ศ.๒๐๐๖) มะแมศก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จมาประทับที่พิษณุโลก ศักราช ๘๔๔ (พ.ศ.๒๐๒๕) ขาลศก ท่านให้เล่นการมหรสพ ๑๕ วัน ฉลองพระศรีรัตนมหาธาตุ แล้วจึงพระราชนิพนธ์มหาชาติคำหลวงจบบริบูรณ์ ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดขึ้นใหม่พร้อมทั้งซ่อมแซมดัดแปลงพระมหาธาตุให้เป็นพระปราสาทแบบอยุธยา และทรงสร้างเรือนแก้วถวายพระพุทธชินราช เป็นเอกลักษณ์จนถึงปัจจุบัน

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถสวรรคตเมื่อ พ.ศ.๒๐๓๑ พระบรมราชาซึ่งครองกรุงศรีอยุธยาได้รับรัชทายาทพระเชษฐาเป็นพระมหาอุปราชครองเมืองพิษณุโลก เป็นราชธานีฝ่ายเหนือ มีเจ้านายในราชวงศ์ถือเป็นประเพณีสืบมาหลายรัชกาลนับรวมเวลาเกือบ ๑๐๐ ปี

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ช่วง พ.ศ. ๒๐๙๓-๒๑๑๑ ครั้งที่เสด็จขึ้นไปครองเมืองพิษณุโลก และทรงเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ พระองค์ได้ทรงปฏิบัติบูชาพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา ได้ทรงสร้างอารามซึ่งใกล้เคียงเป็นหลายตำบลปรากฏว่าพระองค์ทรงนับถือเลื่อมใสในพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดามาก มีพระราชดำริอันพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า... “อันสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช แลสมเด็จพระ

นเรศวรบรมนาถ แลสมเด็จพระเอกาทศรถธิศวรบรมนาถสามพระองค์นี้ เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิราชาธิราชได้เสด็จประทับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลก ทั้งสามพระองค์ได้มอบพระองค์อุปฐากปฏิบัติพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา ได้ทรงทำสักการบูชาเนื่องๆ”

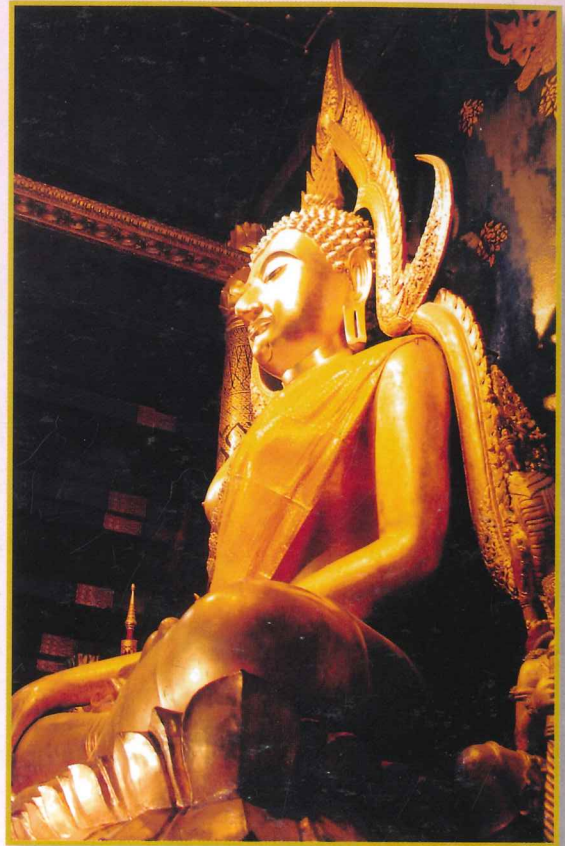

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

จุลศักราช ๙๔๓ (พ.ศ. ๒๑๒๔) สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้า เสด็จขึ้นไปช่วยราชการสงคราม เมืองหงสาวดี มีชัยชนะเสด็จกลับมายังเมืองพิษณุโลก ก็ทรงเปลื้องเครื่องทรงออกบูชาพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และสมโภชมหรสพ ๓ วัน

หลังจากประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง ถึงพระนครศรีอยุธยา ถวายบังคมลาขึ้นไปยังเมืองพิษณุโลก เสด็จเข้าไปถวายนมัสการพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ ทรงมีพระราชศรัทธาเปลื้องเครื่องสุวรรณอสังการชัตติยาภรณ์ออกจากองค์กระทำสักการบูชา

สมเด็จพระเอกาทศรถ

สมเด็จพระเอกาทศรถ

จุลศักราช ๙๕๓ (พ.ศ.๒๑๓๔) ปีเถาะ ตริศก ทัพหลวงเสด็จอยู่ในเมืองเพชรบุรี สมเด็จพระเอกาทศรถ เสด็จขึ้นไปประพาสโดยทางชลมารค เสด็จถึงเมืองพระพิษณุโลกตั้งตำหนักในตำบลวัดจันทร์ ฝ่ายพระคชาธารสารสินธพรราชพาหนะ และช้างต้นม้าต้นทั้งปวงนั้น ทรงพระกรุณาตรัสให้ไปโดยทางสถลมารครับทัพหลวงในเมืองพระพิษณุโลก สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จไปนมัสการพระพุทธชินราชในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ในเมืองพระพิษณุโลก...

จุลศักราช ๙๖๕ (พ.ศ.๒๑๔๖) สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จมานมัสการพระพุทธชินราช ดำรัสสั่งให้เอาทองนพคุณเครื่องราชูปโภค มาแม่เป็นทองปะทาสีปิดพระพุทธปฏิมากรพระพุทธชินราชด้วยพระองค์เองจนเสร็จบริบูรณ์ แล้วให้มีการฉลองเล่นการมหรสพบูชา ๗ วัน ๗ คืนเป็นมโหฬารยิ่งนัก ในที่นี้ควรจะสังเกตได้ว่าพระพุทธชินราชตั้งแต่สร้างยังมีได้เคยปิดทองเป็นแต่ขัดเกลี้ยงอย่างพระทองสัมฤทธิ์ทั่วไป ดังนั้นสมเด็จพระเอกาทศรถได้ทรงเป็นผู้ปิดทองพระพุทธชินราชเป็นครั้งแรก

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เสด็จขึ้นประทับที่เมืองพิษณุโลกขณะที่ทำสงครามกับเชียงใหม่ ๒ ครั้ง โปรดให้ช่างฝรั่งเคลสคิดแบบอย่างซ่อมแปลงป้อมปราการเมืองพิษณุโลก

จุลศักราช ๑๐๒๒ (พ.ศ. ๒๒๐๓) ปีชวด โทศก เดือนอ้าย เสด็จพระราชสงคราม ณ เชียงใหม่ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีพระราชหฤทัยทรงพระราชศรัทธาจะถวายสักการบูชาพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ ณ เมืองพระพิษณุโลก ครั้นถึง ณ วันอาทิตย์เดือนอ้ายแรมสามค่ำจึงเสด็จด้วยเรือพระที่นั่งสมรรถชัยไปโดยชลมารควิถีสิบสี่เวร ถึงเมืองพระพิษณุโลก และตั้งตำหนักที่ตำบลช่องตา ถวายสักการบูชาพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และถวายพระพุทธรูปสมโภชด้วยการมหรสพ ๓ วัน

ครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๒๐๔ เสด็จกลับจากเมืองเชียงใหม่ โดยชลมารควิถีถึงเมืองพระพิษณุโลก แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ถวายนมัสการพระพุทธปฏิมากรพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กระทำมหาสักการบูชา แล้วเล่นการมหรสพสมโภช ๓ วัน และเสด็จประทับยับยั้งอยู่เมืองพระพิษณุโลก ๗ วัน แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากเมืองพระพิษณุโลกมาโดยชลมารค

สมัยกรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

จุลศักราช ๑๑๐๒ (พ.ศ. ๒๒๔๓) เดือน ๑๒ ปีวอก โทศก สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เสด็จขึ้นไปสมโภชพระพุทธรูปราช พระพุทธรูปชินสีห์ ๓ วัน และโปรดฯ ให้ทำบานประตูประดับมุกสำหรับวิหารพระพุทธรูปราช คำจารึกที่บ้านประตูด้านขวามือว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ช่าง ๑๓๐ คนเขียนลายประดับมุกที่บ้านประตูเมื่อวันจันทร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๒๔๙ ลงมือประดับมุกเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ รวมเป็นเวลา ๕ เดือน ๒๐ วัน จึงแล้วเสร็จ”

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

จุลศักราช ๑๑๓๒ ปีชาล โทศก (พ.ศ. ๒๓๑๓) สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เสด็จขึ้นไปปราบปรามเมืองฝาง เวณนัมสการพระพุทธรูปราช พระพุทธรูปชินสีห์ ได้เปลื้องผ้าทรงสะพักออกทรงพระพุทธรูปราช

และในปีเดียวกัน วันเสาร์ เดือน ๙ แรม ๙ ค่ำ ปีชาล โทศก เสด็จยกตราทัพขึ้นไปปราบหลวงโกษา ณ เมืองพิษณุโลก ได้เสด็จนมัสการพระพุทธรูปราช พระพุทธรูปชินสีห์ และพระศรีศาสดา ทรงไสมนัสปริดา ปราโมทย์ล้อมไสศรัทธา ทรงเปลื้องพระภูษาจากพระองค์ ทรงพระพุทธรูปราช

ศุกร์ เดือน ๑๑ แรมค่ำหนึ่ง ในปีเดียวกันนั้น เสด็จสมโภชเมืองพิษณุโลก ๓ วัน เสด็จนมัสการพระพุทธรูปราช แล้วตั้งข้าหลวงซึ่งมีความชอบในการสงครามให้พระยายมราชเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์พิษณุวาราช (กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ในรัชกาลที่ ๑) รั้งเมืองพิษณุโลก

(อ้างอิง ครุสภา, องค์การค้ำของ, พงศาวดารกรุงธนบุรี และจดหมายเหตุรายวันสมัยกรุงธนบุรี ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๔๐. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของครุสภา, ๒๕๑๒.)

รัชกาลที่ ๑

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งกรุงธนบุรีได้เป็นเจ้าพระยาจักรี จอมพลยุทธโยธาทัพไปปราบปรามประเทศใดๆ ในภาคเหนือก็ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงนมัสการพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดาทุกครั้ง และในปี พ.ศ.๒๓๑๘ อะแซห่วนก็ แม่ทัพพม่ายกกองทัพมาตีเมืองพิษณุโลก พระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรี และเจ้าพระยาสุรสีห์ ไปป้องกันเมืองพิษณุโลก เจ้าพระยาจักรี และเจ้าพระยาสุรสีห์ ได้ทำสงครามสู้รบกับกองทัพพม่าที่ล้อมเมืองพิษณุโลกโดยผลัดกันยกกองทัพรบกับพม่าคนละวันอะแซห่วนก็ ก็ชื่นชมในฝีมือการรบของเจ้าพระยาจักรีมาก จึงได้ส่งทูตมาเจรจาพักรบหนึ่งวัน และขอดูตัวเจ้าพระยาจักรี กองทัพพม่า ล้อมเมืองพิษณุโลกนานสิบเดือน จนชาวเมืองพิษณุโลกขาดแคลนอาหารและเกิดโรคระบาด เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ จึงได้นำกองทัพตีฝ่าวงล้อมพม่าไปตั้งมั่นที่เพชรบูรณ์ อะแซห่วนก็เข้าเมืองได้แล้วเผาเมืองพิษณุโลก พิณาคลิ่น เหลือเฉพาะพระพุทธชินราชเท่านั้นที่ไม่ถูกทำลาย

รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็ได้เคยตามเสด็จพระราชดำเนิน สมเด็จพระบรมชนกนาถ ไปในการศึก ก็คงจะถวายนมัสการพระพุทธชินราช เช่นเดียวกัน ซึ่งในขณะนั้นมีเจ้าพระยาสุรสีห์พิษณวาริราชผู้สำเร็จราชการเมือง พระพิษณุโลก ภายหลังได้เป็นกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท

รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าพระองค์ก็ได้เคยตามเสด็จพระราชดำเนินสมเด็จพระบรมราชชนกนาถ ไปในการศึก ก็คงจะถวายนมัสการพระพุทธชินราชเช่นเดียวกัน และเมื่อจุลศักราช ๑๑๙๑ (พ.ศ.๒๓๗๒) ปีฉลู เอกศก กรมพระราชวังบวรมหาดิพลเสด็จ จึงได้รับสั่งให้ไปเชิญพระพุทธชินสีห์ลงแพล่องมายังกรุงเทพฯ ทอดแพหน้าตำหนักน้ำวังหน้ามีการสมโภช ๓ วัน แล้วจึงเชิญประดิษฐานไว้ที่มุขด้านตะวันตกพระอุโบสถวัดบวรนิเวศ... พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เมื่อยังทรงผนวชไปประทับครองวัดบวรนิเวศ เมื่อวันพุธ เดือนยี่ ขึ้นห้าค่ำ ปิวอกอัฐศก จุลศักราช ๑๑๙๘ (พ.ศ.๒๓๗๙) รุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทูลขอให้ย้ายมาไว้มุขด้านตะวันออก และได้ทรงกาไหล่พระรัศมีฝั่งพระเนตรและฝั่งเพชรพระอุณาโลม ปิดทองใหม่ทั้งพระองค์ ครั้งเมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว จึงทรงทำกาบทองคำลงยาหุ้มพระรัศมีเป็นน้ำหนักทองชั่งสิบตำลึง และหล่อฐานใหม่เมื่อการฐานได้ประกอบแล้วสำเร็จ ทรงปิดทองพระพุทธชินสีห์ใหม่ทั้งพระองค์และฐาน

รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เมื่อทรงผนวชได้เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระพุทธรชินราช และประพาสหัวเมืองเหนือทั้งปวง

เมื่อปีมะเส็ง เบญจศก จุลศักราช ๑๑๙๕ (พ.ศ.๒๓๗๖) เสด็จถึงเมืองสวรรคโลก เมืองโคกโขทัย เมืองฝาง และเมืองกำแพงเพชร ทรงทราบถิ่นฐานทั่วไป

เมื่อปีชาล อัฐศก จุลศักราช ๑๒๒๔ (พ.ศ.๒๔๐๙) ในวันลอยพระประทีปเดือน ๑๑ แรมค่ำ ๑ ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ทรงนมัสการพระพุทธรชินราช และเปลื้องกำไลหยกจากพระกรสวมนิ้วพระหัตถ์พระพุทธรชินราช และบูชาด้วยบายศรีปั้นด้วยรักปิดทองสำหรับ ๑ ปิดเงินสำหรับ ๑ และต้นไม้เงินทองเครื่องสักการบูชาตามสมควรโปรดเกล้าฯ ให้มหาดเล็กเล่นหนังซึ่งมีอยู่ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุุนั้นเป็นการสมโภชด้วยประทับอยู่ ๒ ราตรี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงมีพระราชดำรัสสรรเสริญพระพุทธรูปทั้งสามองค์นี้ไว้ว่า “ก็แลพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์ พระศรีศาสดา สามพระองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปฏิมากรดีล้ำเลิศ ประกอบไปด้วยพระพุทธรลักษณะอันประเสริฐมีสิริอันเทพยดาอภิบาลรักษา ย่อมเป็นที่สักการบูชานับถือมาแต่กาลโบราณ แม้พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาเก่า ที่ได้มีพระเดชานุภาพมหิหารปรากฏมาในแผ่นดินที่ทรงนับถือทำสักการบูชามาหลายพระองค์”

รัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ร.ศ.๑๒๐ (พ.ศ.๒๔๔๔) เวลาบ่าย ๓ โมง ๓๐ นาที พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพระพุทธรูปชินราช และตรวจการทั้งปวง “พระราชพิธีหล่อพระพุทธรูปชินราช” นิมนต์พระราชมนูณี (เข้ม) วัดมหาธาตุ กับบาเรียน ๑ รูป มีพระปรากรมมนูณี เจ้าคณะเมืองเป็นประธาน

วันที่ ๑๗ ตุลาคม ร.ศ.๑๒๐ เวลาเช้าย่างรุ่ง ๕๒ นาที เป็นฤกษ์ปิดทองพระพุทธรูปชินราช ได้ปิดทองด้วยพระองค์เองทั่วทั้งพระพักตร์แล้วจุดชนวนเทียนชัย อธิษฐานให้พระราชมนูณีจุดเทียนชัย

แล้วเลี้ยงพระสงฆ์ ๓๐ รูป แล้วสวดภาณวารปลาย เป็นพุทธาภิเษกตั้งแต่เวลาเช้านี้ไป และเริ่มมีการสมโภชพระพุทธรูปชินราชด้วยการมหรสพ มีละครเป็นต้น เวลาบ่าย ๒ โมง การปิดทองพระพุทธรูปชินราชแล้วสำเร็จเห็นพระสิริรูปโอภาสส่องใสเป็นที่ชื่นชมยินดียิ่งนัก ได้ถวายแพรคาค

สินวล ซึ่งเป็นพระภรรยาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อันพระเจ้าอัยยิกาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ประทานถวายเป็นพุทธบูชา แต่ครั้งจะทรงที่พระองค์ก็ไม่เป็นที่พอพระทัย ในการซึ่งพระพุทธรูปอันมีผ้าไปหุ้มท้อเสียจึงได้คล่องไว้ที่นี้ว่าพระหัตถ์ ส่วนที่พระองค์นั้นได้ถวายสังวาลเพชรทรงสายหนึ่ง ส่วนดาตซึ่งสำหรับจะทรงนั้นได้ประดับไว้ที่ฐาน แล้วได้ถวายเครื่องบรรณาการต้นไม้ทองต้นไม้เงินเทียนทองเทียนเงินตะเกียงน้ำมันหอมตามแบบเครื่องบรรณาการเจดีย์สถานที่สำคัญทั้งปวง แต่บายศรีปั้นด้วยรัก ๒ สำหรับ ตามแบบอย่างในรัชกาลที่ ๔ แต่เดิมแหมและแวนสำหรับเวียนเทียนซึ่งทำด้วยรัก ปิดทองปิดเงินเป็นสำหรับกันขึ้นนั้น ได้ตั้งให้พราหมณ์เบิกแวน เวียนเทียนสมโภชตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

วันที่ ๑๗, ๑๘, ๑๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๔๔ สวดพระพุทธรูปมนต์แล้วจุดดอกไม้เพลิง มีหนังสือราชการเชิดสมโภชทั้ง ๓ วัน วันแรกตำรวจ วันที่ ๒ ทหารบกทหารเรือ วันที่ ๓ มหาดเล็ก และกรมวัง เวลาเช้าเลี้ยงพระซึ่งเข้าพระราชพิธีนั้นทุกวัน ซ้ำพราหมณ์ตั้งพระราชพิธีตามพราหมณ์ศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๕) ทรงมีพระราชปรารภเรื่องพระพุทธรูปชินราช ความตอนหนึ่งว่า “เห็นพระพุทธรูปลักษณะแห่งพระพุทธรูปชินราชงามหาพระพุทธรูปองค์ใดเปรียบมิได้ ครั้นเมื่อสร้างวัดเบญจมบพิตรขึ้นได้พยายามหาพระพุทธรูปเป็นประธานทั้งในกรุงและหัวเมืองก็ไม่เป็นที่พอใจ จึงคิดเห็นว่า จะหาพระพุทธรูปองค์ใดให้งามเสมอพระพุทธรูปชินราชนั้นไม่มีแล้ว ครั้นเชิญพระพุทธรูปชินราชลงมาก็เห็นว่าเป็นหลักเป็นศิริมงคลของเมืองพิษณุโลก”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ออกเรือจากไฟซอ เวลาเช้า ๒ โมง พอเวลา ๕ โมง ก็ถึงเมืองพิษณุโลก พักอยู่ที่แพหน้าที่ว่ากรมณฑล เป็นธรรมเนียมเจ้านายไปถึงเมืองพิษณุโลกแล้ว ก็ต้องกระทำการสมโภชพระพุทธรชินราช เพราะฉะนั้น ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ นั้นเอง ตอนเย็นได้ข้ามปากไปวัดมหาธาตุ ตรงเข้าไปนมัสการพระพุทธรชินราช จุดเทียนนมัสการ แล้วนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธรมนต์ จบแล้วจุดดอกไม้เพลิงและตุลละคร ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ เวลาเช้าถวายอาหารบิณฑบาตแด่พระสงฆ์แล้ว เวียนเทียนสมโภชพระพุทธรชินราชถูกต้องตามธรรมเนียม

ในหนังสือ “เรื่องเที่ยวเมืองพระร่วง” (พ.ศ.๒๔๕๐) พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (เมื่อยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช) ทรงยกย่องพระพุทธรชินราชไว้ดังนี้

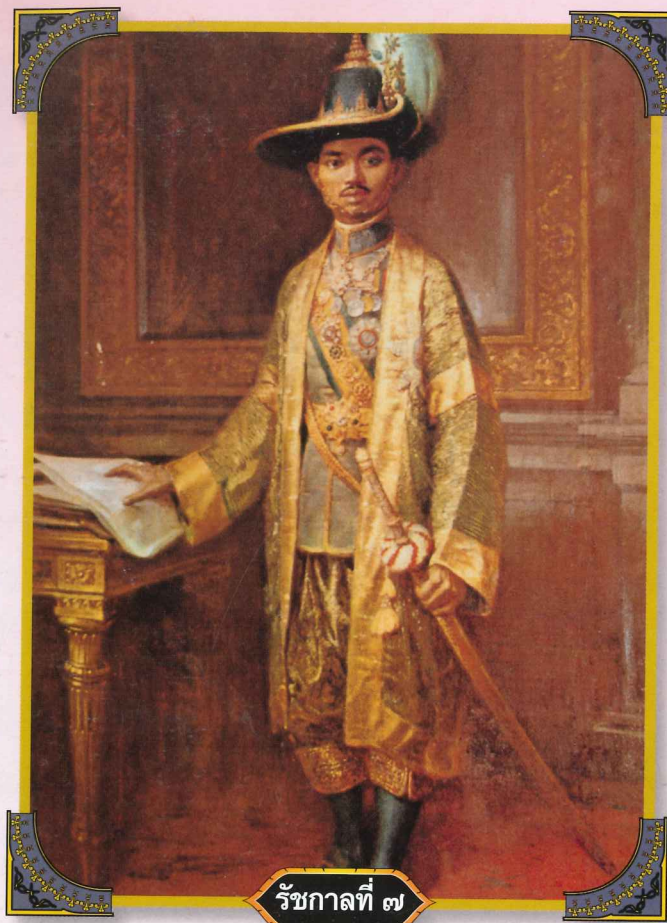
“นอกจากสถานที่กล่าวถึงมาแล้วนี้ ก็ไม่มีอะไรที่

แปลกนำดูอีกในเมืองพิษณุโลกเมืองก็ใหญ่แต่ช่างมีชิ้นที่ดีๆ เหลืออยู่น้อยจริงๆ แต่มีชิ้นสำคัญอยู่พอที่จะแก้หน้าของเมืองได้ดียิ่ง กล่าวคือ พระพุทธรชินราช ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธรูปมานักแล้ว ไม่ได้เคยรู้สึกว่าคุณปลื้มใจจำเริญตาเท่าพระพุทธรชินราชเลย ที่ตั้งอยู่นั้นก็เหมาะนักหนา วิหารพอเหมาะกับพระมีที่ดูได้ถนัด และองค์พระก็ตั้งตำแหน่งดูได้ตลอดองค์ ไม่ต้องเข้าไปดูจนจ่อเกินไป และไม่ต้องแหงนคอดูข้างบนแลดูพระนาสิกพระ ยิ่งพิศไปยังรู้สึกยินดีว่าไม่เชยลงมาเสียจากนั้น ถ้าพระพุทธรชินราชยังคงอยู่ที่พิษณุโลกตราบไต่เมืองพิษณุโลกจะเป็นเมืองที่ควรไปเที่ยวอยู่ตราบนั้น ถึงในเมืองพิษณุโลกจะไม่มีชิ้นอะไรเหลืออยู่อีกเลย ขอให้มีแต่พระพุทธรชินราชเหลืออยู่แล้วยังคงจะต้องอวดได้อยู่เสมอว่า มีของควรดูควรชมอย่างยิ่งในเมืองเหนือ หรือจะว่าในเมืองไทยทั้งหมดก็ได้”

ในลิลิตพ่ายพทรงใช้พระนามแฝงว่า “หนานแก้วเมืองบурพ์” ครั้งดำรงพระยศเป็นพระบรมโอรสาธิราชฯ พ.ศ. ๒๔๔๔ ทรงพระราชนิพนธ์ ว่า

ครั้นคำพระเสด็จขึ้น	นมัสการ
ณ พระธาตุวิหาร	ชื่ออ้าง
ดอกไม้รัชฎากาญจน์	แต่งพุ่ม ถวายนา
พระพุทธรชินราชสร้าง	ประเสริฐสิ้นศิลป์คนๆ
ปฏิมาขามเลิศล้วน	งามเจริญ เนตรน่า
ยิ่งพิศหนักยิ่งเพลิน	เปลิดแก่
หาค่าเพื่อสรรเสริญ	พระท่อน พอเลย
งามหมดทาที่แก่	ไปได้แห่งใดๆ

ฯลฯ

รัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

วันที่ ๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๖ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีเสด็จไปประทับในพระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พระสงฆ์ซึ่งชุมนุมเฝ้ารับเสด็จอยู่ในวิหาร ๓๒ รูป มีพระมงคลเทพมุนีเจ้าคณะมณฑล เป็นประธานถวายชัยมงคลคาถา ทรงเปลื้องเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ อันเป็นโบราณมงคลถวาย ทรงคล้องที่นิ้วพระหัตถ์พระพุทธชินราช สมเด็จพระบรมราชินีถวายผ้าทรงสะพักครุยกรองทอง ภูษามาลา รับจากพระหัตถ์เชิญไปถวายทรงสะพักแล้ว ทรงพระสุหร่าย ทรงจุดเทียนทองเงินเครื่องนมัสการ... พระที่นั่งพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี บูชาพระแล้วประทับพระราชอาสน์... เสด็จทอดพระเนตรสถานที่ต่างๆ ในบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและวัดราชบูรณะ แล้วสมโภชพระพุทธชินราช

เวลา ๑๔.๓๐ นาฬิกา ในวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๖๙ นั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเครื่องยศทหารบกประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี เสด็จถึงปะรำหน้าวิหารพระพุทธชินราช พระกัลยาณ-วัฒน์วิศิษฎ์ นำพวกพ่อค้าจีนถวายชัยมงคลและเครื่องกิมฮวยอั้งตี้ว ทรงปราศรัยกับพวกพ่อค้าพอสมควรแล้ว เสด็จประทับในพระวิหารพระพุทธชินราช ทรงประเคนไตรยามแก่พระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธรมณต์ ๒๐ รูป พระสงฆ์ออกไปครองไตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวายต้นไม้ทองเงินหนึ่งคู่ สมเด็จพระบรมราชินีถวายต้นไม้ทองเงินหนึ่งคู่ 2 เป็นพุทธบูชาแล้วทรงเครื่องนมัสการพระสงฆ์ครองไตรเสร็จเข้านั่งยังอาสน์ มีพระมงคลเทพมุนีเป็นประธาน ถวายศีลและเจริญพระพุทธรมณต์... สวดพระพุทธรมณต์จบและถวายอดิเรกแล้วพระราชทานเทียนชนวนแก่พระยากลยาณ-วัฒน์วิศิษฎ์ไปจุดดอกไม้เพลิงถวายเป็นพุทธบูชาแล้วเสด็จกลับส่วนทางบ้านเมืองก็ได้จัดมีมหรสพฉลอง เช่น ภาพยนตร์ ลิเก และเพลงฉลองในการสมโภชต่อไป

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเสียบมณฑลฝ่ายเหนือ ถวายตราพัตนราชวราภรณ์ อันเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุด แต่พระพุทธชินราช นับว่าไม่เคยมีพระพุทธรูปองค์ใดได้รับเครื่องราชสักการะจากพระมหากษัตริย์มากพระองค์และเป็นชั้นสูงสุดถึงเพียงนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช รัชกาลที่ ๙

วันที่ ๒๗-๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรภาคเหนือ ตั้งต้นที่ จ.พิษณุโลก

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงฉลองพระองค์เต็มยศ เสด็จฯ ไปวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสมโภชพระพุทธชินราช ทรงถวายพัทธนาภรณ์และทรงเปลื้องแพรทรงสะพัก ถวายเป็นพุทธบูชา ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ ทรงประเคนผ้าไตรและย่ามแด่พระสงฆ์ ๒๐ รูป ทรงประเคนภัตตาหาร ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม ทรงพระราชอุทิศเทียนชนวนพระราชทานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก ไปจุดดอกไม้เพลิงถวายเป็นพุทธบูชา และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานเบิกแว่นเทียนสมโภช

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จนมัสการพระพุทธชินราช และเสด็จไป

ทรงประกอบพระราชพิธีเปิดศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ พระราชวังจันทน์

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จนมัสการพระพุทธชินราช ถวายเครื่องสักการะตามพระราชประเพณี แล้วเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ ก่อสร้างโรงพยาบาลค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

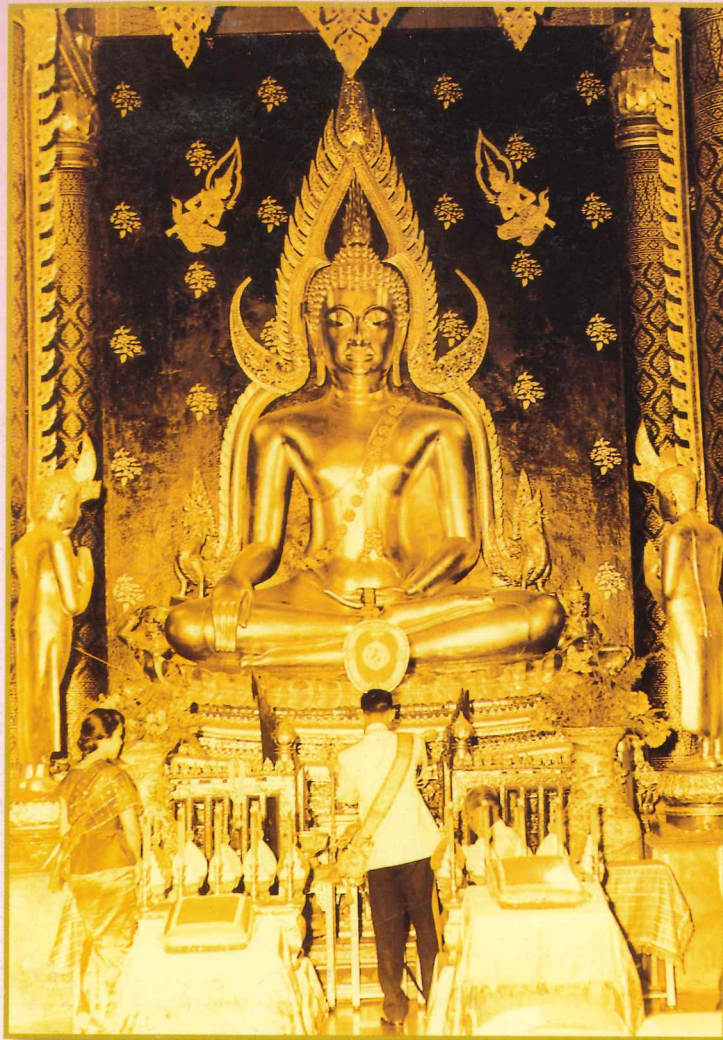
วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร แล้วเสด็จเข้าพระวิหาร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธชินราช แล้วเสด็จไปยังพลับพลาหน้าพระวิหาร ทรงจุดธูปเทียนบูชาสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย แล้วทรงพระราชดำเนินประทับณวิหารพระพุทธชินราช พระราชวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยเสด็จฯ ถ้วนสามรอบ เสด็จฯ เข้าพระวิหาร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม พระราชาคณะถวายพระธรรมเทศนาถันท์ 1 จบแล้ว พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอดิเรก แล้วเสด็จฯ ออกจากพระวิหารไปทรงเยี่ยมราษฎรที่เฝ้าฯ รับเสด็จฯ อยู่อย่างคับคั่งในบริเวณวัด

วันจันทร์ที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๙ เวลา ๑๒.๑๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗-๒๕๑๘ พระราชทานธงประจำรุ่นแก่ลูกเสือชาวบ้านจังหวัดพิษณุโลก และทรงเยี่ยมราษฎรจังหวัดพิษณุโลก

จากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ไปยังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการสักการะพระพุทธชินราช

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จประพาสเมืองพิษณุโลก ทรงนมัสการพระพุทธชินราช ถวายเครื่องราชสักการะตามพระราชประเพณี แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปเปิดเขื่อนนเรศวร อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก

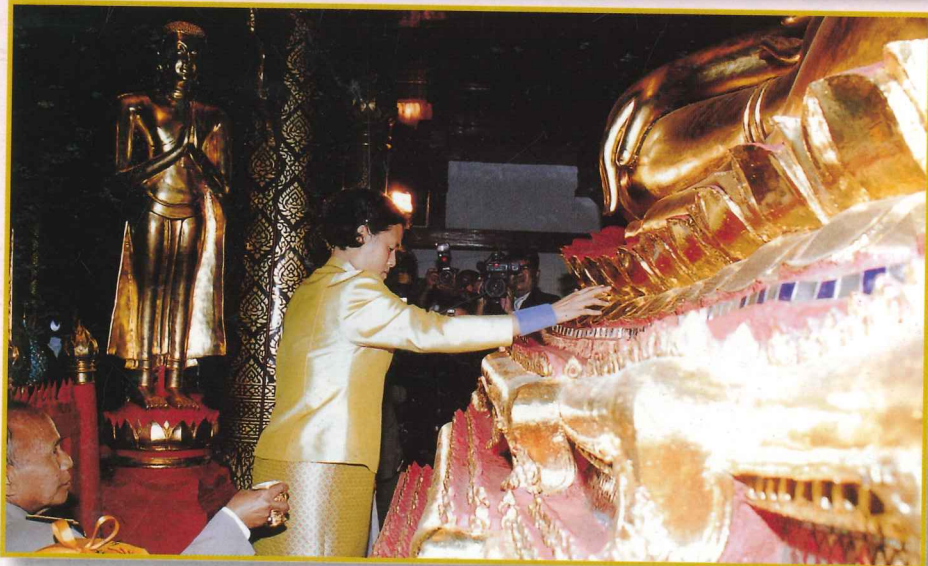
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จมานมัสการพระพุทธชินราช ภายเครื่องราชสักการะตามพระราชประเพณี เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงปิดทองที่พระพักตร์พระพุทธรชินราช เป็นปฐมฤกษ์ ในวโรกาสทำการบูรณะอนุรักษปิดทองพระพุทธรชินราชใหม่ทั้งองค์ ครั้งที่ ๓ เมื่อ ๖ กรกฎาคม ๒๕๔๗

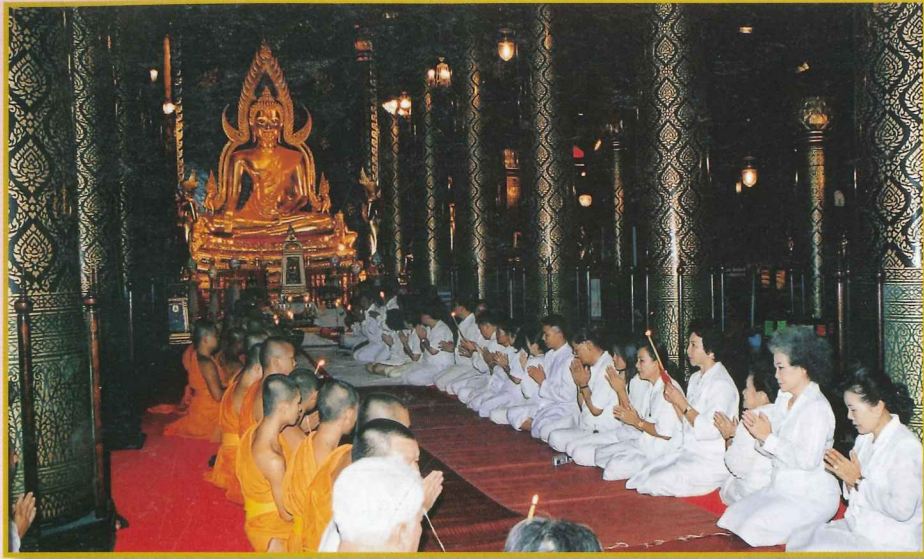
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯเป็นองค์ประธานเปิดงานสมโภชพระพุทธรชินราช ในวโรกาสทำการบูรณะอนุรักษ์ปิดทองพระพุทธรชินราช ครั้งที่ ๓ เสร็จเรียบร้อย เมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๗ งานสมโภช ๙ วัน ๙ คืน

งานสมโภชพระพุทธรชินราช ๑-๙ ธันวาคม ๒๕๕๗ มีประชาชนมานมัสการพระพุทธรชินราชจำนวนมาก และจัดพิธีเวียนเทียนตามประเพณีโบราณ มีประชาชนมาร่วมพิธีมากเป็นประวัติการณ์

งานสมโภชพระพุทธชินราช ในวโรกาสทำการบูรณะอนุรักษมรดกทอง ครั้งที่ ๓

เจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุจังหวัดพิษณุโลก ตามประวัติกล่าวไว้ว่าได้สร้างมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยถือได้ว่าเป็นวัดที่เก่าแก่และมีความเจริญรุ่งเรืองมาโดยตลอด จากหลักฐานปรากฏว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญเพราะเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่มีความงดงามเป็นเลิศคือ พระพุทธชินราช และพระพุทธชินสีห์ พระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ได้ทรงให้ความสำคัญแก่วัดนี้มาโดยตลอด แต่เจ้าอาวาสผู้ปกครองดูแลรักษาพระอาราม

พระปรารกรมุณี (เปลียน)

แห่งนี้ไม่มีปรากฏและไม่มีหลักฐานมาอ้างอิงในข้อนี้ได้ หลักฐานเท่าที่ค้นพบปรากฏในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (พ.ศ.๒๔๔๔) ว่า พระปรารกรมุณี (เปลียน) เดิมอยู่ที่วัดสามจีน (วัดไตรมิตรฯ) กรุงเทพฯ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะไปอยู่เมืองพิษณุโลก ครั้นชราภาพแล้ว โปรดให้กลับไปอยู่ที่วัดประยูรวงศาवास และย้ายไปอยู่วัดประทุมคงคา เมื่อพระปรารกรมุณี ย้ายไปแล้วไม่พบหลักฐานมายืนยันว่าท่านผู้ใดมาครองวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ต่อได้พบหนังสือธรรมเนียมวัดสมัยยังเป็นมณฑล แต่หนังสือนั้นปกขาดหายไป ไม่ทราบว่ามีพิมพ์ขึ้นใน พ.ศ.ใด ข้อความในหนังสือที่ว่าดังนี้ เมืองพิษณุโลก ๑ อำเภอเมืองหมวดที่ ๑ วัดราชบูรณะ ในเมือง พระครูอนุโยคสานิกจ รองเจ้าคณะเมืองว่าการแทนเจ้าคณะเมือง หมวดที่ ๒ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ในเมือง พระสมุห์บัวสันนิษฐานว่า พระสมุห์บัวนั้นอาจเป็นพระฐานานุกรมของพระปรารกรมุณี เมื่อพระปรารกรมุณี ย้ายกลับกรุงเทพฯ แล้วจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุชั่วคราวไปก่อนก็เป็นได้ เป็นอันว่าเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเท่าที่ปรากฏ คือ

พระวราณมุนี

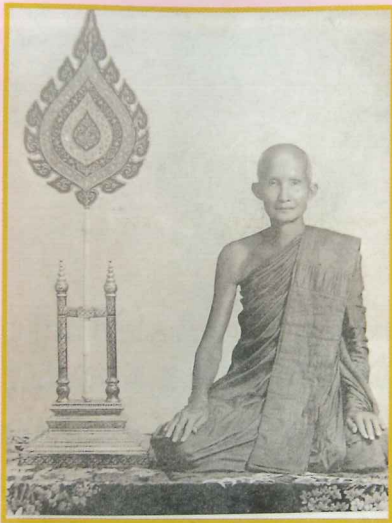
๑. พระปรารกรมุณี (เปลียน) พ.ศ.๒๔๔๔

๒. พระสมุห์บัว -

๓. พระวราณมุนี (พร้อม พุทธสรโณ นิลพงศ์ ป.ธ. ๗) เกิดเมื่อวันที่ ๑๖

พฤษภาคม ๒๔๒๒ ตรงกับวันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีเถาะ ที่ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอท่าหลวง จังหวัดพิจิตร เมื่อบรรพชาอุปสมบทแล้วได้ไปศึกษาอยู่กับพระเมธีวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค, พ.ศ.๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่พระวราณมุนี และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ, พ.ศ.๒๔๗๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลกและได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชในนามเดิม, มรณภาพเมื่อวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๑ สิริรวมอายุ ๖๙ ปี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสได้ ๓๔ ปี

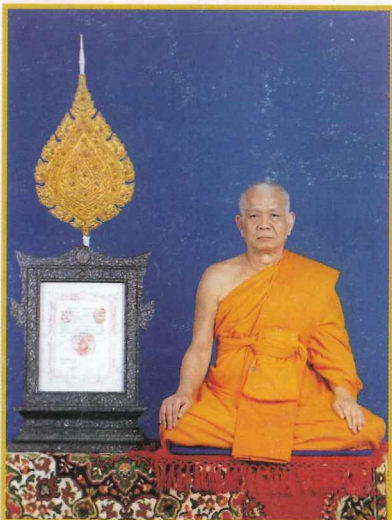
พระพิษณุบวรจารย์

๔. พระพิษณุบวรจารย์ (แพ พากุล ปานกลั่น ป.ธ. ๖) เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๔๑ เมื่อบรรพชาอุปสมบทแล้ว ได้ไปศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค, วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะแขวงเมือง, พ.ศ.๒๔๘๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก, วันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๙๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระพิษณุบวรจารย์ นรเทพบริหาร สังฆปาโมกข์ และได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุในปีเดียวกัน มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๕ สิริรวมอายุ ๗๔ ปี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ๒๕ ปี

พระราชรัตนรังษี

๕. พระราชรัตนรังษี (ทองปลิว ไสโรโต พูลพิพัฒน์ น.ธ. เอก) เกิดเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๔ ณ บ้านจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อุปสมบท ณ วัดจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๑ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๔, มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๔ สิริรวมอายุ ๘๐ ปี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ๑๘ ปี

พระธรรมเสนานูวัตร

๖. พระธรรมเสนานูวัตร (บำรุง สวานุดโต มากก้อน ป.ธ.๗) เกิดเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๔๐ ณ บ้านหมูที่ ๓ ตำบลมะขามสูง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก บรรพชาเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๕ ณ วัดกระบังมั่งคลาราม ตำบลทอกลง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๐ ณ พัทธสีมาวัดกระบังมั่งคลาราม โดยมีพระพิศาล-ธรรมภาณี เป็นอุปัชฌาย์ พ.ศ.๒๕๑๘ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ พ.ศ.๒๕๓๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พ.ศ.๒๕๓๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก และได้รับแต่งตั้งเป็นรองเจ้าคณะภาค ๕ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน

สมณศักดิ์ พ.ศ.๒๕๒๑ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระศรีรัตนมุนี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชรัตนมุนี พ.ศ.๒๕๔๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพรัตนกวี พ.ศ.๒๕๔๔ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมเสนานูวัตร ในปี พ.ศ.๒๕๒๙-๒๕๓๒ ดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสให้หาทุนเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์พระวิหารพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา และพระระเบียงคต โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทัพภาคที่ ๓ สมัย พล.ท.ศิริ ทิวะพันธุ์ เป็นแม่ทัพภาคที่ ๓ กรมศิลปากรทำการบูรณปฏิสังขรณ์จนแล้วเสร็จ โดยได้รับเงินบริจาคจากประชาชน รวมทั้งสิ้น ๓๕ ล้านบาท

บรรณานุกรม

กรรมการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, คณะ. **พระพุทธชินราชยอดแห่งพุทธศิลป์**. เชียงใหม่ : ส.การพิมพ์, ๒๕๓๘ .

दनัย ไชโยธา. ร.ศ. **ร.๓ พระมหากษัตริย์ไทย ๓.ทรงครองใจไทยทั้งชาติ**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง, ๒๕๔๓

ทศพล จังพานิชย์กุล. **พระพุทธรูป มรดกล้ำค่าของเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คอมม่า, ๒๕๔๕
ธงทอง จันทราวาศุ. **มหาธาตุ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง, ๒๕๓๔

บุญเทียม แสงศิริ พร้อมคณะ. **ที่ระลึกทำบุญอายุครบ ๖ รอบ พระราชรัตนรังษี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา. ๒๕๒๕

บุตรี วีรไวทยะ, หม่อมราชวงศ์. พร้อมคณะ. **ประมวลภาพพระฉายาลักษณ์และภาพพระราชกรณียกิจสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ. ๒๕๒๔

ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่, ฝ่าย, สำนักพระราชวัง. **เสด็จเยี่ยมราษฎร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง, ๒๕๔๒

ปราณี แจ่มขุนเทียน, ร.ศ. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการเผยแพร่ กรณีศึกษาวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก**. พิษณุโลก : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ๒๕๔๕

ปราณี แจ่มขุนเทียน, ร.ศ. **แนวทางอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก**. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, ม.ป.ป.

พระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, วัด. **อนุสรณ์งานนมัสการพระพุทธชินราช ประจำปี ๒๕๑๕**. พิษณุโลก : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, ๒๕๑๕

วิจิต สุวรรณปรีชา. **อนุสาวรีย์ของไทย**. กรุงเทพฯ : อักษรการพิมพ์, ม.ป.ป.

ศิษย์ พระครูวิธานเลขกิจ. (ตุ้ พยตุโต), คณะ. **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูวิธานเลขกิจ**. พิษณุโลก : โมเดิร์นการพิมพ์, ๒๕๓๗

ศิษย์พระพิษณุบูรจารย์, คณะ. **อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระพิษณุบูรจารย์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มังกรสยาม, ๒๕๑๖

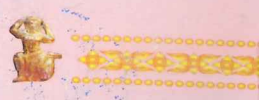
สำนักราชเลขาธิการกากลาง, ห้องสมุดเฉพาะ.สำนักราชเลขา. **พระราชประวัติสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง, ๒๕๑๓

สุชน ชามพูนท, ส.ส. **พิษณุโลก - โอฆบุรี เมืองพุทธชินราช**. พิษณุโลก : ช.วิวัฒน์, ๒๕๑๓

สุวรรณรัตน์, **รับเสด็จหัวเมือง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๒

เสนอ นิลเดช. **สองแควเมื่อวาน - พิษณุโลกวันนี้**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๓๒

ที่ปรึกษา

พระธรรมเสนานูวัตร	เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, รองเจ้าคณะภาค ๕
พระมหาสมบุญ ปรณฺฑาวัโธ	รองเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร	ทุกรูป
พล.อ.ศิริ ทิวะพันธุ์	นายกพุทธสมาคม จังหวัดพิษณุโลก
ไวยาวัจกรวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร	ทุกท่าน
รศ.ปราณี แจ่มขุนเทียน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
นางทองใบ พันธุ์ภูมิพุกษ์	หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระพุทธชินราช

เรียบเรียง / รวบรวม

พระครูโสภณธรรมวิภัช	
พระมหาอนศักดิ์	จินตกวี
พระครูปลัดเถรานุวัตร (โชคชัย)	
พระมหาถิรวิฑ	ถิรเมธี
พระจุมพต	ญาณเสฏโฐ
พระภราดร	มหชฌาสโย
พล.ท.นริศ	ศรีเนตร
พ.อ.เทพ	นันทา
พ.ต.ท.พิษณุ	รักการศิลป์
นายประพันธ์	ภัคตร์เชียว

ตรวจแก้

นางสาวจรรยา เบญจพลวัฒนา

พิสูจน์อักษร/บรรณากร

นายศีลธรรม ศรีสุข

ภาพประกอบ/ถ่ายภาพ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
 วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
 นายกมล คล้ายหิรัญ

ศิลปกรรมออกแบบ/พิมพ์

พระมหาอนศักดิ์	จินตกวี
พระมหาถิรวิฑ	ถิรเมธี
พล.ท.นริศ	ศรีเนตร
พ.อ.เทพ	นันทา

พระพุทธชินราช

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ISBN : 974-310-172-1

พิมพ์ครั้งที่ ๓

จำนวนพิมพ์ : ๗,๐๐๐ เล่ม

ปีที่พิมพ์ : ๒๕๕๐

ผู้จัดพิมพ์ : วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
จังหวัดพิษณุโลก

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์บางกอกสาส์น

๙๖๖/๑๐ ซอยพระรามหกที่ ๑๙ ถนนพระราม ๖
แขวงถนนเพชรบุรี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
นายคชา เอื้อชูวรรณท์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

สำนักหอสมุด
28 ก.ค. 2552

พระพุทธรูปชินราช
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
พิกัดโลก = Phra Buddha Chinnaraj
Wat Phra Sri Rattana Mahathat Vora
Mahaviharn,

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
Library
สำนักหอสมุด
Naresuan University Library

<http://www.lib.nu.ac.th>
E-mail : library@nu.ac.th Tel.0-5596-2615

ออกเลา

